

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

OCHOTNICKÉ DIVADLO V MAKOVĚ **(BAKALÁŘSKÁ PRÁCE)**

COMMUNITY THEATRE IN MAKOV **(BACHELOR THESIS)**

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Věra Brožová, Ph.D.
Autorka BP: Vendula Sedláčková
Makov 31, 339 01 KLATOVY
B ČJ-NJ
Typ studia: prezenční
Rok dokončení BP: 2014

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

Prohlašuji, že odevzdaná elektronická verze bakalářské práce je identická s její tištěnou podobou.

V Makově

.....

.....

Vendula Sedláčková

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí této práce PhDr. Věře Brožové, Ph.D. za její cenné rady, vstřícnost a trpělivost při konzultacích a vypracování bakalářské práce.

OBSAH PRÁCE

Úvod	6
I. Vymezení úkolu.....	8
II. Orální historie a její možnosti	10
2. 1 Orální historie a její definice.....	10
2. 2 Historie a vývoj orální historie.....	10
2. 3 Orální historie jako metoda výzkumu	12
2. 3. 1 Subjektivita, paměť.....	12
2. 4 Forma výzkumu	13
III. Příběh divadla 1918 – 1970	14
Obec Makov.....	14
Divadlo	14
3. 1 Samostatná republika 1918 – 1939	16
3. 2 Německá okupace a druhá světová válka	21
3. 3 1945 – 1953.....	25
3. 4 1953 - 1969	30
3. 4 Normalizace	38
IV. Rozhovory s pamětníky	40
4. 1 Příprava na rozhovor	40
4. 2 Otázky na narátorky	40
4. 3 Výběr narátorek.....	41
4. 4 První narátorka (nahrávka č. 1).....	42
4. 4. 1 Okolnosti rozhovoru	42
4. 4. 2 Přepis rozhovoru.....	44
4. 5 Druhá narátorka (nahrávka č. 2).....	53
4. 5. 1 Okolnosti rozhovoru	53
4. 5. 2 Přepis rozhovoru.....	55
4. 6 Třetí narátorka (nahrávka č. 3).....	65
4. 6. 1 Okolnosti rozhovoru	65
4. 6. 2 Přepis rozhovoru.....	65
4. 7 Čtvrtá narátorka (nahrávka č. 4).....	67

4. 7. 1 Okolnosti rozhovoru	67
4. 7. 2 Přepis rozhovoru.....	68
V. Analýza rozhovorů	73
Závěr	85
Literatura	87
Literatura a publikované zdroje	87
Archivní prameny	87
Periodika.....	88
Internetové zdroje	88
Orální svědectví	89
Resumé.....	90
Summary	91
Klíčová slova.....	92

Úvod

Divadelní aktivity profesionálních i amatérských souborů představují v celé kulturní historii důležitou součást naší společnosti. Význam ochotnických vesnických souborů je nezanedbatelný. Předmětem této bakalářské práce je tedy vývoj ochotnického divadelního spolku J. K. Tyla v Makově, který fungoval od meziválečného období do počátku sedmdesátých let dvacátého století. Téma jsme si zvolila zejména proto, že v této malé vesnici u Klatov bydlím celý svůj život. Jde o regionální záležitost jedné malé neznámé obce, ale kdo jiný by se měl těmto skoro zapomenutým kulturním oblastem věnovat než ten, kdo je jejich součástí.

Cílem práce je popsat vývoj divadelních aktivit spolku na pozadí společensko-politických událostí. Nejprve porovnáám obecné vývojové tendence českého amatérského divadla s vývojem vybraného divadelního spolku J. K. Tyla. V této části práce se zaměřím zejména na výběr repertoáru. Zjistím, zda se spolek z hlediska volby inscenací vyvíjel identicky s všeobecnými trendy, či zda se objevují jevy k nim protichůdné. Dále mě budou zajímat bývalí aktivní divadelní ochotníci, kteří se na činnosti spolku podíleli.

Základní literaturou pro všeobecný přehled o vývoji amatérského divadla představují *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Regionálních písemných materiálů, jež by popisovaly působení ochotnického spolku J. K. Tyla, je velmi málo. Původní historické prameny jsou dochovány, ale nacházejí se v osobním vlastnictví fyzické osoby. Ačkoli jsem majitele navštívila, neměla jsem možnost nahlédnout do tohoto důležitého zdroje informací. Kronika obce se bohužel o činnosti spolku zmiňuje jen sporadicky. Klíčovým písemným pramenem je *Almanach vydáný SDH Makov u příležitosti II. setkání rodáků, konaného 30. září 2000*. Doplňující informace získám v časopiseckých a novinových článcích nejrozličnějších dobových periodik.

Z důvodu omezeného množství dochovaného písemného materiálu využiji poznatků získaných pomocí metody s názvem *oral history*. Principem této poměrně nové metody jsou rozhovory s lidmi, kteří byli aktivní součástí zkoumané oblasti. Rozhovory s několika pamětníky přinesou nové informace o ochotnickém spolku. S ohledem na množství vybraných pamětníků, jejich věk a časovou vzdálenost od působení ve spolku, si uvědomuji omezené možnosti metody pro zvolené téma. V závěru podrobím analýze všechny získané rozhovory. Na jejich základě popíši vývoj divadelních aktivit v obci a vliv

ochotničení na danou společnost. Svou pozornost zaměřím i na zánik spolku a důvody, proč v obci došlo k ukončení této společenské aktivity. Jaké vlivy tuto skutečnost ovlivnily, popřípadě zda se konci dalo zabránit.

I. Vymezení úkolu

Cílem této práce je zmapovat ochotnickou činnost spolku *J. K. Tyla*, jenž fungoval od 30. do 70. let 20. století. Tato aktivita byla uskutečňována v malé vesnici Makov ležící v okrese Klatovy. Práce se bude zabývat historií spolku a sním spojeným vývojem ochotnického života ve zdejší obci v kontextu vývojových tendencí českého amatérského divadla. Zaměří se na výběr repertoáru spolku a pokusí se analyzovat volbu hraných divadelních her. Dále nás budou zajímat sami ochotníci, kteří se na činnosti spolku aktivně podíleli.

Svojí velikostí není Makov významný. Je pouze částí větší obce Předslav a počet obyvatel s trvalým pobytem se pohybuje kolem sta. V minulosti ale patřil k význačným kulturním vesnicím klatovského okresu. Založením místního ochotnického divadelního spolku *J. K. Tyla*, hraním pravidelných divadelních představení a pořádáním letního festivalu nesoucí název *Makovské divadelní léto*, se tato malá vesnice dostala do povědomí širokého okolí.

Nejdůležitějším pramenem pro poznání činnosti obcí bývají místní kroniky, eventuelně zápisy aktivit ochotnických spolků. V našem případě není zachován ani jeden z uvedených významných dokumentů. Zápisy v místní kronice o Makově se objevují až po připojení vesničky pod vyšší správní jednotku, kterou je obec Předslav. Ke sloučení došlo v roce 1960. Zde tedy nalézáme první zápisy o vesnici Makov. Dobové historické prameny a záznamy o činnosti spolku jsou nyní uloženy v osobním vlastnictví. Ačkoli jsem se snažila tyto podstatné zdroje získat a kontaktovala jsem jejich vlastníka, nahlédnutí do těchto materiálů nebylo možné.

Dalším pramenem, jenž se stane pro následující zkoumané téma stěžejním, je výroční publikace vydaná Sborem dobrovolných hasičů (dále SDH) v Makově, která byla uveřejněna při příležitosti druhého setkání makovských rodáků v roce 2000. Almanach obsahuje informace o historickém vývoji vesnice, ale hlavně popisuje činnost ochotnického spolku od jeho založení, až po jeho postupné vymizení.

Posledními hmotnými prameny, jež se nám do dnešní doby zachovaly, jsou novinové a časopisecké příspěvky v nejrůznějších periodikách. Ty popisují a hodnotí aktivity zdejšího ochotnického divadla v kontextu dané doby. Bohužel nemohou kvůli svému malému rozsahu postihnout ani zlomek z činnosti zdejších ochotníků. Přesto patří

i tyto prameny, i když jen v menší míře, k důležitým zdrojům pro poznání námi zkoumaného tématu a výrazně doplňují základní literaturu.

Hmotných pramenů tedy není mnoho a většina z nich je psána subjektivně či s dobovými souvislostmi a vlivy. Z těchto důvodů použijeme pro další výzkum metod orální historie. Tato metoda se stává stále více populární napříč různými vědními obory. Její nezastupitelnost se projevuje právě v místech naší historie, ve kterých nemáme z nejrůznějších důvodů dostatečné množství hmotných pramenů. Tuto skutečnost se snaží orální historie eliminovat. Během naší práce pohovoříme s žijícími pamětníky, již námi zkoumané období prožili a osobně se podíleli na rozvoji ochotnické činnosti a společnosti ve zdejší malé obci. Jsou to „obyčejní lidé“, kteří se ze dne na den stali amatérskými divadelními herci a herečkami.

II. Orální historie a její možnosti

2. 1 Orální historie a její definice

Definovat orální historii lze z několika pohledů. Vzhledem k tomu, že tuto metodu výzkumu hodláme aplikovat na stěžejní část práce, mapování ochotnické činnosti v určitém prostoru, budeme se zabývat třemi pohledy na její vymezení.

Miroslav Vaněk a Pavel Mücke v *Třetí straně trojúhelníku* popisují orální historii pomocí následující obecné definice. „*Jedná se o řadu propracovaných, avšak stále se vyvíjejících a dotvářejících postupů, jejichž prostřednictvím se badatel v oblasti humanitních a společenských věd dobírá nových poznatků, a to na základě ústního sdělení osob, jež byly účastníky či svědky určité události, procesu nebo doby, které badatel zkoumá, nebo osob, jejichž individuální prožitky, postoje a názory mohou obohatit badatelovo poznání o nich samých, případně o zkoumaném problému obecně*“¹.

Z praktického hlediska jde o nahrávaný rozhovor, jenž je veden formou otázka a odpověď a jehož účastníky jsou tazatel a narátor. Rozhovor vede tazatel, který má základní informace o narátorovi, jenž vypráví vlastní dojmy, zkušenosti a názory na témata zajímavá pro tazatele. Celý rozhovor je poté přístupným pramenem pro další badatele.²

Z hlediska historického využití je orální historie vnímána jako „*jedna z metod historiografie je součástí kvalitativního výzkumu a její nezastupitelnost je zřejmá zejména tam, kde je řada pramenů z různých důvodů nepřístupná nebo byla zničena; v tomto případě je často jediným zdrojem informací o určité historické události.*“³

2. 2 Historie a vývoj orální historie

Pokud se podíváme na orální historii a tedy na mluvené slovo z hlediska historického vývoje, sahají kořeny této lidské činnosti do hluboké minulosti. Mluvené slovo je jednou z nejstarších forem lidské komunikace a sehrávalo vždy velmi významnou

¹ VANĚK, Miroslav a MÜCKE, Pavel. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 1. vyd. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze, 2011. Str. 9.

² VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel a PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. Str. 11.

³ Orální historie. *Centrum orální historie* [online]. [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.coh.usd.cas.cz/cs/oralni-historie>.

roli. Lidstvo se totiž od pradávna snažilo uchovávat obraz minulosti⁴ a „mluvená sdělení se... stala důležitým pramenem pro ty, kteří dějiny sepisovali.“⁵

Hovoříme-li přímo o metodě orální historie, její zrod leží ve Spojených státech amerických a je spojen se jménem Allan Nevins (1890-1971), jenž v roce 1938 přišel s myšlenkou založit organizaci, „*kteřá by pomocí rozhovorů systematicky mapovala život významných Američanů...*“⁶

Další a paralelní rozvoj orální historie můžeme sledovat například ve státech: Velká Británie, Itálie, Německo, Francie, Kanada⁷. Významným mezinárodním mezníkem spojeným s touto problematikou je rok 1996, kdy byla založena *Mezinárodní asociace orální historie* (International Oral History Association – IOHA) ve švédském Götterburgu.⁸

Jaká byla situace v České republice? Česká orální historie se mohla samozřejmě svobodně rozvíjet teprve po roce 1989, „*i když sepisování paměti (ne ještě přímo orální historie) mělo i u nás dlouholetou tradici...*“⁹ Právě skončená doba totality v sobě skrývala obrovský potenciál pro orální historii, protože „*etapa totalitních režimů zanechala zejména v posledních desetiletích v historii řadu bílých míst, jež nelze zmapovat pouze prostřednictvím oficiálních pramenů.*“¹⁰ Jedním z prvních významných počínů české orální historie byl výzkum realizovaný Miroslavem Vaňkem a Milanem Otáhalem s názvem *Sto studentských revolucí*, který zachycuje životní příběhy studentů aktivně se podílejících na listopadových událostech.

Přelomem je rok 2000, kdy bylo v Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR založeno *Centrum orální historie*. „*Velmi důležitá role připadla také činnosti metodologicko-metodické, v níž COH, a především Miroslavu Vaňkovi, patří vzhledem k publikaci základních přehledových studií, příruček, skript a manuálů v souladu se zahraničními*

⁴ VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel a PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. Str. 25.

⁵ Tamtéž. Str. 26.

⁶ VANĚK, Miroslav a MÜCKE Pavel. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 1. vyd. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze, 2011. Str. 30.

⁷ Podrobněji v knize *Třetí strana trojúhelníku*. Str. 34-69.

⁸ VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel a PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. Str. 50.

⁹ Tamtéž. Str. 55.

¹⁰ Tamtéž. Str. 56.

trendy významné místo ve (spolu)utváření diskurzu české orální historie.“¹¹ Dalšími významnými projekty jsou: Politické elity a disent v období tzv. normalizace. Životopisná interview – kniha *Vítězové?! Poražení...?!* (2005). Pohled do života tzv. mlčící většiny. Životopisná vyprávění příslušníků dělnických profesí a inteligence – kniha *Obyčejní lidé...?!* (2009).

V roce 2007 byla založena *Česká asociace orální historie* (COHA), ekvivalentní národní platforma sloužící k podpoře a propagaci orální historie u nás.¹² V dnešní době stojí za zmínku i význam webových stránek „www.oralhistory.cz“.

2. 3 Orální historie jako metoda výzkumu

Orální historie je tedy „pouze“ metodou kvalitativního historického výzkumu a je využívána nejrůznějšími společenskovědními a humanitními obory, i když v dnešní době existuje snaha „povýšit orální historii na svébytný obor interdisciplinárního charakteru, a učinit ji tak rovnocenným oborem.“¹³

Metodu orální historie lze využívat ve významných a zajímavých oblastech naší historie, jež bohužel nezanechaly pro budoucí generace velké množství nebo téměř žádné prameny pro poznání dané doby. Stejná situace nastala i v období dějin, které pro nás zůstali z jakéhokoli důvodu pouze zkrácenou událostí doby minulé.

Vzhledem k tomu, že se jedná o interdisciplinární metodu, musí být závěr společným shrnutím metody orální historie a výzkumů jiného charakteru a druhu.

2. 3. 1 Subjektivita, paměť

Jednou z problematických otázek orální historie, s níž se každý badatel zabývající se touto metodou setká, je subjektivita. „*Subjektivita výpovědi je přitom součástí standardu orálněhistorické práce, kterou je třeba přiznat a počítat s ní. Je přítomna v každé práci v duchovních a společenských vědách prostě proto, že badatel sám je součástí zkoumání a absolutní objektivita zde prostě není možná.*“¹⁴

¹¹ VANĚK, Miroslav a MÜCKE, Pavel. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 1. vyd. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze, 2011. Str. 93.

¹² Tamtéž. Str. 105.

¹³ VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel a PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. Str. 12.

¹⁴ VANĚK, Miroslav a MÜCKE, Pavel. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 1. vyd. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze, 2011. Str. 17.

Badatel užívající metod orální historie musí mít při své práci na paměti několik faktorů, kterými jsou ovlivněny získané výpovědi narátorů. Mezi tyto aspekty patří paměť a s ní spojené zapomínání, jejichž přítomnost je ovšem samozřejmostí. Dalším faktorem je zkrusování narátorovy výpovědi. V některých případech se tazatel může setkat s mlčením ze strany narátora, popřípadě s odporem k tabuizovaným tématům, o nichž narátor nechce z nejrůznějších příčin mluvit.

2. 4 Forma výzkumu

K metodě orální historie jsou příbuzné další způsoby a cesty vedoucí k zachycení minulosti, jakými jsou například paměti, deníky, osobní dopisy, školní slohové práce. V těchto jmenovaných případech je za autentický historický pramen považováno sdělení jednotlivce. Vzhledem k nepřímé konfrontaci s narátorem a nahrávacím zařízením, dochází však v uváděných případech ke kvalitativně odlišné formě vyjádření.¹⁵

Hlavní formy, které může badatel orální historie využít při své práci, jsou interview (rozhovor) nebo životní příběh (životopisné vyprávění). Pro interview (rozhovor typu otázka a odpověď) je typické časté vstupování tazatele do rozhovoru a pokládání konkrétních otázek. Životní příběh je veden ve dvou nebo více následných setkáních tazatele s narátorem, jehož vyprávění může být chronologické nebo strukturované.

Vzhledem k našemu tématu a výběru narátorů přizpůsobíme formu konkrétní situaci. Pro náš výzkum je většina oslovených a vybraných narátorů vyššího věku, a proto si myslíme, že bude forma rozhovoru přehlednější a srozumitelnější. Život jednotlivých protagonistů se pokusíme sledovat od jejich prvního začlenění do zdejší ochotnické divadelní činnosti.

¹⁵ VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel a PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie* [online]. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: http://www.fhs.cuni.cz/ohsd/stranka/studijni%20materialy/Naslouchat_hlasum_pameti.pdf.

III. Příběh divadla 1918 – 1970

Obec Makov

Makov se nachází v Plzeňském kraji. Leží asi deset kilometrů od města Klatovy. Nejstarší zmínka o vesnici pochází z roku 1379.¹⁶ Do roku 1960 měl Makov samostatný obecní úřad. V roce 1960 došlo ke sloučení okolních obcí (Makov, Měcholupy, Petrovičky, Předslav). V dnešní době spravuje obecní úřad Předslav sedm částí obce a to: Hůrka, Makov, Měcholupy, Němčice, Petrovičky, Předslav, Třebíšov. V tomto celku žije trvale 700 obyvatel, z toho v Makově asi 110 občanů.¹⁷

Makov byl do roku 1990 kulturní a společenskou vesnicí. Nejvýznamnějším článkem byl divadelní spolek J. K. Tyl, který byl založen v roce 1933 a působil zde až do 70. let 19. století. Aktivně zde pracoval Sbor dobrovolných hasičů Makov, jenž byl založen roku 1938. Dále zde fungoval Svaz žen a Socialistický svaz mládeže. Ve spolupráci se zdejší Osvětovou besedou bylo pořádáno velké množství společenských aktivit jako sportovní a kulturní akce, přednášky, besedy, zájezdy, kurzy a v neposlední řadě koncertní vystoupení profesionálních umělců a skupin v areálu *Na Lískách*.

Divadlo

Makovští ochotníci byli na počátku členy ochotnické společnosti *Pošumavská jednota*, ve které působili ochotníci z mnoha okolních obcí. Divadelní aktivity provozovali v sokolovně v Předslavi.¹⁸ Po ukončení první světové války roku 1919 založili místní občané z Měcholup, Makova, Předslavi, Petroviček (v Almanachu z r. 2000 je uvedena i obec Újezdec, obecní kronika tuto obec nezmiňuje) divadelní spolek jménem *Mládí*. Divadelní činnost se odehrávala v Makově a v Petrovičkách.

„V letech 1929-1930 nastal v divadelním spolku rozkol, údajně proto, že aktivní herci byli většinou z Makova a vedení spolku ovládali členové z Měcholup.“¹⁹ Makovští divadelníci kvůli těmto neshodám ze spolku Mládí odešli. Kronika obce uvádí jeho

¹⁶ Kronika obce Předslav. IV. díl. Str. 272.

¹⁷ Almanach vydaný SDH v Makově u příležitosti II. setkání makovských rodáků, konaného 30. září 2000. II.b. Kulturní činnost v Makově. (Stránky nečíslovány).

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Kronika obce Předslav. III. díl. Str. 224.

ukončení k roku 1930, Almanach duben 1933. Mládí v Měcholupech zaniká brzy po odchodu makovských ochotníků.

Nový divadelní spolek s názvem *J. K. Tyl* byl v Makově založen na ustavující valné hromadě dne 23. dubna 1933, jež se konala v místním hostinci pana Kodídka. Této události se zúčastnilo čtyřicet tři občanů z Makova a pozvaný Jan Škarda, který byl divadelním nestorem z Klatov a zároveň zástupcem Ústřední Matice Divadelního Ochotnictva Českého v Praze. Členy nově vzniklého spolku se ze všech přítomných stalo třicet osm místních občanů. Během dalších let se na fungování divadla podíleli občané z celé vsi, někteří jako aktivní herci a herečky, jiní jako technici a rekvizitáři.²⁰ Jak řekl v rozhovoru se Stránským místní ochotník Štampach: „*V Makově vyrostl spolek, který dostal jméno J. K. Tyl. Pro nás byl Tyl vše. Vždyť sám také hrál v Klatovech a Domažlicích, a i když přišel o všechno, divadlo nezradil. Proto jsme dali našemu spolku jméno J. K. Tyla a pod ním jsem hrál až do doby, kdy se u nás vytvořila osvětová beseda.*“²¹

Po založení nového divadelního spolku nakoupili makovští ochotníci jeviště a kulisy. Nové vybavení přilákalo k aktivní činnosti mnoho dalších místních obyvatel. Již v dubnu roku 1934 bylo uvedeno první vystoupení. Místní ochotníci nacvičili a představili za jeden rok i několik představení. „*Soubor spolku až do r. 1947 prováděl činnost jen v sále hostince u Kodídků.*“²² Postupem času už místní hostinec „*zdaleka nestačil zájmu diváků, takže každou hru reprízovali nejméně čtyřikrát. To byl také jeden z důvodů ... ke zřízení přírodního divadla.*“²³

Když se ve třicátých letech za vsí na kopečku *Na Lískách* vysazoval les, místní obyvatelé nechali na návrh starého ochotníka Kodídka střed kopečku neosázen. Prázdné místo bylo později využito k vybudování zdejšího přírodního divadla. Dle dochovaného plakátu se makovští ochotníci v lesním amfiteátru poprvé představili 15. června 1947 s divadelní hrou *Maléřečka*. Bohužel se ale také dozvídáme, že přízeň počasí nebyla na straně ochotníků. I přesto byla sehrána dvě představení v jeden den a to odpoledne a večer. Po tomto představení bylo vybudováno hlediště s dřevěnými lavicemi, jež nabízelo až 330

²⁰ *Zpravodaj OÚ Předslav* [online]. Číslo 27/2013. Vydává OÚ Předslav. Říjen 2013 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://predslav.cz/texty/Zpravodaj027.pdf>. Str. 3.

²¹ Osobní archiv. STRÁNSKÝ, Jaroslav. Spolupracovník domu osvěty v Klatovech. *Malá vesnička s velkým divadlem*. 1954.

²² Almanach vydaný SDH v Makově u příležitosti II. setkání makovských rodáků, konaného 30. září 2000. II.b. Kulturní činnost v Makově. (Stránky nečíslovány).

²³ SVOBODA, BENEŠ. *Dva tisíce diváků na jednom představení vesnických ochotníků*, OD, 1963, č. 10. Str. 234-235.

míst k sezení. Na nejvyšším bodu vršku *Na Lískách* postavili místní ochotníci vysoký stožár nesoucí věnec žárovek, které se rozsvěcovaly vždy, když bylo *Na Lískách* divadelní a později filmové představení.²⁴

V roce 1954 bylo zrekonstruováno jeviště i hlediště. Kapacita k sezení byla navýšena na 600 míst. Byly provedeny i další úpravy: postavení dřevěné osvětlovací kabiny, umístění světelného majáku do vyšší výšky a nové oplocení celého areálu. Na celou rekonstrukci získala Osvětová beseda Makov, pod níž byl v této době spolek začleněn, podporu 10.000 Kč od státu.

Mezi lety 1958 – 1959 byla postavena šatna pro herce, maskérna a kulisárna. V roce 1959 byl opět navýšen počet míst k sezení na 900. „*V roce 1960 bylo pod přední částí jeviště vybudováno orchestríště pro 60 členný orchestr, které při nevyužití je zakryto betonovými deskami.*“²⁵ V sedmdesátých letech se hlediště opět rozšířilo a to na 1200 míst k sezení a část sedadel byla zastřešena (400 sedadel).

Od roku 1956 byla ve spolupráci s Okresním domem osvěty Klatovy pořádána *Makovská divadelní léta*. Jednalo se o celookresní divadelní festival. „*Ochotnické soubory klatovského okresu zde ukazovaly každoročně výsledky své práce stále vzrůstajícímu počtu návštěvníků.*“²⁶

Během následujících let se začal areál zařizovat i jako letní kino a prostor pro zábavu místních obyvatel. Nejdůležitější úpravy byly: kolejiště pro přesun širokouhlého plátna, betonový taneční parket, vstupní pokladna a klubovna pro mládež.

3. 1 Samostatná republika 1918 – 1939

V následující kapitole budeme zkoumat a interpretovat repertoár místního divadelního spolku. Stěžejní publikací pro nás bude kniha *Cesty českého amatérského divadla*, která zachycuje české amatérské divadelnictví od počátků až do polistopadové éry. Získané poznatky se pokusíme aplikovat na zdejší ochotnický divadelní spolek a porovnáme obecné tendence ve vývoji českého divadla s vývojem jednoho konkrétního divadelního uskupení.

²⁴ SVOBODA, BENEŠ. *Dva tisíce diváků na jednom představení vesnických ochotníků*, OD, 1963, č. 10. Str. 234-235.

²⁵ Almanach vydaný SDH v Makově u příležitosti II. setkání makovských rodáků, konaného 30. září 2000. II. b. Kulturní činnost v Makově. (Stránky nečíslovány).

²⁶ SVOBODA, BENEŠ. *Dva tisíce diváků na jednom představení vesnických ochotníků*, OD, 1963, č. 10. Str. 234-235.

Ochotnický divadelní spolek *J. K. Tyla* v Makově plnil v meziválečném období jako mnoho dalších spolků základní funkci divadla a poskytoval tedy umělecký zážitek a zábavu ve volném čase účinkujícím i divákům. Nejvíce ochotnických spolků i místní divadelní spolek *J. K. Tyla* se v meziválečném období stále sdružoval v Ústřední matici divadelních ochotníků československých (dále ÚMDOČ). Tato organizace vydávala od roku 1919 časopis *České divadlo*, ovlivňovala skladbu repertoáru a kvalitu inscenační práce, pořádala divadelní kurzy, dramatické školy apod. Silným nástrojem uměleckého vzestupu se staly soutěže a soutěžní přehlídky (nejvýznamnější *Jiráskův Hronov* v Hronově nad Metují). Ve dvacátých letech navázala ÚMDOČ styky s obdobnými organizacemi jiných evropských států. Díky její aktivitě byl uspořádán první mezinárodní ochotnický sjezd v Praze roku 1926. ÚMDOČ byla od té doby hlavní a oficiálně nejuznávanější organizace ochotnictva.

Podle knihy *Cesty českého amatérského divadla* zaujímala činoherní představení nejvýznamnější část tvorby ochotnických divadel, v jejichž výběru repertoáru v meziválečném období je možné objevit několik výrazných tendencí. Základní soubor zaujímala česká klasika. „*Pravděpodobně existovalo v českých zemích jen málo jedinců, kteří by neměli ze svého mládí v paměti zafixován zážitek ochotnického představení Tylova Strakonického dudáka nebo Jiráskovy Lucerny.*“²⁷ Uvádění národní klasiky bylo považováno za nejdůležitější úlohu ochotnických divadel.²⁸ Významnou roli hrály hry Tylovy a Jiráskovy a dále dramata realistického zaměření od těchto autorů: Stroupežnický, bratři Mrštíkové, Preissová, Šamberk, Štolba, Šubert.

Druhou oblastí uměleckého zájmu byla světová klasika, jež v celkovém repertoáru ochotnictva zaujímala jen asi desetinu počtu inscenací české klasiky. Dramata světových autorů sehrávaly většinou spolky s dostatečně vyspělými hereckými soubory.²⁹

Další a nikoli bezvýznamnou součástí činoherního repertoáru ochotnických spolků představovala v meziválečném období současná dramatika. Jednalo se o početnou komerčně zaměřenou tvorbu zábavných her autorů, jimiž byli Jiří Balda, Václav Bárta, Adolf Bogner, Richard Branald, František Cimler, Karel Fořt, Ruda Nížkovský, Karel Piskoř, Pavel Rudolf, Josef Skružný. Repertoár ochotnických spolků byl jimi zaplňován

²⁷ CÍSAŘ, Jan et al.: *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Vyd. 1. Praha: IPOS - Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998. Str. 117.

²⁸ Tamtéž. Str. 117.

²⁹ Tamtéž. Str. 119.

z jedné čtvrtiny. Hry se svojí estetičností řadily ke komerčním titulům meziválečného českého filmu. Hlavními přednostmi těchto dramát byly stavba příběhu, kresba postav a schopnost zaujmout diváka občasným realistickým postřehem. Bohužel se ale vyznačovala také svou podbízivostí a plytkostí. I když někteří jmenovaní autoři neměli v oblasti méně náročného zábavného repertoáru konkurenci, nepatřila jejich díla k závažným hodnotovým přínosům ochotnického divadla. Uváděné hry byly většinou veselohry a frašky s námětem lásky s překážkami. Odehrávaly se většinou v českém venkovském prostředí a občas měly satirické zaměření.³⁰

Novinky soudobé dramatické literatury jsou další významnou částí skladby her ochotnických divadel. Spolky do svého repertoáru velice aktivně zařazovaly hry od Fráni Šrámka, bratří Čapků či Františka Langerera. Langerovu *Jízdní hlídku* a Čapkovu *Bílou nemoc* zinscenovaly koncem třicátých let desítky spolků.³¹

V období od roku 1934 do roku 1939 nacvičili a představili místní ochotníci patnáct dramát. Jednotlivé divadelní hry jsou velmi různorodé a liší se z pohledu diváka i herce. Z hlediska diváka jsou zde hry jednouché jen pro zábavu, v pozdější době i hry s hlubším dobově politicko-kulturním podtextem. Pro divadelní spolek a jeho zázemí znamenaly některé hry jevištní, hereckou i dramaturgickou náročnost, jiné naopak. Jediným dramatickým útvarem byla ve zdejším spolku činohra, která odpovídá dobovému trendu. Divadelní repertoár z hlediska žánru je velice rozmanitý. Návštěvník divadla mohl shlédnout veselohry, realistické drama, dětskou divadelní hru i vídeňskou lidovou hru.

Ve srovnání s předchozími obecnými žánrovými tendencemi v repertoáru ochotnických divadel u nás, jimiž byla česká klasika, světová klasika, současná dramatika a divadelní novinky, můžeme některé podobné trendy sledovat i v místním spolku. Česká klasika se dle mého názoru hrála poměrně málo, ačkoli všeobecné tendence hovoří jinak. Tato skutečnost mohla být v počátcích fungování spolku způsobena menšími zkušenostmi divadelníků, a proto se z české klasiky objevují pouze dvě následující hry.

Kondelík a Vejvara (červen 1934)³² a *Vojnarka* (leden 1935). V prvním případě se jedná o zdramatizovaný román Ignáta Hermanna. Žánrově jde o veselohru ze života

³⁰ CÍSAŘ, Jan et al.: *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Vyd. 1. Praha: IPOS - Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998. Str. 120.

³¹ Tamtéž. Str. 120.

³² Do závorek uvádím rok, kdy byla hra představena místním spolkem.

měšťanské rodiny z přelomu 19. a 20. století a měla divácké publikum více pobavit, nežli poučit. Druhá divadelní hra již patří k opravdové klasice české literatury. Jiráskovo realistické drama, odehrávající se v roce 1860 ve Východních Čechách, popisuje a charakterizuje život českého venkovského lidu. Hlavními tématy hry jsou osud ženy, řád založený na vládě majetku a jeho vliv na lidská srdce i životy. Drama je řazeno ke kritickému realismu a představuje společensko-hospodářské poměry na české vesnici a zobrazuje morální hodnoty. Jistě je toto dílo složitější z hlediska náročnosti hereckého i diváckého vnímání.

Druhou podstatnou část divadelního repertoáru tvořili soudobí autoři. V našem případě významné bylo pouze množství zinscenovaných děl tohoto druhu. Výběr byl koncipován s ohledem na zájem diváků, aby byla zajištěna vysoká návštěvnost. Kvalita uváděných her z hlediska náročnosti pro diváka i herce byla na nižší úrovni. Žánrově je tato oblast jednotvárná, jedná se o komedie, frašky apod., jež byly jednoduché a těšily se oblibě. Tento druh her spíše vyplňoval divadelní repertoár spolku a zajišťoval zisk. Svoji kvalitou a významem nepatří mezi hodnotově významná dramata, která by divákovi předkládala nějaký hlubší smysl a důvod k zamyšlení. Z této oblasti se na zdejších jevišti představily následující hry: Karel Horký: *Bařoch* (1935), Pavel Rudolf: *Bílá černoška* (1936), Václav Bárta: *Bouřliváci naší vesnice* (1937), Miloš Kareš: *Ryba a host třetí den* (1938), Karel Piskoř: *Radostná událost* (1939). O diváckém úspěchu se můžeme přesvědčit v případě jediného dramatu ze života od Františka Šupky *Za touhou po matce* (1935). Po úspěšné premiéře následovala i repríza, jež se zúčastnilo „*tak málo návštěvníků, že to, co se v Makově vydělalo, se muselo doplatit na zájezd do Měčina. Bylo to velké zklamání, neboť bylo nutné splácet jeviště.*“³³

Pokud jsme se právě vyrovnali se spíše méně obtížnou tvorbou zdejšího divadla, vstupujeme nyní do oblasti divadelních novinek meziválečného období a setkáváme se se skutečně náročnými divadelními inscenacemi. Tento obrat začíná 1. března 1936, kdy místní spolek sehrál nejslavnější Langerovu *Jízdní hlídka*. V meziválečném období byl Langer jeden z nejpopulárnějších dramatiků, kterého uváděly české i zahraniční scény. Aktualizované téma hry v době státního ohrožení, oslava lidského hrdinství a solidarity československých legionářů předznamenávaly kladnou odezvu ze strany návštěvníků divadla. Další ústřední téma inscenace přitahující divákovu pozornost bylo vyzdvihování

³³ *Zpravodaj OÚ Předslav* [online]. Číslo 27/2013. Vydává OÚ Předslav. Říjen 2013 [cit. 2014-05-25]. Dostupné z: <http://predslav.cz/texty/Zpravodaj027.pdf>. Str. 3.

obyčejného malého člověka s jeho citovými i mravními měřítky a postoj jedince, který se podrobuje vyššímu řádu a splňuje povinnosti vůči vyššímu celku, národu, státu, lidstvu.³⁴ Poslední faktor, jenž přispěl k popularitě tohoto dramatu, je dle mého názoru závěr hry, který je i přes mnohé ztráty plný naděje a optimismu.

Další hra, jež přispěla k významnému postavení makovského divadla, byla o rok později uvedena Čapkova *Bílá nemoc*. Protiválečné drama odehrávající se ve stejné době, kdy vycházelo, tedy v roce 1937, bylo výstrahou před nebezpečím nacistické diktatury. Ústředním tématem je úpadek a kritika společnosti, nebezpečí a nesmyslnost války. Tragický závěr hry bez jakékoli naděje a nevyhnutelnost války, se nakonec stane pravdivým i v reálném životě všech lidí.

Poslední hra, kterou si místní divadelní spolek vybral z okruhu nových inscenací, pochází od stejného autora a věnuje se podobné tematice. Protiválečné drama *Matka* bylo představeno divákům v roce 1938. Svoji premiéru měla hra v únoru a místní spolek ji sehrál již o několik měsíců později. Nejdůležitějším motivem dramatu byla obrana před nacistickým Německem, odsouzení války pro její nesmyslnost, výzva k boji proti fašismu a s ním spojená obrana vlasti. Hra však zachycuje i téma mateřské lásky, neschopnost a nemožnost boje jedince proti davu či společnosti.

Ze zahraničních autorů si místní spolek zvolil pouze dvě dramata. *Chudý písničkář* (1934) od Rudolfa Kneisela je obraz z vesnického života se zpěvy a dal by se kvalitou zařadit spíše ke hrám soudobých autorů. Naproti tomu *Zlý duch Lumpacivagabundus aneb Ludrácký trojlístek* od slavného vídeňského autora Johanna Nepomuka Nestroye se řadí mezi klasické vídeňské hry. Jedná se o kouzelnou frašku se zpěvy, jež je plná ponaučení, morálky, ironie a vtipu. Tato inscenace se stala u diváků velmi populární a byla v následujících letech ještě několikrát zopakována.

Poslední dvě dramata, která se v průběhu meziválečného období objevila v repertoáru místního spolku, považují spíše za zpestření pro herce i diváky. Pohádka Jaroslava Průchy *Kouzelný prsten* (1935) lákala do divadla spíše mladší diváky. Poslední hra od Josefa Vlastimila Fürsta *Staročeské máje – Posekali máje, už je vezou...* je obrazem lidových zvyků. Inscenace se odehrávala na zahradě č. p. 7 a představovala stavění máje, výroční obřadnosti a návody různých zvyků a obyčejů.

³⁴ LANGER, František. *Hry I*. První vydání. Praha: Divadelní ústav ve spolupráci s Nadačním fondem Františka Langera, 2000. Spisy Františka Langera, svazek 6. Obálka knihy.

V meziválečném období tvoří větší část divadelního repertoáru místního spolku jednodušší hry a spíše dramata pro zábavu. Výběrem různých žánrů dochází ke zpestření divadelní dramaturgie. Nacházíme zde pouze dvě dramatické hry, které se řadí k české klasice. V průběhu doby a v kontextu politických a kulturních událostí se i místní spolek pokouší svými dramaty reagovat na aktuální stav společnosti a uvádí inscenace, jež takto odpovídají a zaujímají stanoviska k celkovému vývoji ve světě i u nás. Schopností sehrát i takto náročná představení se spolek zařadil ke kvalitním spolkům širokého kraje.

3. 2 Německá okupace a druhá světová válka

České profesionální divadlo i ochotnické divadelnictví sehrálo jako celek v době okupace našich zemí a za druhé světové války důležitou úlohu v boji o duši českého člověka. Proto se ochotnické divadelní spolky dostávaly pod těžkou perzekuci ze strany okupantů. Postihovány byly především síly, které byly zdrojem odporu a produkovaly představení, jež neměla být pouhou zábavou. Po Mnichovu utrpělo české ochotnické divadelnictví obrovské ztráty, přesto vstupovalo do období okupace jako celek mohutný a široce rozvětvený. Jeho sílu oslabovali okupanti především sérií generálních zásahů proti dramatickým souborům spjatých s existencí politických či kvazipolitických hnutí a organizací.³⁵ Do poloviny roku 1941 bylo vyřazeno z činnosti 60% dosavadní české ochotnické divadelní sítě.

Pokud divadelní spolek přežil, čekal ho komplex úředních nařízení upravujících dosavadní již složitou proceduru povolování ochotnických představení. Ochotnická divadelní představení mohla být po roce 1943 povolována jen v mimořádných případech. Povolení dostávaly pouze spolky s naprostou politickou spolehlivostí a uměleckou vyspělostí všech jeho členů. Dále bylo nutností si předem vyžádat souhlas s provedením každé inscenace, která nebyla na seznamu doporučených a povolených her. Při představě těchto komplikovaných povolovacích procedur se mnoho souborů své činnosti raději vzdalo. Vedle těchto plošných zásahů a omezení se v době okupace bohužel objevovaly i individuální perzekuční zásahy proti jednotlivým spolkům.³⁶

Přes všechny likvidátorské snahy okupace zůstalo české ochotnické divadelnictví po značnou část této doby činné a zapojovalo se do boje s nacismem o uchování ohrožené

³⁵ CÍSAŘ, Jan et al.: *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Vyd. 1. Praha: IPOS - Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998. Str. 151-152.

³⁶ Tamtéž. Str. 153.

národní identity. Jedním z impulsů pro pokračování činnosti spolků přes všechny perzekuční nátlaky byl příliv nových mladých aktivních členů.³⁷

„Společenské pole, na němž se mohli ochotníci se svými aktivitami pohybovat, se ovšem za okupace podstatně zúžilo.“³⁸ Hlavním nástrojem ideologického usměrňování českého ochotnického divadelnictví byla cenzura. Například hry marxistické, demokratické a dramata od autorů židovského původu byly postupně vyřazeny z divadelních repertoárů.

V oblasti dramaturgické se projevovala jednotvárnost a monotónnost. Repertoár velkého množství souborů zaplňovaly tituly, jež byly přebírány z velkých profesionálních scén. Základním stavebním prvkem divadelní dramaturgie byla česká vlastenecká klasika. Jde o opakující se vlny v průběhu našich dějin. Nesouhlas s vládnoucím režimem je vyjadřován pasivní rezistencí a zájmem utiskované společnosti o českou kulturu, především o literaturu, divadlo a hudbu. Odkazuje k vyspělosti národa, který je ničen a utlačován. Často je zde mnohé, co momentálně rezonuje, vyjadřováno mezi řádky. Jednalo se většinou o díla, jež se objevovala v retrospektivních seriálech oficiálních divadel. Další část zaujímal díla světové klasiky, zejména hry německé proveniencí, hry italské a španělské. Posledním článkem byly původní novinky připravené profesionálními dramaturgickými dílnami. Nová díla z pera místních autorů se objevovala pouze výjimečně.³⁹

Činnost ochotníků místního spolku v Makově nezastavila ani druhá světová válka. Bohužel se zdejšímu divadlu nevyhnuly zákazy, cenzura a omezení ve výběru her. Repertoár spolku je spíše jednotvárný a soustřeďuje se na realistická dramata našich více či méně významných autorů.

S cenzurním zásahem se setkáme hned na počátku tohoto období. Jednalo se o hru Františka Sokola Tůmy *Goralí*, připomínající realistické vesnické drama z konce 19. století, „*kteřou místní nacvičili, ale několik dnů před uvedením hry cenzura*

³⁷ CÍSAŘ, Jan et al.: *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Vyd. 1. Praha: IPOS - Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998. Str. 154.

³⁸ Tamtéž. Str. 154.

³⁹ Tamtéž. Str. 159.

představení zakázala.“⁴⁰ Později po ukončení druhé světové války, přesněji v roce 1946, byla inscenace konečně představena divákům.

Od stejného autora byla uvedena první hra *Pasekáři*, jež je charakteristickou studií valašského lidu naplněná selskou pýchou, egoismem a neústupností, avšak na závěr nás čeká šťastný konec. Dále byla představena dvě realistická dramata od Gabriely Preissové. Nejprve v roce 1942 obraz ze života s názvem *Dvě ukolébavky* a později vesnické drama *Její pastorkyňa*. Obě díla mají podobné téma i zakončení. Společným motivem děl je oklamaná žena od společensky výše postaveného muže, problém lásky mimo manželství, svobodné mateřství, mateřská láska, boj proti předsudkům, jimiž byl vesnický lid ovládán, neodvratná osudovost postav a odsouzení společnosti za kapitalismus a její etické normy. První hra končí sice smrtí, ale dochází k pokání a míru v podobě náboženského rozhřešení. Drama baladického charakteru *Její pastorkyňa*, popisující realistický život na slovácké vesnici, má tragické vyvrcholení v podobě vraždy dítěte. Na závěr přichází víra v pokání a milosrdenství boží, které snad nemá hranic.

V roce 1943 byla uvedena činohra od Josefa Kajetána Tyla *Paličova dcera*. Sociální drama plné realistických obrazů s aktivní hlavní hrdinkou, jež není jen obětí, představuje dílo plné biedermeierovských ideálů toužící po nápravě jedince. Po přečtení dramatu si myslím, že v dané době začalo ve společnosti rezonovat podání hlavní postavy, která je aktivní a není jen loutkou. Ve spojení s okupovaným Československem dodnes v celé společnosti rezonuje nezodpovězená otázka, zda jsme se měli bránit či se nechat ovládat. Podle mého názoru je zajímavé, že dílo nebylo zakázané z důvodu popisu možnosti odcestovat do jiné země – Ameriky.

Následovalo opět sociální drama s romantickou zápletkou od Ladislava Stroupežnického *Václav Hrobčický z Hrobčic*. Hlavními postavami jsou dva typy tvrdohlavců různého sociálního postavení, z nichž jeden zastupuje panstvo a druhý poddané. Tématem zůstávají dobové sociální rozpory, pýcha, furiantství, hrdost, vzdor a čest.

Vrcholem dramaturgie z tohoto období je dramatická báchorka Aloise Jiráka *Lucerna* a realistické drama bratří Aloise a Viléma Mrštíků *Maryša*, patřící k nejvýznamnějším dramatům české realistické literatury. *Lucerna* plnila v období okupace

⁴⁰ *Zpravodaj OÚ Předslav* [online]. Číslo 27/2013. Vydává OÚ Předslav. Říjen 2013 [cit. 2014-05-26]. Dostupné z: <http://predslav.cz/texty/Zpravodaj027.pdf>. Str. 4.

významnou roli z pohledu českého občana, jehož povzbuzovala k boji za práva a svobodu. Střet mezi panským a lidovým světem s pokojným rozuzlením dával naději. Nejvýraznější postavou je mlynář a jeho neoblomná hrdost na své češství, které zde má přímé zastoupení v podobě lípy, jež je aktivním článkem v ději. Vše se odehrává kolem ní a sama lípa i pomáhá ke spravedlnosti, když do sebe nechá vstoupit Haničku. Dílo plné hrdosti, lásky, statečnosti, moudrosti a lidové slovesnosti českého národa představující hrdinskou oslavu života, touhu po svobodě a spravedlnosti, dosáhlo značného úspěchu a bylo několikrát opakováno v následujících letech.

Otřesný obraz morálního rozkladu slovácké vesnice a mezilidských vztahů ve hře *Maryša*, je tematicky podobný předchozím realistickým dramatům. I zde o životě lidí a jejich lásce rozhoduje majetek, peníze a sociální původ. Opět je ve středu žena, jež se ocitá mezi dvěma muži patřící každý k jiné sociální vrstvě vesnického obyvatelstva. Tragický závěr není překvapivý, ale je jediným možným východiskem.

I v tomto období se však na scéně objevují také hry spíše bezvýznamné, tvořící pouze doplnění těchto kvalitních dramát. Mezi ně patří veselohry Karla Fořta *V českém ráji* a Josefa Skružného *Kometa Hanzelínova* uvedené v roce 1943 a fraška Jaroslava Máchy *Pět párků pana Tancibůrka*.

Poslední hru, kterou před koncem druhé světové války stihli místní ochotníci nacvičit, byla v roce 1945 uvedená veselohra Ladislava Stroupežnického *Naši furianti*. Opět klasická realistická hra představující jihočeskou vesnici, tentokrát však s velkou dávkou humoru a satiry. Hlavní postavy jsou typizované a jsou realisticky vykresleny. Díky zobrazení mezilidských vztahů a třídního konfliktu na české vesnici, mohl v některých scénách místní divák snadno rozpoznat i sám sebe.

Je přirozené, že všemi uvedenými slavnými dramaty české realistické literatury se divadelní spolek dostával stále více do středu pozornosti okolí a získával větší množství příznivců a návštěvníků. Snad i uvážlivý výběr inscenací se pozitivně projevil v možnosti působení místního souboru i za doby okupace a přísné cenzury, jež postihla pouze hru *Gorali*. Fungování spolku a divadelních představení jistě byla velmi příznivě hodnocena i místními spoluobčany, již byli nepříznivou politickou situací zasaženi a pro které návštěva divadla znamenala alespoň malé zpestření v nelehké době.

3. 3 1945 – 1953

Okamžitě po osvobození Československé republiky v roce 1945 přestal platit zákaz veškeré veřejné divadelní produkce. Profesionální i amatérské soubory se začaly předhánět ve slavnostních zahajovacích představeních, jejichž společným jmenovatelem byla především česká klasika.⁴¹

Zásadní vliv na české ochotnické amatérské divadlo mělo mezi lety 1945-1948 zřízení státní osvětové péče a boj o divadelní zákon. Státní osvětová péče znamenala založení osvětových rad, které prováděly nebo koordinovaly veškerou divadelní činnost v okruhu jejich působnosti. Divadelní zákon, vydaný v březnu 1948, dával ochotníkům čestné místo ve výchově lidu.⁴² Po ukončení nadšených oslav ze znovuzahájení činnosti se ve spolcích začal projevovat neklid, pramenící z vnitřních rozporů, jež způsobila nová společenská situace.⁴³

První hra, se kterou se po ukončení druhé světové války místní ochotníci představili publiku, bylo v době okupace cenzurou zakázané drama *Gorali* od Fr. Sokola Tůmy (1946). „*Tato rozsáhlá čtyřaktová hra, jež se odehrává v jablunkovských horách a tématem i scénickým zpracováním silně připomíná realistická dramata vesnická z konce 19. století, zejména Preissové Její pastorkyňu a Mrštíkových Maryšu, má výrazně epigonský charakter a příliš nesamostatně a neoriginálně jde cestami svých velkých a již proslavených vzorů.*“⁴⁴ Hra představuje rozklad beskydské vesnice „*jako důkaz pokračujícího úpadku a rozpadu kapitalismu.*“⁴⁵ Popisuje společnost, ve které se vše měří penězi a odráží vládnoucí zaostalost, omezenost, pověřčivost a poníženost mezi beskydskými horaly, jež je způsobena jejich sociálním postavením. Hlavní hrdinka si bere surového muže, aby zachránila rodiče před finanční katastrofou. Rychlý spád jednání, napínavý děj, efektní scény i pronikavé postřehy ze života horského lidu zajistilo obrovský úspěch zvláště na ochotnických scénách.⁴⁶

⁴¹ CÍSAŘ, Jan et al.: *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Vyd. 1. Praha: IPOS - Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998. Str. 175.

⁴² Tamtéž. Str. 157.

⁴³ Tamtéž. Str. 178.

⁴⁴ KRYSTÝNEK, Jiří. Na křižovatce umění: sborník k počtě šedesátin prof. dr. Artura Závodského, DrSc. Burian, Jaroslav (editor). Vyd. 1. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1973 [cit. 2014-06-10]. *Valašsko a Těšínsko v dramatech Františka Sokola Tůmy* [online]. Dostupné z: http://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/120931/SpisyFF_181-1973-1_31.pdf. Str. 305-306.

⁴⁵ Tamtéž. Str. 306.

⁴⁶ Tamtéž. Str. 306.

Ve stejném roce je uvedena také první sovětská hra *Ruští lidé* od Konstantina Michajloviče Simonova. S ohledem na společensko-politickou situaci v naší zemi je příchod první ruské inscenace naprosto přirozený. Celým dramatem prostupuje boj a následná oslava hrdinství sovětských vojáků a opěvování jejich heroických činů. O rok později se opakovala veselohra *Baťoch* od K. Horkého, která patří k neznámým a spíše bezvýznamným dramatům české literatury.

Vzhledem k narůstající popularitě místního divadelního spolku a stále se zvyšující návštěvnosti jednotlivých představení, rozhodli se aktivní ochotníci vybudovat si za vsí na kopečku *Na Lískách* vlastní přírodní divadlo. Tento areál byl s pomocí všech obyvatel otevřen v roce 1947. Přírodní polokruhový amfiteátr nabízel rozsáhlé zázemí pro herce i pro návštěvníky. Problémy nastávaly pouze v případě špatného počasí. Ačkoli byl areál prostorný, byl pod širým nebem a v případě nepříznivého počasí muselo být divadelní představení zrušeno. V ostatních měsících se i nadále hrála divadelní představení v místním hostinci.

První divadelní hra, jež byla uvedena v přírodním divadle *Na Lískách*, se jmenovala *Maléřečka* od Bohumily Dubňanské (1947). Jedná se o veselohru z Moravského Slovácka. Dle mého názoru jde o klasickou komedii, jež je plná nedorozumění, omylů, přeřeknutí, komických situací, přestrojení a nešťastných či šťastných náhod, které jsou na konci všechny vysvětleny a objasněny. Z této doby se nám také dochoval novinový článek, jenž se o divadelním představení zmiňuje. „15. června předvedli „*Maléřečku*“, malebný obrázek z moravského Slovácka. Nádherné slovácké kroje, zpěvy, hlavní i vedlejší postavy hry – daly divákovi úplné zapomenutí toho, že je Šumavan a převedlys do upřímného, milého moravského Slovácka.“⁴⁷ Bohužel se ale také dozvídáme, že přízeň počasí nebyla na straně ochotníků, i přesto byla sehrána dvě představení v jeden den a to odpoledne a večer.

V listopadu tohoto roku představili místní klasické české realistické drama, jež patří do kánonu naší literatury. Hra *Gazdina roba* od Gabriely Preissové popisuje ničivou sílu morálky stavící zájmy majetku nad cenu lidských citů. Hlavní hrdinkou je žena, která bojuje za svoje právo na štěstí, proti společenským předsudkům a falešné pokrytecké vesnické morálce. Když získává naději ve vlastní štěstí a spokojenost, je zrazena mužem, jehož miluje. Svůj život končí skokem do Dunaje. Tento čin je protestem proti jejímu okolí, jež je podřízeno řádu.

⁴⁷ Novinový článek. Osobní archiv.

„Únorový převrat a nová Ústava 9. května potvrdily, že se Československo stalo lidovědemokratickou republikou, která usiluje o vybudování socialismu podle sovětského vzoru.“⁴⁸ Od tohoto roku vzniká mnoho institucí zabývajících se divadelní problematikou například Scénografický ústav, Divadelní ústav, Kabinet pro studium českého divadla při Akademii věd.

Nový divadelní zákon schválený v březnu roku 1948 zařadil ochotnická a profesionální divadla na stejnou úroveň. V roce 1949 bylo v Československé republice téměř 10. 000 souborů s asi čtvrt milionem členů. Jednalo se tedy o masové hnutí, avšak s rozdílnými společenskými i politickými názory.⁴⁹

V roce 1950 dochází na sjezdu osvětových pracovníků českých zemí k zásadní reorganizaci ochotnického divadelnictví. Všechny spolky byly rozpuštěny a každý soubor musel mít zřizovatele. Zakládány jsou Osvětové besedy a další závodní kluby ROH. Zásadní změnou byla ztráta právní subjektivity spolků, spojená se ztrátou majetku a práva vlastního hospodaření a v neposlední řadě vlastní identity spojené s tradičním jménem a někdy mnohaletou historií.⁵⁰

Státní orgány se snažily o podřízení činnosti obecně proklamovaným idejím komunismu. Spolky patřící pod osvětové besedy a další nové zřizovatele získaly často vhodné technické a materiální zázemí, ale měly přesně vymezené mantinely své činnosti.⁵¹ Nově byla ustanovena dramaturgická komise s pověřením sestavit výběr repertoáru pro divadla. Divadla se měla zaměřit na původní hry se současnou tematikou a původní hry s historickými náměty z hlediska současnosti, přičemž využívat přímé zkušenosti a znalosti prostředí a lidí, kteří v něm žijí. Poté bylo nutné přehodnotit české a slovenské dramatické dědictví, zvláště byla důležitá úprava z hlediska dnešní dramaturgie děl A. Jiráka a J. K. Tyla a dalších českých klasiků. Další nutností bylo představovat ruské a sovětské hry a hry lidových demokracií. Dále přehodnotit světovou klasiku a inscenovat pokrokové hry západní. Hlavním požadavkem na dramatickou tvorbu bylo využívat metod

⁴⁸ CÍSAŘ, Jan et al.: *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Vyd. 1. Praha: IPOS - Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998. Str. 180.

⁴⁹ Tamtéž. Str. 180.

⁵⁰ *Historie ochotnického divadla na severním Plzeňsku*. [online]. Vydal Nadační fond Mariánská Týnice ve spolupráci s Muzeem a galerií severního Plzeňska za finančního příspěví Plzeňského kraje z Grantového programu Plzeňského kraje v oblasti kultury pro rok 2006. Vydání první. [cit. 2014-11-02]. Dostupné z: http://www.marianskatynice.cz/ostatni/Divadlo_PS_small.pdf. Str. 9.

⁵¹ Tamtéž.

socialistického realismu. Témata divadelních her měla být boj za mír, plnění úkolů pětiletky, pronikání socialismu na vesnici, dějiny dělnického hnutí. Vše vyvrcholilo sestavením sta doporučených her, mezi kterými byly hry českých autorů s námětem boje proti fašismu a za socialismus, hry pokrokových českých autorů zejména současných, nejlepší hry českých klasiků a hry sovětských a slovanských autorů. Od této chvíle se hlavním úkolem ochotnického divadla stala na dlouhá léta výchova nového socialistického člověka.⁵² Přínos ochotnického divadla se bohužel postupně spatřoval v odpracovaných hodinách, v pracovních závazcích, v kontaktu s dělníky chodícími na zkoušky apod.⁵³

V roce 1948 se ve zdejší divadle hrály *Čekanky* od Františka Xavera Svobody. Veršovaná veselohra nebo spíše idyla byla svým stylem divákům i hercům nejbližší, a proto se neustále objevovala na ochotnických scénách, kde byla velice úspěšná a oblíbená. „*Je to tak trochu jejich kus, i když má na ně nemalé nároky počtem osob; ne však jen jejich.*“⁵⁴ Hra je záměrně prostá a prostoduchá, snaží se pobavit diváka milostnými zápletkami. Je psána nenáročným zpěvným veršem, jehož rýmy jsou vždy nejobvyklejší, očekávané až říkankovité. „*Dějová osnova je vskutku chudičká, zato však je hra bohatě zabydlena. Vedle dvanácti Čekanek, některých už postarších, vystupuje v ní dobrých pětadvacet postav dalších. A celý tento rej žen a mužů je vlastně velkolepým bálem, na němž, jak se zdá, už na začátku všechno šťastně dopadne.*“⁵⁵

V dalších letech pozorujeme u místních ochotníků v oblasti divadelní dramaturgie a hlavně ve výběru nových dramát spíše stagnaci. Domnívám se, že k tomuto faktu přispěla především politická situace v zemi. Divadelní spolek reprízoval velké množství již dříve uvedených her. Jednou z novinek byla jen lyrická komedie *Jaro v podzámčí* od G. Preissové. V relativně krátkém časovém období, od roku 1948 do roku 1953, zopakovali ochotníci následující dramata: *V českém ráji*, *Její pastorkyňa*, *Maléřečka*, *Lucerna*. Poslední novinka *Čekanky*, uvedená na počátku tohoto stagnujícího období, byla posléze odehrána dokonce třikrát. Nevíme, zda o této skutečnosti vypovídá tak obrovský úspěch hry nebo právě nemožnost svobodné volby repertoáru a snaha o fungování divadla alespoň v omezených podmínkách. Ačkoli se na scéně ochotnického spolku neobjevilo

⁵² CÍSAŘ, Jan et al.: *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Vyd. 1. Praha: IPOS - Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998. Str. 183-185.

⁵³ Tamtéž. Str. 188.

⁵⁴ SVOBODA, F. X. *Čekanky: veselohra o třech dějstvích*. III. vydání. Praha: Orbis, 1959. Hry lidového jeviště, svazek 75. Str. 134.

⁵⁵ Tamtéž. Str. 133.

žádné drama s nejčastěji požadovaným uměleckým směrem tedy socialistickým realismem, je v dramaturgii divadla patrný jistý nutný příklon k předepsaným a uzákoněným tematickým okruhům. Dle mého názoru je právě z těchto důvodů v roce 1952 sehrána *Bouře*, jedna z nejslavnějších her sovětského dramatika Aleksandra Nikolajeviče Ostrovského, která bývá interpretována jako předobraz Gazdiny roby. Jedná se o pohled do nitra zaostalé společnosti na břehu řeky Volhy, jež je plná krutých mravních norem a lpí na mravních hodnotách. Hlavní postava Kateřina je provdána za Tichona, kterého ale nemiluje. V rodině, kde vládne tchyně, je cítit jen chlad, prázdnota a bezcitnost. Kateřina vzplane láskou k jinému muži. Nedokáže lhát svému manželovi a okolí, a i přes očekávané následky se přiznává k nevěře. Takový hřích nemůže být v popisované společnosti odpuštěn. Kateřina v zoufalství a na protest proti těmto morálním normám ukončuje svůj život skokem do řeky Volhy. Umírá s pocity alespoň několika dní štěstí.

Jedním z dalších povolených témat pro ochotnická divadla, kterých využil i spolek *J. K. Tyla*, byly historické hry. Výběr tohoto žánru představoval snahu o splnutí s nastolenými pravidly a předepsanými zákony. První historická veselohra, jež byla ochotníky uvedena, se jmenuje *Polibek královský* (1949) od Jana Říhy a odehrává se v době Václava IV. Po této komedii si místní vybrali vážnější téma v podobě dramatu *Královna Dagmar* (1953) od Karla Zajíčka. Z hlediska žánru jde spíše o formu kroniky než o skutečné drama. Jak píše sám autor v úvodu knihy: „*Počali jsme opět cítiti hrdost nad tím, že náš národ žije v této zemi přes tisíc let, že jeho role v dějinách světa byla velmi významná – a že Čechové dali světu i osoby, které mu získávaly v cizině vážnost, přispívající tu více, tu méně k vytváření evropské kultury a civilisace.*“⁵⁶ Kronika pojednává o Markétě, skoro zapomenuté dceři českého krále Přemysla Otakara I. a jeho ženy Adléty Míšenské, která se stala dánskou královnou. Markéta byla v Dánsku nazývána Dagmar a stala se symbolem věčného češství. Ve své nové zemi byla královna milována z celého srdce hlavně proto, že chránila práva chudého utiskovaného lidu. Dagmar je skutečnou historickou postavou, ačkoli se u nás i v Dánsku stala spíše legendou. Faktického materiálu o této panovnici není mnoho, většina je uchována v národních dánských písních, z nichž čerpal i např. Svatopluk Čech a Václav Beneš Třebízský. Záměrem autora nebylo nic jiného, „*než postavit před českého člověka jednu ze zapomínaných českých dějin, jež na rozdíl od jiných v historii obvyklých ženských typů,*

⁵⁶ ZAJÍČEK, Karel. *Královna Dagmar: hra o 4 dějstvích*. III. nově upravené vydání. Praha VII.: L. J. Peroutka. Str. 7.

*rozvracejících kladné dílo mužů, byla naopak svému muži oporou a spolupracovnící na jeho státním díle.*⁵⁷ Dagmar náleží mezi nejoblíbenější postavy dánských dějin a ještě dnes je ctěna v Dánsku jako světice.⁵⁸ *Královna Dagmar* byla ve své době zhodnocena jako největší úspěch české rozhlasové tvorby za poslední dobu a veliké popularity nabyla zvláště na ochotnických scénách. V místním divadle *J. K. Tyla* se o Vánocích roku 1953 inscenace opakovala hned třikrát. K velkému úspěchu přispěly i kostýmy, jež spolku zapůjčilo *Národní divadlo* v Praze.⁵⁹

3. 4 1953 - 1969

Rok 1953 (úmrtí J. V. Stalina) přináší do poměrů v kultuře a umění oslabení nejtvrdějších a nejvyhraněnějších politických a ideologických zásahů. Na straně druhé vypukla ve spojitosti s měnovou reformou v profesionálních i ochotnických souborech návštěvnická krize. Pro zmírnění finančních následků hrála divadla starý a osvědčený repertoár.⁶⁰

Cesty českého amatérského divadla zmiňují, že všeobecně se hrála česká i světová klasika (Sofoklova *Antigona*, *Radúz a Mahulena* od Julia Zeyera), operety, dramatizace literárních předloh (*Dobrý voják Švejk* od Jaroslava Haška), pohádky pro děti a současná dramatika. Mluví se o kopírování dramaturgie profesionálních divadel a v repertoárech chybí veselohra.⁶¹

Po mnoha letech izolace se českému divadlu otevírají dveře k divadelní a filmové kultuře Evropy, proto od roku 1957 dochází v ochotnických divadlech k postupné proměně repertoáru. Částečně tedy byla obnovena návaznost se světovou dramatikou.⁶²

*„V souvislosti s uvolněním izolace objevují se trhliny i ve státem nařízené normativní estetice po sovětském vzoru.*⁶³ Témata her se rozšířila na problematiku rodiny, výchovy mladé generace, problémy inteligence, citový život člověka. Postavy měly bohatší psychologické zázemí. Objevovaly se nové formální stavební postupy a s nimi například

⁵⁷ ZAJÍČEK, Karel. *Královna Dagmar: hra o 4 dějstvích*. III. nově upravené vydání. Praha VII.: L. J. Peroutka. Tamtéž. Str. 10.

⁵⁸ Tamtéž. Str. 8.

⁵⁹ *Zpravodaj OÚ Předslav* [online]. Číslo 27/2013. Vydává OÚ Předslav. Říjen 2013 [cit. 2014-06-20]. Dostupné z: <http://predslav.cz/texty/Zpravodaj027.pdf>. Str. 4.

⁶⁰ CÍSAŘ, Jan et al.: *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Vyd. 1. Praha: IPOS - Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998. Str. 188, 189.

⁶¹ Tamtéž. Str. 191, 192.

⁶² Tamtéž. Str. 196.

⁶³ Tamtéž. Str. 196.

autoři Pavel Kohout, Michal Stehlík, Ludvík Aškenazy, Josef Topol, František Hrubín, Jaroslav Dietl. Vznikají i netradiční žánry od Ivana Vyskočila či Jiřího Suchého. Sovětská dramatika byla zastoupena nastupující generací autorů (Viktor Sergejevič Rozov, Aleksandr Moisejevič Volodin).⁶⁴ Repertoár uváděný na různých přehlídkách a soutěžích potvrdil trend ve výrazném obratu ve prospěch současné dramatiky a odklon od klasiky (české i zahraniční).

Místní divadelní spolek *J. K. Tyla* se v tomto období stal součástí nově vzniklé *Osvětové besedy Makov*, která byla od této doby jeho zřizovatelem. Na začátku roku 1954 si po devatenácti letech ochotníci zopakovali vídeňskou klasickou hru *Zlý duch Lumpacivagabundus*, jež se bohužel netěšila u diváků takového úspěchu jako při premiéře.

O činnosti ochotníků se hovořilo v pražském rozhlasu, jehož reportér osobně navštívil Makov. Díky rozhlasovému vysílání se o divadle dozvěděla redaktorka časopisu *Vlasta* Marie Dušková, jež se sama přijela podívat na reprízu inscenace *Bouře* (červenec 1954). O svém zážitku a fungování spolku napsala novinový článek *Co jednomu nemožné, všem dohromady snadné*. Již podle názvu je patrné poslání a smysl publikovaného pojednání. Význam pro dnešní dobu mizí v ideologické intenci vládnoucího budovatelského socialismu. Myslím si, že pro dokreslení postačí citovat z úvodního odstavce: „*Ono to sice nebývá vždycky tak snadné, ale člověk nesmí dbát žádné námahy a vlastního odpočinku. A hlavně, musí tu práci dělat s opravdovou láskou. A to jsem poznala při své návštěvě divadelního představení Ostrovského hry „Bouře“ v Makově. Nevím, podaří-li se mi vyličit vám všechno to nadšení a obětavou, ale radostnou práci makovských.*“⁶⁵ Po této oslavě obětavé práce přichází konkrétní velebení místního pracujícího lidu. Autorka rozsáhle informuje o těžké a veliké práci obyvatel v podobě výstavby přírodního divadla samozřejmě jen pomocí vlastních sil a zadarmo, oceňuje stovky a tisíce brigádnických hodin i o víkendu či po práci a nezapomíná zdůraznit vynikající práci celého kolektivu oproti skoro neschopnému jedinci. Takto se tedy v 50. letech referovalo o kultuře a divadlu, neboť jak je patrné, o představení a hereckých

⁶⁴ CÍSAŘ, Jan et al.: *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Vyd. 1. Praha: IPOS - Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998. Str. 196.

⁶⁵ Osobní archiv. Časopis *Vlasta*. Ročník 1954. Str. 4-5.

výkonech jako takových jsme se nedozvěděli vůbec nic. Dušková se později stala patronkou místního spolku.⁶⁶

V roce 1954 stihli místní nejen dvě reprízy, ale obohatili repertoár i novinkami. V srpnu bylo uvedeno drama *Psohlavci*, které podle románu A. Jiráska zdramatizoval Antonín Fencel. *Psohlavci* v sobě nesou několik základních témat: boj, vzpoura, zvůle, hrdinství, čest, svoboda, rodina, proroctví. Dílo je plné vlastenectví a heroizace prostého lidu. Bylo by možné si myslet, že právě kvůli těmto tématům, jež v době nadvlády komunistického režimu jistě rezonovala ve společnosti, si místní hru zvolili. Ale dle mého názoru tomu tak nebylo. Osobnost Aloise Jiráska totiž sehrála na přelomu 40. a 50. let důležitou roli, kterou vládnoucí režim postupně a důkladně vykonstruoval. „*Jiráskova akce představovala jednu z nejrozsáhlejších ideologických kampaní komunistické kulturní politiky.*“⁶⁷ Alois Jirásek se měl stát nejčtenějším českým autorem a skutečným národním klasikem. Organizátorem celé akce bylo ministerstvo školství, věd a umění (Zdeněk Nejedlý) a ministerstvo informací a osvěty (Václav Kopecký). Hlavním propagátorem byl právě Z. Nejedlý, jenž doplnil jednotlivé Jiráskovy knihy doslovy zaručující jejich „správnou“ interpretaci.⁶⁸ „*Jiráskovo dílo bylo masově rozšířeno, stalo se povinnou školní četbou a z polic knihoven i knihkupectví zcela vytěsnilo ideově závadnou literaturu.*“⁶⁹ Pokud čtenář nechtěl číst původní tvorbu tzv. socialistického realismu, nezbylo mu nic jiného, než číst Jiráska. Tato rozsáhlá kampaň byla zaměřená především na reinterpretaci českých dějin. Hlavními cíli bylo ospravedlnění nástupu komunistické moci a přijetí bolševismu jako něčeho bytostně českého a poté ideologická převýchova celého národa z hlediska národní historie.⁷⁰ Pokud jde konkrétně o román *Psohlavci*, stává se podle Nejedlého hlavní hrdina Jan Sladký Kozina předchůdcem českých komunistů a Jirásek tuto postavu vzkřísil či přímo vytvořil jako typ českého bojovníka za práva lidu.⁷¹

„*V roce 1955 stalo se makovské přírodní jeviště slavnostním prostředím pro celookresní divadelní festival, zvaný Makovské divadelní léto. Ochotnické soubory*

⁶⁶ *Zpravodaj OÚ Předslav* [online]. Číslo 28/2013. Vydává OÚ Předslav. Prosinec 2013 [cit. 2014-06-23]. Dostupné z: <http://predslav.cz/texty/Zpravodaj028.pdf>. Str. 3.

⁶⁷ ČINÁTL, Kamil. *Antologie ideologických textů: Jiráskova akce* [online]. [cit. 2014-06-25]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/jiraskovska-akce>.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ ČINÁTL, Kamil. *Antologie ideologických textů: Jiráskova akce - historický kontext* [online]. [cit. 2014-06-25]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/jiraskovska-akce-historicky-kontext>.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Tamtéž.

klatovského okresu zde ukazovaly každoročně výsledky své práce stále vzrůstajícímu počtu návštěvníků. Rozsáhlé hlediště je ani všechny nestačilo pojmut. “⁷² Do tohoto festivalu, který se později stal tradičním a úspěšným mezi návštěvníky nejen z Klatovska, ale i Domažlicka, Plzeňska, Blovicka, Přešticka, Horaždovicka a dalšího širokého okolí, byly vždy vybírány nejlepší inscenace daného období.⁷³ Divadelní soubor z Makova připravil do soutěže hru Gabriely Preissové *Její pastorkyňa*. V tomto roce se také opakovalo realistické drama *Maryša*.

Na jaře roku 1956 se ochotníci představili s polskou komedií *Panenské sliby aneb Magnetismus srdce* od Aleksandra Fredra. Veršovaná veselohra ze šlechtického prostředí „je satirou na morální úpadek šlechty, kde autor mistrně prohloubil psychologickou analýzu jednajících postav a zesílil tendenci osvobodit přirozený lidský cit z pout konvence.“⁷⁴

Ve stejném roce uspořádal Okresní dům osvěty Klatovy ve spolupráci s místním divadelním spolkem, na počest celostátních oslav 100. výročí úmrtí J. K. Tyla, festival *Tylovo divadelní léto*. Pět ochotnických souborů z celého okresu zde pět následujících sobot odehrálo cyklus Tylových divadelních her (*Paní Marjánka*, *Paličova dcera*, *Lesní panna*, *Strakonický dudák*, *Pražský flamendr*). Návštěvnost na jednotlivých představeních byla slušná, největší na inscenaci *Strakonický dudák*, kterou sehráli makovští divadelníci. Na premiéru dorazilo přes 1000 lidí, a tedy kapacita hlediště nestačila. „*Polovina diváků musela stát, někteří až v lese, a přece vydrželi až do konce.*“⁷⁵ Nedělní repríza se již s tak velkým ohlasem nepotkala.

V pořadí II. *Makovské divadelní léto* mělo na programu deset inscenací, jež byly postupně představeny okolními spolky od června do srpna roku 1957. Výčet uvedených her částečně odpovídá zmiňovanému všeobecnému trendu, který je popsán výše, ačkoli se zde neprojevuje odklon od klasiky ve prospěch současné dramatiky a také nemohu souhlasit s tím, že by chyběla veselohra. Mezi sehranými dramaty se tehdy objevila díla,

⁷² SVOBODA, BENEŠ. *Dva tisíce diváků na jednom představení vesnických ochotníků*, OD, 1963, č. 10. Str. 234-235.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ KŘEMENÁK, Bořivoj. *Panenské sliby aneb Magnetismus srdce*. Komédie o 5 dějstvích. Jihočeské divadlo v Českých Budějovicích. Redaktorka A. Kožíková. Obálka V. Koutecký. Dostupné z: <http://www.jihoceskedivadlo.cz/archiv/porad/791-panenske-sliby>.

⁷⁵ *Zpravodaj OÚ Předslav* [online]. Číslo 28/2013. Vydává OÚ Předslav. Prosinec 2013 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://predslav.cz/texty/Zpravodaj028.pdf>. Str. 4.

jež bychom mohli rozdělit do tří skupin. Z české klasiky to byla *Babička* a *Divá Bára* od Boženy Němcové. Z méně známých se představily hry *Přátelství*, *Růžové dopisy* a *Nejlepší lék*. Poslední nejrozsáhlejší okruh tvořila světová klasika. V tomto roce tedy diváci mohli v soutěži shlédnout *Sluhu dvou pánů*, *Dámy a husaři*, *100 dukátů za Juana* či *Sen noci svatojánské*. I místní spolek si zvolil z posledního okruhu a sehrál *Veselé paničky windsorské* od Williama Shakespeara, jednoho z největších dramatiků světové literatury. Před premiérou tohoto představení došlo však k nenadále události. „*Představitelé dvou hlavních rolí, Josef Tomášek a František Kubík, byli náhle 12. července ve 2 hod. ráno povoláni na krátkodobé vojenské cvičení a představení proto bylo ohroženo. Obě role za ně vzali pánové Škarland a Janeček z Krajského zájezdového divadla z Klatov. Hráli bez souvislé zkoušky, jen některé výstupy si přeheráli se spoluherci. Škarlandův Falstaff byl přesto pěkný, Janeček Vodičku zkreslil.*“⁷⁶

III. ročník místního festivalu pokračoval v roce 1958. Makovský divadelní spolek se však v této sezóně nezúčastnil. „*Obě stavby, kravína i šaten na Lískách, zaměstnávaly ochotníky i večer a o nedělích, takže na nácvik divadla už opravdu nebylo času ani sil.*“⁷⁷ Průměrná návštěvnost na šesti představeních byla 600 diváků.⁷⁸

Nejvýznamnějším rokem, který se snad nejvýrazněji zapsal do historie divadelního spolku *J. K. Tyla* v Makově, se stal rok 1959. Během tohoto roku se ochotníci těšili obrovskému zájmu ze stran významných osobností z oblasti kulturně-politické. Již 13. dubna navštívilo obec asi deset představitelů kultury okresu, kraje a ústředí. S nimi se přijel podívat na činnost místních i předseda Svazu československých spisovatelů Jan Drda a sochař Karel Lidický. Drda později v rozhlasu s nadšením vypravoval o návštěvě a působení Osvětové besedy Makov. Obec i ochotníky, jak jinak v oné době, dával za příklad všem ostatním.⁷⁹ V červnu do Makova zavítal režisér Václav Táborský ze Státního filmu, aby zde připravil natáčení pro *Týdeník československého státního filmu*. Podruhé přijel na zakončení IV. ročníku *Makovského divadelního léta* a natočil zde s celým filmovým štábem záběry z obce a ze hry *Jaro v podzámčí*, již spolek *J. K. Tyla* představil

⁷⁶ *Zpravodaj OÚ Předslav* [online]. Číslo 28/2013. Vydává OÚ Předslav. Prosinec 2013 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://predslav.cz/texty/Zpravodaj028.pdf>. Str. 4.

⁷⁷ Tamtéž. Str. 5.

⁷⁸ *J. S. Z ochotnického života - Makov*, OD, 1958, č. 10, IV. ročník. Str. 259.

⁷⁹ *Zpravodaj OÚ Předslav* [online]. Číslo 28/2013. Vydává OÚ Předslav. Prosinec 2013 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://predslav.cz/texty/Zpravodaj028.pdf>. Str. 5.

na závěr festivalu.⁸⁰ Téma snímku znělo *I ve velmi malé obci je možno i ve žních připravit hodnotnou zábavu, aby lidé vyčerpaní fyzickou prací v polích měli alespoň jednou v týdnu příležitost vidět dobré divadlo.*⁸¹ Opět se bohužel setkáváme s frázovitostí dobové ideologie.

Kromě výše zmíněného dramatu sehráli místní ještě pohádku *Zlatá nit*. 9. srpna zajela na festival i část zahraniční delegace *VII. Festivalu mládeže a studentstva* ve Vídni. „*Delegáti z Mexika, Gabonu, Hondurasu, Alžíru a Salvadoru poděkovali za vlídné přijetí a ústy mexického delegáta slíbili, že nepřestanou bojovat za mír a přátelství mezi národy. – Máme-li hodnotit kvalitu jednotlivých představení a tím i pořadí souborů, je nutno se zamyslet nad dramaturgickým výběrem, hereckou a režijní prací, i nad celkovou činností souboru.*“⁸² Z těchto důvodů bylo vyhlášeno následující pořadí – 1. OB Makov – *Jaro v podzámčí*, 2. OB Luby – veselohra *Slovo má babička*, 3. Nýrsko - hra pro mládež *Velký komediant*, 4. Sokol Plánice - realistické drama *Naši furianti* a *Železná Ruda* - komedie *Hrátky s čertem*.⁸³ I když se autorovi článku nepodařilo zprostředkovat úroveň odehraných divadelních představení, ani zhodnotit festival z pohledu diváka, alespoň se pokusil nastínit kritéria pro hodnocení inscenací v rámci festivalu.

I během následující sezóny navštívilo obec několik významných postav české kultury. Dr. Tauber z *Československé akademie zemědělských věd* a Ing. Hodan z *Československého státního filmu* se v zimě přijeli informovat o aktivitách zdejších obyvatel, údajně slíbili pomoc, ale více se neozvali.⁸⁴ Poté do Makova zavítali redaktorka Marta Bekemsová a redaktor Kliment z *Československého rozhlasu* a zaznamenali rozhovory s místními ochotníky o tom, jak se zde s divadlem začínalo a jak byla činnost organizovaná.⁸⁵ Jako poslední v tomto roce navštívila obec v květnu delegace kulturních pracovníků: Jan Pilař (básník a překladatel), Lubor Bárta (hudební skladatel a klavírista), Ladislav Burlas (slovenský hudební skladatel), Dagmar Novotná (dramaturgyně Československé televize Praha). Hosté si prohlédli přírodní divadlo *Na Lískách* a poté následovala beseda s šedesáti občany o působení zdejší Osvětové besedy. Fungování

⁸⁰ *Zpravodaj OÚ Předslav* [online]. Číslo 28/2013. Vydává OÚ Předslav. Prosinec 2013 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://predslav.cz/texty/Zpravodaj028.pdf>. Str. 5.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² J. SVOBODA. *Makov*, OD, 1959, č. 10. Str. 237.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ *Zpravodaj OÚ Předslav* [online]. Číslo 29/2013. Vydává OÚ Předslav. Duben 2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://predslav.cz/texty/Zpravodaj029.pdf>. Str. 3.

⁸⁵ Tamtéž.

divadelní spolku *J. K. Tyla* pod Osvětovou besedou Makov získalo *Cenu Fučikovy Plzněže* výrazné úspěchy při organizování kulturního života. Makov byl jeden ze tří odměněných v Plzeňském kraji, z vesnických souborů jediný.⁸⁶ V. ročník divadelního léta byl ve znamení veseloher *Velbloud uchem jehly*, *Dva andělé vystupují*, *Zlý jelen*, spíše neznámého dramatu *Eskadra Netopýr* a tragédie *Romeo, Julie a tma*. Místní se hráli ruskou inscenací *Lidé, bděte!* (Jurij Burjakovskij). Hlavní postava uvedeného díla, Julius Fučík, „patřil k nejvýznamnějším ikonám komunistické ideologie. Představoval pro ni ideální typ tzv. nového člověka. Zejména jeho obraz nabízený mládeži plnil funkci závazného vzoru, jenž přímo vyzýval k následování.“⁸⁷ Ačkoli divadelní hra nakonec nebyla z důvodu špatného počasí odehrána, její zařazení je pro danou dobu typické či dokonce nutné. Na jaře roku 1961 přijela do obce skupina filmařů s režisérem Pavlem Hoblem. Makov byl vybrán, vedle dalších čtyř míst, k natočení krátkého filmu *Pět plzeňských*, jenž vypravoval o tom, jak se změnil život na Plzeňsku. V obci natočili krátký snímek, který nazvali *169 Makovských*, dle tehdy aktuálního počtu obyvatel.⁸⁸ *Makovské divadelní léto* vstoupilo již do šestého ročníku. Celkem bylo odehráno pět divadelních představení: drama *Strážní domek číslo 15* a *Jarní vítr*, komedie *Dalskabáty hřišná ves* a *Balada z hadrů*.⁸⁹ Společně se školní mládeží nacvičil spolek *J. K. Tyla* pohádkovou hru *Ďábelské klíče*, ke které je inspirovalo její předchozí televizní zpracování.⁹⁰ Pohádka pokládá otázku, zda přátelství mezi třemi kamarády dokážou zpřetrhat kouzelné a ďábelské předměty z říše pekelné.

Následující roky byl uspořádán VII. a VIII. ročník *Makovského divadelního léta*. V roce 1962 se představily pouze tři soubory: OB Štáhlavy – *Sen noci svatojánské*, OB Písek – *Zvíkovský rarášek*, OB Makov – *Tvrdohlavá žena* a zopakovali *Ďábelské klíče*. V roce 1963 byla účast vyšší. Se svými secvičenými dramaty se o rok později pochlubily tyto spolky: OB Písek – *Hadrián z Římsů*, Plzeň – *Nové pověsti české*, OB Žihobce – *Jak přišla basa do nebe*, Karlovy Vary – *Přání sobotního večera*, OB Makov – *Čekanky*. „Začátkem šedesátých let začíná stoupat laťka ochotničení, což lze usuzovat přítomností

⁸⁶ *Zpravodaj OÚ Předslav* [online]. Číslo 29/2013. Vydává OÚ Předslav. Duben 2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://predslav.cz/texty/Zpravodaj029.pdf>. Str. 3.

⁸⁷ ČINÁTL, Kamil. *Antologie ideologických textů: Julius Fučík (1903–1943) a jeho reportáž, psaná na oprátce* [online]. [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/julius-fucik-1903-1943-a-jeho-reportaz-psana-na-opratce>.

⁸⁸ *Zpravodaj OÚ Předslav* [online]. Číslo 29/2013. Vydává OÚ Předslav. Duben 2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://predslav.cz/texty/Zpravodaj029.pdf>. Str. 4.

⁸⁹ SVBD. *Makovské divadelní léto*, OD, ročník VII, 1961, leden, č. 1. Str. 189.

⁹⁰ *Zpravodaj OÚ Předslav* [online]. Číslo 29/2013. Vydává OÚ Předslav. Duben 2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://predslav.cz/texty/Zpravodaj029.pdf>. Str. 3

souborů více vzdálených a souborů městských. Tradiční soubory zejména z okolí začínají zanikat.⁹¹

Na IX. ročník festivalu vystoupili následující: OB Starý Plzenec – *Zkrocení zlé ženy*, OB Přeštice těsně před vystoupením svoji účast zrušila, Plzeň – *Nechte zpívat Zuzana*. OB Makov sehrála hru od Aloise Jiráska *M. D. Rettigová*. Tato veselohra popisuje třicátá léta v době národního obrození, „*kteřá byla svým společenským kvasem, mládím, nástupem pokrokových sil v čelo národní společnosti nejlepším ukazatelem cesty českého lidu, vstupujícím s nadějí a odhodláním do nového století.*“⁹²

Jubilejního desátého ročníku *Makovského divadelního léta* se v roce 1965 zúčastnily soubory OB Sušice – *Únos sabinek*, ZD DaS Plzeň – *Nebe na zemi*, L. D. Plzeň – *Léto*, Klatovy – *Neočekávaný host*. Místní sehráli nejznámější divadelní drama od Františka Sokola Tůmy – *Pasekáři*. Tématem je klasický a známý konflikt mezi dvěma rody vzniklý sporem o bezvýznamný kousek meze, který brání lásce mezi mladými. Typickým a důležitým rysem hry jsou realistické dialogy s nářečím.

V roce 1966 obohatili zajímaví hosté tradiční program okolních souborů. Z obvyklých souborů přijeli: Klatovy – *Mandragora*, Tatran Sušice – *Deset malých černoušků*, DS Vřeskovice – *Zločin bratří Lumierů*, OB Zavlekov – *Staročeské aktovky*, ZD DaS Plzeň – *Akce H*. OB Makov představila veselohru *Representantka domu*. Mimo festival vystoupila tato uskupení: Kabaretní scéna z Prahy – *Kabaretní mecheche*, Marschal school z Londýna – muzikál *Bude muzika*, divadlo Jiřího Wolker z Prahy – *Zkřížené kordy*.⁹³

Posledním úspěšným ročníkem festivalu *Makovské divadelní léto*, před jeho několikaletým přerušením, byl rok 1967. Poté již začíná zájem o divadelní aktivity oslabovat. Důsledkem byly hlavně společenské změny. Na venkově to byla především kolektivizace a s ní spojené přesídlování obyvatel z malých vesnic do velkých měst. Další vliv na pokles návštěvnosti a zájmu o ochotničení měla nová technika jako např. televize.⁹⁴ Na tomto dvanáctém ročníku se představily soubory: ODD Čadca (Slovensko) – *Mastný*

⁹¹ *Zpravodaj OÚ Předslav* [online]. Číslo 29/2013. Vydává OÚ Předslav. Duben 2014 [cit. 2014-10-31]. Dostupné z: <http://predslav.cz/texty/Zpravodaj029.pdf>. Str. 4.

⁹² JIRÁSEK, Alois. *M. D. Rettigová: Veselohra o 3 jednáních*. 1. vyd. Praha: Umění lidu, 1951. Divadlo lidu; Sv. 53. Doslov František Černý. Str. 145.

⁹³ *Zpravodaj OÚ Předslav* [online]. Číslo 29/2013. Vydává OÚ Předslav. Duben 2014 [cit. 2014-11-01]. Dostupné z: <http://predslav.cz/texty/Zpravodaj029.pdf>. Str. 5.

⁹⁴ Tamtéž.

hrnec, OB Horažďovice – *Kaviár nebo čočka*, OB Chudenice – *Penzion Belveder*, OB Pačejov – *Muziky, muziky*, L. D. Plzeň – *Hraběte jsem zabil já*, Sokol Plánice – *Strakonický dudák*. Z neznámých důvodů OB Makov nesevčičila žádné představení a nahradil ji *Socialistický svaz mládeže*, jež sehrál pohádku *Zlatá nit*.

3. 4 Normalizace

„V souladu s duchem tohoto období, existovala státní a politická vůle podrobit i amatérské divadlo absolutnímu dohledu a naprosté regulaci, jež by zabezpečovaly jeho působení na bázi oficiální politiky a ideologie.“⁹⁵ V oblasti amatérského divadla nebyl nikdy tento administrativně represivní tlak doveden k dokonalosti. Divadelnictví si naopak zachovalo částečnou nezávislost, díky které začala jeho amatérská část iniciativně a svébytně přispívat k formování celé české divadelní kultury. I když v naší kultuře a umění docházelo spíše k opačným jevům, české amatérské divadelnictví se v té samé době dokonce vzepjalo k vrcholným výsledkům.

Rokem 1971 začíná v českém amatérském divadle proces normalizace a s ním spojené důrazné politické a ideologické směrnice. V repertoáru divadel převažovaly vážné žánry (tragédie, tragikomedie). Komedie se objevovala jen u souborů hrající pro své publikum. Většina divadel hrála dramata uznávaných autorů patřících do klasického dědictví, proto se musela zvyšovat inscenační úroveň souborů.

Ačkoli Císař v *Cestách českého amatérského divadla* popisuje rozkvět českého amatérského divadelnictví, v Makově tomu bylo spíše naopak. Osvětová beseda Makov přerušila svoji činnost na dlouhých šest let. I když se později pokoušela navázat na úspěchy a slávu předchozích ročníků festivalu a divadelního ochotničení vůbec, návrat na vrchol se jí již nepodařil. V dané společenské atmosféře a době to snad ani nebylo možné. Aktivita místních ochotníků byla částečně obnovena při příležitosti slavnostní schůze konané MOB dne 23. 4. 1973 ke 40. výročí vzniku divadelního spolku v Makově. Soubor opět sevčičil a představil nejvýznamnější Jiráskovu divadelní hru *Lucerna*.

Poté následoval pokus o znovuoobnovení festivalu *Makovské divadelní léto*. To se podařilo následující tři sezóny, ale účast již nebyla tak velká jako dříve. Tak tedy v roce 1974 se zúčastnily pouze tři soubory a to Makov opět s dramatem *Lucerna*, OB Horažďovice – *Košilka* a TJ Sušice – *Strakonický dudák*. O rok později získal festival nový

⁹⁵ CÍSAŘ, Jan et al.: *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Vyd. 1. Praha: IPOS - Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998. Str. 283.

název *Okresní festival zájmové a umělecké činnosti Makov*. Účast nebyla nijak významná. Přijeli OB Horažďovice - *Expres meridián* a ZO SSM gymnázia Sušice – *Skapinova šibalství*. Poslední zájem o místní spolek projevila *Československá státní televize*, která tento rok navštívila obec a natočila pětiminutový záznam z inscenace *Lucerna*. Skutečně posledním rokem byl rok 1976. Tentokrát vystoupily pouze dva soubory (OB Horažďovice – *Stříbrný jaguár*, Sokol Plánice – *O brejlatý princezně*).

Tímto rokem končí dlouhá léta úspěšných i méně úspěšných divadelních sezón jedné malé obce na Klatovsku. Spolek začínající v roce 1934 a zanikající v roce 1976 prošel dlouhým vývojem v oblasti inscenací i v prostoru, kde svoje umění představoval. Většina her, které si místní pro okolí připravovali, se dají přiřadit k české klasice, ačkoli se objevují i dramata z oblasti světové klasiky či hry neznámé.

Vývoj a úspěch divadla také prováděly změny v prostoru určeném ke hraní. Místní hostinec byl postupně pro soubor malý, a proto se ochotníci s ještě větším úspěchem přesunuli do prostorného přírodního divadla za vsí.

A tak jako na počátku se spolek *J. K. Tyla* postupně stával pro okolí známějším, se ke konci působení všechny jeho aktivity postupně zmenšovaly, až zcela zanikl. Dnes je jen v paměti těch, kteří se na jeho fungování podíleli a nebo jej navštěvovali.

IV. Rozhovory s pamětníky

Cílem této práce je doplnit nashromážděné materiály o rozhovory s dosud žijícími pamětníky. Vybrat jednotlivé narátorky nebylo jednoduché. Přece jen se jedná o vzdálenou minulost, u některých narátorek i přes sedmdesát let. K výpovědím tedy musíme přistupovat jako k informacím, které mohou být ovlivněny či zkresleny věkem narátorek a časem, jenž od dob fungování divadla uběhl. K rozhovorům jsem si vybrala osoby, jež byly aktivními ochotnickými herečkami. I když jsem během svého života slyšela mnoho lidí vyprávět o aktivitách místního spolku, nepřišlo mi vhodné využít jen zprostředkovaných informací, které někdo někde slyšel. Zásadní bylo zaměřit se na přímou zkušenost narátorek. Jednotlivé vzpomínky se stanou součástí dobových materiálů a pomohou nám představit si atmosféru tehdejších aktivit, objevit další souvislosti a zajímavosti.

4. 1 Příprava na rozhovor

Na jednotlivé rozhovory jsem si poté s sebou nesla seznam divadelních her s danými letopočty, který fungoval jako vhodný nástroj k obnovení vzpomínek. Je pravdou, že ve většině případů se vztah narátorek k mé osobě pozitivně změnil, když se projevil můj zájem a připravenost.

Při všech rozhovorech byla, na straně narátorek i tazatelky, užitá obecná čeština s prvky nářečí. Přepisy rozhovorů nebyly žádným způsobem upraveny. Ponechala jsem veškerá tzv. vatová slova a ostatní jevy, jež nenarušují plynulost textu a zároveň vypovídají o spontánnosti a nepřipravenosti narátorek. Jazyk a s ním spojené nářečí, které je výrazné ve všech výpovědích, je charakteristickým prvkem pro oblast Plzeňského kraje. Nepovažuji ho za rušící prvek a je citován beze změny.

4. 2 Otázky na narátorky

Během všech rozhovorů jsem se snažila získat odpovědi na otázky, jež jsem si vybrala s ohledem na cíl této práce, věk narátorek i časovou vzdálenost divadelních aktivit. Všechny narátorky byly předem stručně o těchto jednotlivých otázkách informovány. Úvodní otázka měla narátorkám pomoci začít se spontánním vyprávěním - *Kdo Vás přivedl k divadlu?* Následně měla být doplněna o konkrétní údaje – *Kolik Vám bylo let?* Druhá otázka směřovala již přímo ke zkušenosti s divadelní činností – *Jak Vás hraní divadla bavilo? Vnímala jste hraní jako spíše povinnost nebo zábavu?* Během rozhovorů a právě i při prvním z nich, se jako zajímavé téma zjevila odpověď na otázku třetí, týkající se

osoby režiséra a režisérky – *Kdo zastával funkci režiséra či režisérky? Jak na něj nebo na ni vzpomínáte?* Dále jsem měla připravenou otázku na konkrétní roli jednotlivých narátorů – *Jakou konkrétní roli jste hrála?* A s ní byla spojená i další otázka – *Jaké byly ohlasy Vašeho okolí?* Následující otázku – *Vzpomenete si na zajímavé historiky ze zkoušek nebo z představení?* jsem většinou ani nemusela pokládat, protože je narátorky automaticky uváděly během vypravování. Složitější byla otázka – *Kde jste sháněli kostýmy a kulisy?* Jedná se o otázku, na kterou jsem nečekala příliš odpovědí, ale opak se stal pravdou. Závěrečná otázka také obvykle vyplynula z kontextu vypravování – *Proč jste přestala hrát divadlo?* Otázky fungovaly jako podpůrný mechanismus. Každý rozhovor byl samozřejmě jiný. V některých případech byly otázky důležitým zdrojem pro dotazování a směřování výpovědí. U jiných narátorek fungovaly jen jako doplňující a někdy i zcela nepotřebné jednotky.

Všechny rozhovory jsou zaznamenány na digitální přístroj. Ten u některých narátorek zpočátku vyvolával nedůvěru, ale ve všech případech je nakonec využit. Také jsem přistoupila na nezveřejnění konkrétních jmen, proto bude použito pouze číselného označení jednotlivých narátorek. Kompletní přepis všech nahrávek je součástí této práce. Přiloženo je i CD s originálními nahrávkami. Z osobních důvodů a kvůli možnosti zneužití, jež zdůrazňuje Centrum orální historie ve svém badatelském řádu,⁹⁶ je přístup k nahrávkám podmíněn vložením hesla, které je k dispozici po osobním vyžádání na mé soukromé emailové adrese venduls@email.cz. Všechny nahrávky jsou upraveny v programu *Audacity*, jež je doporučován výše uvedenou institucí.

4. 3 Výběr narátorek

Za narátory jsem si zvolila osoby z mého blízkého okolí. Avšak nemohu tvrdit, že by bylo mezi námi pamětníků tolik, že bych si mohla vybírat. Nejstarší generace z těch, jež divadlo zakládali a hráli v něm v době světové války, již bohužel není mezi námi. Nejvhodnější byla generace následující a z té jsem se také snažila narátorky vybírat. Nejmladší ochotníci divadlo zažili, ale už jen na jeho konci. Ačkoli by byly jejich vzpomínky ještě v živé paměti, nebylo tolik příležitostí k jejich utváření. Na základě všech předchozích faktů, jsem si vybrala pět narátorek.

⁹⁶ Centrum orální historie. Badatelský řád. *Centrum orální historie, Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR*, v. v. i.. [online]. [cit. 2014-11-24]. Dostupné z: http://www.coh.usd.cas.cz/moodle/pluginfile.php/205/mod_resource/content/10/badatelsky_rad_dacan.pdf.

Všechny narátorky žijí dnes stále v Makově a jsou v důchodovém věku. Hned v počáteční fázi přípravy rozhovorů a kontaktování narátorek, jsem se však setkala s neúspěchem. Po setkání s první vybranou narátorkou jsem odcházela s odmítnutím.

Narátorka

Narátorka, narozená v roce 1929, pochází z Makova, ale již dlouhá léta žije ve vedlejší obci. Proto při prvním osobním setkání přiznala, že na éru divadel vzpomíná velice ráda, ale je to pro ni doba již velice vzdálená. Divadelní aktivity byly zprerušeny poté, co se přestěhovala do vedlejší vesnice. Myšlenky na místní spolek jsou kladné a jen pozitivní, ale jsou jen v matných vzpomínkách. Zároveň narátorka přiznala, že se jí na toto téma nikdo nikdy v jejím životě neptal, a proto se dostaly vzpomínky na divadlo spíše do pozadí. Také připustila, že kdyby o tom dříve s někým hovořila, vzpomínky by byly ještě dnes v paměti uloženy. Ale to se nikdy před tím, než jsem přišla já, nestalo. Neměla jsem v úmyslu narátorku nějakým způsobem více přemlouvat, protože bylo vidět, že se snaží v paměti něco oživit, ale bohužel bez úspěchu. Přesto musím konstatovat, že jsem byla velice mile přivítána a jsem přesvědčená o tom, že jen paměť byla důvodem k neuskutečnění plánovaného rozhovoru.

4. 4 První narátorka (nahrávka č. 1)⁹⁷

4. 4. 1 Okolnosti rozhovoru

Kontakt s první narátorkou byl úspěšnější. Jedná se o ženu, narozenou v roce 1938. Divadelní činnosti se věnovala od svého dětství až přibližně do roku 1957, kdy odmaturovala na obchodní akademii. Poté již nastoupila do zaměstnání jako mzdová účetní a měla rodinu, proto se už divadelním aktivitám nemohla vůbec věnovat. Divadelních představení se zúčastňovala už jen jako divák. Nyní je v důchodu.

Po předchozí domluvě jsem narátorku navštívila dne 31. října 2014. Narátorka ihned sama navrhla, abychom si povídaly u ní doma. Rozhovor byl zaznamenán u narátorky v kuchyni, kde jsme nebyly za celou dobu nahrávání nikým a ničím vyrušeni. Pouze se narátorka několikrát během rozhovoru snažila najít v časopise seznam divadelních her, který si na den natáčení připravila. Vzhledem k tomu, že se tato aktivita postupně stávala rušivým elementem a odváděla narátorky pozornost, použila jsem svůj seznam her pro připomenutí některých inscenací. Přesto musím konstatovat, že na straně

⁹⁷ Kompletní nahrávky se nachází na přiloženém CD.

narátorky byla znát obrovská snaha seznam najít a pochlubit se svými poznatky. Proto jsem nakonec přistoupila k přečtení jednotlivých her s pomocí mého připraveného seznamu. Narátorka se pokusila na jednotlivé hry vzpomenout a vybavit si vlastní aktivitu v konkrétní inscenaci. Jindy se dokonce podívovala nad názvem a pro ni neznámým dramatem.

Na počátku byl patrný ostych způsobený nahrávacím zařízením. Nejvíce se projevoval strach z nespisovného vyjadřování. Narátorku jsem ubezpečila, že se jedná pouze o nahrávku, jež bude později přepsána a výrazné nespisovné nedostatky budou částečně opraveny. Dalším uklidňujícím a přesvědčujícím impulsem bylo ujištění o použití záznamu pouze pro mé osobní účely a dodržení předem domluvené anonymity.

U narátorky se během rozhovoru často objevovala skromnost a sebekritické hodnocení, že „byla až ta desátá“, nedůležitá apod. Někdy také upozorňovala na již nepříliš dobrou paměť a mnoho zapomenutého. Po ujištění, že nevadí, když si některé události nevybaví, popřípadě se přerekne, probíhal rozhovor uvolněněji. Později narátorka požádala, zda by mi mohla tykat. I taková maličkost měla vliv na snadnější a spontánnější povídání.

Rozhovor byl veden formou otázka a odpověď. Hned na počátku bylo zřejmé, že vzpomínky nejsou tak ucelené, aby narátorka mohla sama vyprávět, proto jsem jí pomáhala návodnými otázkami, popřípadě jsem připomněla některé divadelní hry. Občas jsem se musela vracet k položené otázce, protože jsme se ve vypravování dostávaly mimo zkoumané události. Po zkušenosti se všemi narátorkami a poslechu první nahrávky jsem přemýšlela, zda jsem do rozhovoru příliš nevstupovala. Sebekriticky si ale myslím, že velice záleží na narátorce či narátorovi, kteří před vámi právě sedí. V tomto případě se jednalo o velice příjemný rozhovor mezi dvěma známými osobami. Další narátorka byla pravým opakem a spíše bych řekla, že mě nepustila ke slovu a vyprávěla bez potřeby kladení otázek. Domnívám se, že první narátorce způsob komunikace vyhovoval a pomáhal jí.

Dle mého názoru mezi námi fungovala velice dobrá spolupráce v ohledu na vztah narátor a tazatel. Narátorka se snažila na všechny mé otázky, pokud to bylo v jejich silách a možnostech, odpovědět. Od počátku byla v dobré náladě a spontánní. Z jejího projevu jsem necítila žádné známky nervozity či ostýchavosti. Po většinu vyprávění jsem z narátorky nevyčítila, že by jí naše povídání bylo nepříjemné, či ji dokonce obtěžovalo.

Naopak byla ke mně velice otevřená, příjemná a vstřícná. Na základě všech získaných a ověřitelných faktů jsem přesvědčená, že se mnou jednala upřímně a hovořila pravdivě. Nemyslím si, že bych se dotkla nějakého tématu, o kterém by nechtěla hovořit, spíše byl překážkou vyšší věk a částečná ztráta paměti.

Rozhovor jsme nakonec nahrály v délce asi šedesáti minut, ačkoli ne každá minuta je použitelná a podnětná. Objevují se i pasáže nesouvisející s daným tématem. Již během rozhovoru jsem požádala narátorku o zapůjčení dobových fotografií, jež během rozhovoru přinesla a které jsme se snažily společně identifikovat s pomocí seznamu divadelní her.

Po vypnutí nahrávacího přístroje jsem zůstala ještě asi hodinu u narátorky. Ačkoli naším tématem již nebyl divadelní spolek J. K. Tyla, velice hezky jsme si popovídaly. Mohla jsem porovnat chování narátorky před a po vypnutí diktafonu. Zde musím potvrdit, že její chování bylo zcela totožné s jednáním při nahrávání.

4. 4. 2 Přepis rozhovoru

Přepis nahrávky č. 1 – první narátorka

Narátor: žena

Rok narození: 1938

Datum a místo nahrávání: 31. 10. 2014, u narátorky doma – kuchyně

Zaměstnání: obchodní akademie – administrativa

Rodinná anamnéza: rodiče – zemědělství

(Povídejte, jak Vás tatínek vodil do hospody?) *Tak mi taky vodil do tý hospody a i ty děti sme tam měly... vždycky udělali pro ně taky takovej nějaký výstup, že sme řekly jedno slovo a nebo nic a jenom sme se tam ukázaly. No a hráli, já sem si napsala, dycky když mi napadla nějaká ta hra, jak se menovala, tak sem neměla lepší papír, než že sem si to napsala tuhle... (Takže Vaše rodiče taky hráli?) *Tatí můj, můj otec. Mami ne. Ta byla docela nepřítel toho. Protože to bylo... to nebylo jenom jít hrát divadlo. To se dva měsíce zkoušelo a chodilo se do hospody. Teďko si dali nějaký pivo, dvě. Ten mušel na pole, vono to bylo jako je to teď... To nebylo nic jinýho. A můj otec hrál teda hodně i takový vždycky Vávr v Maryše a takový jako ty důležitý, hlavní role. Teda abych se pochlubila. (Tak to je pěkný. Tak ste pokračovala v jeho šlépějích.) *No potom, jednou, já nevím, jestli jim někdo nepřišel nebo... a to byla režie taky. A v hospodě bejvala režisérka, a to vy jí taky neznáte, 2000 umřela. To byla Anna Kodídková tle u Sovů... (Vim, že o ní babi povídá, ale já sem jí...) *Jak sou tuhle Sovojc, tak to byla z tý hospody Kodídková, byla svobodná. (A voni tady bydleli? Takže si jí můžu pamatovat?) *Vona tady bydlela furt. Vona tu byla furt. Taková vysoká a v roce 2000 umřela, kdy tleta teta Sedláčkovej, měly jeden den pohřeb. (No, tak pamatuju si, že sme chodily k paní Sedláčkovej... dycky s babi.) *No, to byla teta, ne? (No, že sme tam chodily... Ale tu paní Kodídkovou si nepamatuju...) *No, Kodídková to byla svobodná slečna, taková vysoká, a ta to dirigovala a uměla to. A byla z tý hospody, to byli Kodídkojc a vona teda taky Kodídková a měli dvě ty chalupy – hospodu a tůto dole. A tak vona to tám v tej hospodě řídila, nikdo nemušel nic platit a takový ne...protože to bylo u nich doma. Nák se to tam uklízelo, asi, to nevím. Mně v tej době bylo taky málo. (No a Vás*******

taky ještě režírovala?) *Potom nás taky režírovala Na Lískách, taky. Jenomže potom sem chodil nákej a menoval se Škarda a byl z Klatov. (Jo, vo tom sem četla.) A to byl Škarda pes teda. (Aha.) Ale ten to tu rychtoval teda, na těch Lískách taky, takový ty důležitý. (To už bylo moc vážný...) Lucernu a to bylo jako umělecký. Ten nás tám péroval. (A ta Kodídková teda potom přestala?) Kodídková... Vona i hrála. Vona totiž byla zaměstnaná někde v Přešticích. A myslim si, že tám i přebývala přes tejdén. A že neměla na to tak času. A ještě bych řekla tak, do určitých roků to bylo než v tej hospodě. Najednou se objevilo, že by to mohlo bejt na těch Lískách, a nák to tam zrekonstruovali, vono ty lidi, ty diváci, se do tůtoho sálu nemohli většinou vejít, a tak to zrychtovali na těch Lískách a tam to bylo teda takový užitiný, jenomže nesmělo pršet. (No, to počasí, jo... to bylo zase takový zrádný.) Vono bylo k večeru hezky a navečer... najednou lidi se sešli a vono se to rozpršelo. Ale, co já sem tam byla jako, tak to nikdy si nepamatuju, že by se rozpršelo... Jednou tů bylo něco, voni sem jezdili i vod jinud... (na ty divadelní léta...)*

Odbočka – zda mi může narátorka tykat.

No, na ty divadelní léta. No ty toho víš víc, než já. Tak bylo divadelní léto a já nevím vodkad' to sem přijeli, zdaleka a vono nemohli vůbec nic dělat, protože pršelo. Pršelo na ty herce, vono tam nebylo kam vlézt. To potom tám nadělali náký kolny, že měli aspoň kam utéct. (jo, ale stejně se hrát nemohlo...) Ale nák to i vycházelo, že to bylo na objednávku a nepršelo. (Jo? Tak to bylo dobrý. Takže k divadlu vás přivedli rodiče, tatínek... Takže ste pokračovala...) Jo, to jo.[...] Já nevím, jestli sem byla dobrej pokračovatel, ale hned mi najednou přišli, a to bylo ještě něco do tý hospody. Někdo jim tám něco vynechal nebo vybouch a já sem tám šla a už sem dostala roli nákou. (A kolik myslíte, že Vám bylo let?) No tak, tůto..., když to byla ta role, tak 15 asi jo, ale takový ty pískavý holky to furt. (tak to bylo ještě v hospodě?) jo, to bylo ještě v hospodě. Jo v hospodě... Pod' Škarda tě něco chce, a to to tám taky, vono to bylo někdy to měl Škarda, někdy to měla Kodídková. (A chtělo se Vám?) Takže sem udělala. Já do toho byla taky divá. Já byla do toho taky divá. Dycky mi nařídili nákou písničku a tenkrat sem měla ještě nákej hlas taky. (Takže Vás to bavilo?) Asi jo. jo[...] (A nebo potom už ne?) Já sem tam měla, teda já říkam takový... A to je fakt pravda. Měli sme generální zkoušku, ale možná, že to bylo tu Dorotku, dyž sem hrála ve Strakonickém dudákovi. A von nás tám tak rozehnal a my sme se šli potom v sobotu koupat a navečer to bylo už Na Lískách... Já sem si říkala, já se někam pudu skovat a nepřidu tám... a je to. Ať mi hledají... Neudělala sem to... Ale to... ten byl na nás metr, ten Škarda, ten nikoho nešetřil. Ať to byl ten nebo ten. (Takže už to nebylo skoro ochotnický divadlo, ale profesionální divadlo...) No, von to byl nákej... (Že von to ved už trochu...) ... vyšší amatér. (Že to ved už moc odborně... Že tady ste na to nebyli připravený, asi moc zase takhle...) No to určitě ne... Když mi dali... První moje role byla Hanička v Lucerně... (No tak to je důležitá role...) To mi bylo teda fakt 15. Potom... to sem šla asi do hospody... že se to tám četlo a potom se teprve dycky šlo na ty Lísy... (A to už bylo Na Lískách... Ta Lucerna...) Ale hrála se Lucerna Na Lískách. (Tak to ste měla hlavní roli...) Skoro... (no...) skoro, no... ale ten nám dával. Potom sem ve Strakonickém dudákovi asi zase za rok, to dycky za rok se to jedno divadlo... (To ste cvičili celej rok?) Ne, to až před tim nák, ale... (Ale často, ne, asi docela? To bylo potom časově...) no naučit se to... učit... potom... (to ještě sehrát dohromady...) dát to dohromady... (To ste chodili každej den?) Ne, to asi ne... (Von sem asi taky jezdil, že jo?) Von sem jezdil, no kdopa... jakpa sem von jezdil... možná tu někde přebejval[...] (No, to nevím, jak sem jezdil...) No, to fakt... no dneska mi to napadá, to tenkrat sem nejezdil ani autobus do Makova. No ted'ko moc taky nejezdí, ale... Jakpa... No někdo ho asi přivez, protože zase sem s nim jezdil ještě jeden muskej a to byl takovej podnikavej, zase někde pracovník a

možná, že měl auto nebo... to nebylo jako dneska, že sou v chalupě tři auta... no.. kolik lidí, tolik aut... já to neřikám na Vás, ale říkám to třeba na moje... (To klidně řikejte na nás... To je prostě jiná doba... To přibližování je trochu jednodušší, než dřív...) To nebylo, jako je dneska... Tak snadný. No takže ten Škarda... potom sem vozil paní... maskovala... (Jo? Maskérka?) A ta se menovala Svátková. (A copa kostýmy třeba?) A kostýmy se pučovaly v Plzni. A to si taky pamatuju, že se to ta půjčovna menovala Huňková. (Jo, takže ste si je nedělali sami, že byste si šili nebo takhle...) Ne, ne. To se pučovalo... (Takže profesionální divadlo.) No, to se pučovalo ty obleky... vo to sme se nestarali... jenom nějaký doplněk... (A třeba kulisy? To už tady bylo? To už si tady dělali jako chlapi? Nebo ne? Někdy kulisy, nebo tam se připravovalo...) Kulisy, ty si dělali ty muský. To tu asi byli šikovný. (Jo, že se to připravovalo...) Že připravovali... V hospodě byly kulisy. Potom Na Lískach... Všelijaký... (No, tam je velikánský prostor...) Všelijaký takový... Já sem hledala fotky, ale myslim si, že jich tu máme mnohem víc... ale... no vono to tám bylo takový... Tohle není s kulisama, ale takovále chalupa tám na něco byla... (No, tak to muselo bejt...) Vystavěná... a nevim, na kterej to bylo... (A víte, co je to ... Vy nevíte, co je to za hru tohle zrovna...) Já si myslim, že sou to Čekanky. (Jo?) Jo.

Odbočka - zapůjčení fotografií.

(Tak ste si vzpomněla na ty divadelní hry... Tak třeba, jak se to divákům líbilo? Jestli ste měly nějaký ohlasy?) No, to určitě byly. To nebylo jako jednou se to hrálo, to se eště vopakovalo a furt to bejvalo plný... teda já mam takový představy, že to... vona tenkrat nebyla žádná kultura, dyž potom začli s kinem, tak rázem bylo po ochotnickým divadle... (Takže jinak to mělo úspěch?) No, to bylo úspěšný... První Na Lískach si pamatuju Maléřečka... potom byly Čekanky... (Bych Vás mohla zkoušet... já to mam napsaný... [smích]) Jo? (Jo, máte to dobře... pamatujete si to...) Potom byly Čekanky. Potom byla asi Lucerna... Jak sem hrála tu Haničku. No vona Lucerna se hrála víckrát... (A vy ste hrála v každěj, myslíte?) V tej první... (A v tej Maliereče jestli ste třeba hrála?) V Maléřeče jenom toho statistu. Jenom toho prcka někýho ještě... To mi bylo asi tak 13. (Takže vod 13ti let ste hrála potom až do toho roku, třeba já nevim...) To víš ale, já se nechci náck chlubit...to bych nevypadala, že ... (To se chlubte...) Že tu něco kecam... blbýho... [K fotografii]: To nevim, co je, já tu ani človíčka nepoznam ... (No, vono je to malý...) Ani človíčka, takže nevim, co to je... (Tu Lucernu tu mam, ta se vopakovala hodněkrát...) Jo, tu hráli potom, to sem se už nezúčastnila...sem chodila do školy v Klatovech a byli sme zrovna na nákej brigádě... (A jinak ste teda hrála až do toho roku, já mam teda poslední hru napsanou v roce 1974 Lucernu. To je poslední.) Tak v tej sem nebyla. (Tak pak už ste nehrála? V tej ne, v tej v 1974 vůbec ne... (A pročpa ste přestala hrát?) Měla sem děti... a už byli jiní nástupci... já nevim, to přišlo samo... (Nevyhodili Vás? [smích] Dyť ste byla úspěšná...) Ne, to nebylo na žádnou smlouvu... (Já vim, že ne...) To bylo potom, kdo to řídil, to já nevim, kdo to potom řídil... to už byla Jana Valečkojc, asi tam hrála. Myslim si, že tůty, ta generace tich mladejch... já už sem z generace.... (Tak ste mohla hrát jiný role...) No, to už mi nikdo neřikal... (A hrála byste ještě? Tenkrát nebyl čas...) Ne, to už asi do práce... a děti... už asi ne... (Tak Vaše děti...) Naše děti? (Nehrály? Taky ne?) Ne to už zase.... (Nebylo?) Byly malý... to byl... 76 to už bylo Pavlovi 12, ale ne, ty k tomu neměly žádný... Já když sem jim tu něco zpívala, tady sem zkoušela na harmoniku... tak kdopa to má poslouchat... dej s tím pokoj... (A co třeba Vaši příbuzný? Váš manžel, jestli hrál? Nebo někdo takhle z Vašich příbuzných?) Ne, vůbec.. (A těm se to líbilo? Chodili se dívat?) No tak nejdřív sem byla holka svobodná, no nic nenamítal...[smích] (Tak se chodili asi kamarádi dívat nebo takhle, že to bylo...) Maryša, Její pastorkyňa --- já to mam někde napsaný... (No, tak to já mam napsáno...) Jo?

(No, já tady mam napsáno teda... Jestli tu Malierečku, jestli ste teda hrála... to ste říkala ještě někdy ty děti... Pak tu mam Čekanky. To ste taky hrála?) *Taky. To už sem byla něká slečna.* (Tak to už ste hrála ty slečny.) *Taky kompars... možná sem říkala čtyři slova... já už nevím, co to bylo...* (Pak tady mam napsáno Polibek Královský...) *Polibek Královský, to je možný, že bylo...* (Jestli Vám to něco říká...) *Hmm..* (Pak mam Jaro v pozdámčí...) *No vidíte...* (Její pastorkyně...) *To bylo v hospodě...* (Jo? Tak tady to mam ještě... já mam 1950 napsáno... tak nevím...) *1950?* (Tak jestli to nehráli ještě před tím...) *No 50, to tak končilo v hospodě a...* *Její pastorkyně já pamatuju v hospodě, Na Lískach asi ne...* (A to ste hrála?) *To já nevím, v tej hospodě to sem byla takovej statista. To vůbec sem nehrála.* (Pak mam zase Čekanky 1951.) *Nu Čekanky...* (Ty byly asi úspěšný...) *Ty byly asi dvakrát...* (Ještě potom je tady mam v roce 1963 znovu.) *No, to je možný... to byla taková hra, kerá se na ty Lísky hodila. Prostě dekorativní bych řekla. To nešlo, aby se tám dva bavili, tam mušel bejt vždycky nákej kompars vokolo.* (A asi to bylo i úspěšný, když se to opakovalo... nebo myslíte, že ...) *Já si myslím, že to bylo dycky úspěšný...* (Dycky?) *Tám chodilo lidí, to fakt já neznam, že by se bylo něk bědovalo, nepřišli lidi.* (Jo, jenom tam bylo to počasí... no, že se asi, že když už bylo počasí, že už...) *No vo počasí šlo...* (Pak tady mam 1952 Bouře.) *Bouře?* (Pak mam zase Malierečka... Lucerna, Královna Dagmar...) *Královna Dagmar se taky hrála. To je pravda. Tu Lucernu, tam sem hrála tu Haničku no...* (Hlavní role... no tak to ste byla...) *No, to sem byla expert... v kerým to bylo roce?* (1953 tu mam...) *No to mi bylo 15.* (Tak ste jí mohla hrát.) *No to sem hrála tu Haničku...* (No.) *Škarda řek, znova. Tak sem mušela jít znova.* (No tak ten Vás moc nepodporoval? A bavilo Vás to, dyž vás takhle ved? To bylo docela přísný...) *Přísný to bylo. Psohlavci taky se hrály.* (No to tam mám taky...) *Psohlavci. tak to si pamatuju. teda aby nebylo, že se chlubim. Já sem byla takovejhle... ten až desátej v řadě... ale.. náš tatí hrál někýho toho Choda, jo, v tich Psohlavcích a jako pad, můj tatí. A já sem hrála zase něco, že sem tam říkala: Můj drahej, zlatej táto... a já sem to prej rozeřvala všechno [dojetí]* (No tak ste byla přesvědčivá. Ste hrála dobře.) *I ty můj drahej zlatej táto, co si tu bez Vás počnem. A někdo mi přišel říct, ty blbče, dyť si to všechno rozeřvala.* (Ale to k tomu patří, ne?) *No, to k tomu patřilo...* (A to byla asi taky velká hra, jako na přípravu... ty Psohlavci, to bylo složitý...) *To bylo, ale to z každý chalupy prostě se každěj zúčastnil, když bylo třeba ten ...to masový takový, aby tám lidi byli, tak to málo bylo chalup vodkad' se nikdo nezúčastnil, ty lidi všichni na to... tim žili teda tady...* (Nikdo se nenašel, kdo by byl černá ovce?) *Možná, že pět, jestli pět chalup se nezúčastnilo... já sem, dyž už sme si to ted'ko řekli, že se sejdem, tak sem to taky přebírala i po chalupu po chalupě, dyž se v noci probudim... a tak vod Šebů –to jak je ta Máňa, tám vodtad' se nehrálo.... a skutečně málo, všude byl aspoň jeden, kerej se zúčastnil. Když nehrál, tak tám připravil eletriku nebo něký chalupy stavěl a takový, že celá ves tim žila.* (A to bylo hezký, ne? Dneska...) *To bylo jako extrovní vesnice, túto...* (Dneska si to ani nedokážu představit, třeba já...) *Ne, to by asi ani nešlo... nebo já nevím, vona televize nebyla...* (Byla jiná doba, no...) *Kdoví, kdo měl rádio. Ve válce rádia nesměla bejt... na to chodili. Jak sou Bitinglojc, tam byl nákej Vojtěch Šilhavý, byla tam votad' Kubíková stará a Kumštová. A potom měli ještě Venu a ten umřel. A prodávali cigarety, já votravuju řečma, ale prodávali cigarety ty u těch Vojtů a ty sem tam scházeli a měli rádio. No ale někde byl za to... v Myslovicích zastřelenej šenkýř za to, že pouštěl lidom rádio. A v Makově to prošlo a žádnej nežaloval.* (Nikdo ho neudal, tenkrát to v těch Myslovicích někdo udal)

Odbočka – vzpomínky na válku.

(Tak tady teda mám Královnu Dagmar, jestli ste hrála, to nevíte...) *V Královně Dagmar, možná že někýho statistu. Nepamatuju se...* (Pak mam Zlý duch Lumpacivagabundus.. To

se asi taky vopakovalo.) *Aha. V těch Lumpácích to je možný, že sem hrála. (Bouře zase.) Bouře? (To je sovětská hra.) To je Dostojevskij. (Jo?) Hmm. (Já to mam někde napsaný... Pak mam ty Psohlavce. Tak to ste říkala, že teda ste hrála, taky důležitou roli. Jak ste dokázala... to publikum. Pak tu mam asi pohádku Svatoň a Milena, je tu pohádka. To nevím, jestli je tam někde napsáno, že se to hrálo nebo nehrálo.) To si ani nepamatuju. (Pak zase Její pastorkyně. To už jsem v roce 1955 teda. Maryša.) V tom 55 to možná bylo v zimě v hospodě. A Maryša. Maryšu hráli vždycky v tom... v hospodě... Maryšu. (Jo. A to ste nehrála, myslíte.) Maryšu. V Maryše sem hrála Rozáru Na Lískách. Maryšu hrála Řezníčková, to byla Ondřejovo Řezníčkovo mami. (A vy myslíte, že to nemohlo být v roce 1955?) Mohlo. (Mohlo. Protože já ji tady víckrát nemám.) Dřív, dřív hráli Maryšu v hospodě. Ale potom ji hráli Na Lískách. A myslím si, že Řezníčková zase hrála Maryšu. A já sem hrála tu Rozáru, si to pamatuji... Panebože a víš, co to je let? 55... (No a stejně si to pamatujete... říkáte sama ty hry... tak...) 55 už to bude 60 let...*

Odbočka – vzpomínky na někoho jiného, minulost.

(Pak tady mam Panenské sliby...) *Něco mi to říká, ale to bylo asi pozdějš a to já už sem se... (Strakonické dudák...) V Strakonickém dudákovi sem hrála tu Dorotku. No to teda, to sem byla důležitá. (No, to ste měla samý hlavní role.) No moc ne... tak Dorotku. Kdyby člověk věděl, já už sem blbá, nepamatuju si to. Zvršťák hrál, ten co už nežije, Tomášek, ten hrál toho Švandu, hmm... A náš tatí hrál Vocílku. Hm... To sme hráli spolu. (Tak to bylo hezký, že ste hráli spolu.) Jo? (To je hezký...) Co si tu nyní bez Vás počnem... něco sem říkala, ale nevím už, jak to bylo. (No, pak mam teda Veselé paničky W...) Veselé... no, to už sem nebyla. To ne. (Pak mam 58, že Makov nehrál vůbec, to nevím proč. To mam úplně vynechaný, že v 58, že vůbec na tom... to už sou asi...) To to něk skončilo... Já sem v 57 maturovala. A už sem neměla něk zájem. Chodila sem do práce. Tak už sem... nevím, jak to bylo. Já sem asi v tom 58... 57... přestala, nebo v 56. Panebože... (No, tak v 58 mam... Takže myslíte, že pak už ste nehrála vůbec?) Potom už ne. (Ne? Vůbec? 59?) Ne. Potom sem byla na nějakým... na něčem... jestli to nebylo zase Strakonické dudák... a nebo jestli... (Tvrdohlavá žena tu mam...) Taky hráli, jo? (No.. Magdalena Dobromila Rettigová.) No. To sem chodila jako divák. (Jo, to už ste chodila jako divák... Tak ste to mohla hodnotit zpětně...) A už ani nevím, kdo režiroval potom. To asi ta Kodídková. (Po tom Škardovi...?) No to už mohla bejt v důchodu... a asi to vedla vona a nebo kdopa ví co...nevím (Já taky ne...) A to tů nebude nikdo vědět v Makově. A to už Valečková... jedinež Jana Valečkojc by to možná mohla vědět, ale... (Já tady mam právě potom do roku 1967, pak mam 6 let úplně pauzu, že vůbec se nehrálo vůbec, že to bylo něký...) Zřídilo se to kino a ty ochotnický divadla přestaly... (Jako že přestaly sami nebo že už nechodili, myslíte lidi...) No to bylo takový něký... (Že se lidi začli zajímat vo to kino?) Začli chodit do kina... (S tím bylo miň práce, takhle ste museli to...) Jéžiš to sem ti toho řekla, samý voloviny, vid'... (Ne, to je dobrý... a třeba někou zajímavou historku ze zkoušky nebo něco takovýho, jestli si vzpomenete? Něco legračního? Nebo něco, že se nepovedlo?) No legračního to nevím, ale bejvalo to napínavý dost... Škarda ten nás zrychtoval... já už nevím...něco zajímavýho...já si pamatuju, než takový ty hrozný, dyž sem mušela rvát nad našim tatím, že umřel a... (No jasný, to Vám zůstane v paměti...) No takle, někdy se něco nepovedlo a udělal se z toho žert... tak to bylo dobrý, že jo... dycky to jako něk fungovalo a vycházelo... Je to holt už zapomenutý. (A vzpomenete si, jak často ste chodili na ty zkoušky?) No tak jednou dvakrát tejdně určitě... (A vodpoledne teda něk...protože voni chodili do práce...) No navečer.. To se chodilo navečer. Přišlo se vo půl noci a ráno ty lidi šli do práce a žádněj z toho neměl nic. To nebylo, aby až se vyberou peníze, tak se rozdělí, to absolutně nebylo. To byla Osvětová beseda no a tej Osvětový besedě přišly asi ty*

peníze... já nevím, já sem se o to nezajímala a nikdy sme nic nedostali... ani skleničku limonády. (A jezdili ste třeba někam vystupovat?) Si pamatuju, Její Pastorčyně, myslim, že to byla... tak to bylo z hospody a jezdilo se po hodně vesnicích... a já si jenom pamatuju v Klatovech v kasárnách sme hráli... ještě tám byla Sovový maminka taky... a umřela ve 34 letech... a ještě někde... no různě teda se hrálo... (Takže ste i jezdili, tak to ste byli vyhlášený...) Makov něco znamenal jako... po takový kulturní stránce... a nebo i tu hrálo Plzeňský divadlo něco, na těch Lískách, jenomže vono když to bylo něco... nějaká opera, nebo já nevím, jestli opera nebo opereta, tak když nepřišlo počasí, tak voni si stěžovali, že by jim to kazilo hlasivky nebo nemohli chodit často. (Aha. Takže to rušili třeba ty představení?) Nu...no dyž to bylo objednaný, tak přišli, ale potom už to neobjednávali...(Že to je venku...) Se to říkalo... jestli to byly drby nebo... no já sem... já sem opravdu nepřišla k ničemu jako... mi bylo do 18ti let... tak sem nebyla u žádnéjch organizačních záležitostí, jenom co se povídalo. (Jo, takže třeba i když se vybíraly hry, tak to někdo prostě přišel a to ste...) Řekli, hele bude se hrát tleto... ty se to koukej naučit, příště to mušiš umět zpaměti. (A jak Vám to šlo, učit se to... ?) No tak... vono to potom dá... no naučila sem se to... pásala sem krávy a učila sem se... to ještě bylo soukromě... (Tak ste spojila pěkný s užitečným...) Pěkný s užitečným... to ještě bylo soukromě... měli sme šest krav, tak... ne aby tě ujel autobus, ať si tady, pustíš si krávy... já jsem chodila v Klatovech do tý obchodní akademie dnešní... no... tak takhle sme žili... (Tak ste se to učila při tom...) Tak sem se to učila, to nebyl problém... (A co zapomenutej text? Jak bývá u herců...) No to se musí... ne to nebylo... (Ne... všechno...) Ty si redaktorka, prosim tě... (Proč?) Jak se umíš hezky ptát... takhle se ptají v televizi... ne... vopravdu... to nějak nebylo no... prostě... mušel člověk to něčim nahradit... (Improvizace...) Improvizace mušela asi bejt, ale nepamatuju si žádný takovej... (Karambol...) Akorát. že si říkali ... to zase třeba všelijaký ty starší muský... já sem neveděl, já sem... ale holt... to se fakt naučí, že to běží furt... (Jo, pak když ten druhý něco řekne, tak člověku to hned naskočí, co má říkat...) Naskočí... asi jo... jééé a už to... to už nebude...no dneska, kdyby si někdo vzpomněl, že tu bude ochotnický divadlo, pochybuju dyby jeden den bylo ochotnický a druhý den nákej ten koncert, jestli by... kolik lidí by přišlo... (No tak voni lidi nechodí ani do kina...) A ještě by se vybíralo 100 korun vstupné... nebo 150... (No tenkrát se taky vybíralo vstupný... na to divadlo, ne?) No ale to bylo 10 korun... (No tak to jo, to je...) No tak vono deset korun bylo dnešních sto... (No právě, vono je to úměrně...) Nebo 150... (Jo... no tak se na tom muselo podílet ohromný množství lidí teda, protože všechno tady...) No to chodilo vopravdu z daleka... já měla babičku v Domažličkách, i ta sem přiběhla,, aby mi viděla... a ještě přivedla nějakou sousedku... takže to nebylo pro Makov a Měcholupy... to bylo fakt zdaleka sem chodili lidi... (No voni tam potom sem i četla, že vlastně v těch šedesátejch letech, že už vlastně ty menší spolky zanikaly a že se sem dostávali právě jakoby hodně z okolí.. Tam byl Písek, že sem chodili hrát jakoby ochotnický divadlo... jako spolek...jako z Písku a tak..) Jo? Až z Písku...? (Že z daleka, že ty menší jako začly už zanikat... a udržovaly se jenom ty jako fakt skoro profesionální... no...) No jo... snad lidi tak nemysleli jako ekonomicky, jako myslí dneska... protože to fakt bylo jít tám a nic za to... ale asi se tím lidi... nebo mušel mít ten člověk v sobě něco, že to dělal rád a že se mu to líbilo samotnému... (Hmm.) A nevděčný to taky bylo... to víte, že zase se tám našli takový, který řekli... ta vypadá... (Takhle na Vás byli přísný?) No... ty diváci třeba... (No jasný... to se najde ale pokaždý... nikdo se nezavděčí nikdy všem... to se nezavděčí...) No, to ne... (Tak sem si myslela, nějak tu vtipnou scénku... vtipný zážitek... nebo něco takovýho z tý zkoušky... třeba...) To já už si nepamatuju... (Nebo něco takovýho...) To bych si vymejšlela... (No... to si nevymejšlejte...) Ale to si nevymyslím... já vopravdu nevím... (Žádný představení zrušený teda nebylo? Tak je to dobrý...) Ne... no zrušený... (Nebo třeba, když vypad někdo... stalo se třeba, že někdo nemoh, že se to...) Já si jednou

pamatuju... ale to nevím, co to bylo za... v roce 1956, ale něco se hrálo... (Mám tu ty Panenské sliby nebo Strakonický dudák...) Asi... možná to bylo ve Strakonickém dudákovu, protože to sem teda účinkovala... tu Dorotku... byly maďarské události... to bylo něk, jako tady 68... tak to vtrhlo něk do Maďarska... a zavolali vojáky... byli vojáci zavolaný... vono to bylo zrovna v ty dny, kdy bylo zrovna to představení... takže před tím nastoupili... a myslim si, že zrovna Tomášek... a já teda nemůžu říct kdo... ale dva nebo tři museli jít na tu vojnu a ted'ko se hrálo... a přišli sem něký muský z Petrovic a ty je zastupovali... (Jo, že to...) Prudce rychle se to naučili... a zastupovali... ale detaily zase nevím... to fakt tůto bylo... (No tak to je zajímavý...) No... no prostě nastoupili... byl tu nějak pan Fořt.. ta jeho paní ještě tám žije, von už ne... potom Martníkový bratr, jak je Martínek nahoře... ty se menovali Hora... tak myslim, že tu byl jeden... měla dva bratry, že jeden nebo dva tady něco zastupovali... (Jo, že museli...) No... no prostě by to bylo nebylo... no a nás se to vcelku netýkalo... ty maďarský události... no ale bylo to Československo a vojáci museli tám... (A zvládli to? Jakpa to probíhalo? To muselo být teda...) No něk... jestli... já už nevím, ty role, kerý to byly, ale... nu zvládli... udělalo se to... ale fakt to bylo... (To je...) Kdyby se psala kronika... má se vo všom psát kronika... a když si to člověk nenapíše, tak to za 14 dní neví... (No tak to je jasný, ale tak ste si vzpomněla...) Kdybych to měla napsaný... já na to kolikrát už sem si vzpomněla, že tůto fakt bylo... že v roce 1956 to bylo... (Tak to zachránili... to divadlo... našťestí... teda.. že to někdo...) Jo... museli zastoupit... (To si nedokážu představit teda...) A eště možná, že ještě někdo a kdo neměl... ale jedna něká větší role tám chyběla... (Takže ne počasí, že by překazilo představení, ale politika...) I takováhle politika... ta by překazila i Národní divadlo... dyby se něco takovýho stalo (No, to sem slyšela, že byly... že si půjčovali tady kostýmy jednou z Národního divadla...) Nu to... i to je možný... to měli konexe přes konexe... já si pamatuju tu Huňkovou... to bylo v Plzni v Solný ulici... dyž sem přišla do Plzně, tak sem to sledovala... vodkad' se to vozilo, pak mi to někdo řek, kde byla Huňková... (Jo, tak to Vám přivezli až sem...? Navozili kostýmy...) Vo to se museli ty makovský postarat... (Tak ste jezdila do Plzně?) Ne, já ne... ne to přivezli... i napsali... asi se napsalo, jakej typ toho člověka je a voni to dali takový... dyž byl malej, aby to byl malej... a asi sme říkali kolik máme centimetrů a objem nebo obvod... (No tak to zas nebylo tak malý ochotnický... to bylo vopravdu věhlasný... dyž ste si půjčovali takhle kostýmy... sou ochotnický divadla, kde si to tam na sebe šijou sami...) No tohle... to holt z toho vstupného potom zaplatili... Huňková si myslim, to byla... (tak von jestli ten Škarda byl z těch Klatov, tak měl známý, že jo... nebo takhle, že...) No to byl režisér i v Klatovech... (aha...) a von byl takovej drsňák... voni ho teda taky moc nechtěli... a tak v Makově se užil... (No ale... zase ste tady trpěli vy...) No ale tak bylo to... taková životní zkušenost... (Hmm.. A von taky hrál? Nebo ne?) Ne, ten jenom režíroval... ten dirigoval... a ta Anča, ta to uměla... ta Kodídková... (Byla hodnější...) Jo, no ta... no a věděla, co chce... tůto byl takovej muskej nu... praštěnej... ale... (Pořád špatně...) No jo, všechno špatně... ale ta Anča, ta věděla... co chce... jako rozuměla, myslim si, že tomu rozuměla... a uměla to tim lidom říct, že to nepoznali, že to dělaj blbě... jenom se vopravili.. (Ale ta teda i hrála potom... ta paní Kodídková) Ta hrála taky... to byla šikulda... ale jenomže vona měla takovou postavu, vysoká hodně, hodně vysoká, tak vona ani neměla roli tám... byla větší než ty muský nebo... to si dneska já myslim, protože dycky hrála někou takovou osamocenou... nemohla hrát hlavní roli... (A co tréma?) To se přide na jeviště a je tréma v čudu... já nevím, jak to přide... (A před tím je tréma...?) No tak člověk vo tom přemejšlí a myslí... to je... to je ale fakt pravda, myslí... ježiš jestlipa tleto a jak tleto... a to je strach... udělají se dva kroky na to jeviště a to někam spadne a hraje se. (Až do konce...) a není a vůbec není už tréma. (Ne?) Ne. (Tak to je... to byste mohla říkat profesionálním hercům, jako profesionální herečka...) Ne to ne, ale to se nijak nedělalo a to je fakticky... i sem to vod leckoho slyšela,

že ta tréma spadne... (Takže to tak fungovalo i u Vás...) Nu... neměla sem jako, aby se mi trís hlas, dyž sem to měla říkat, tak sem... voni mi zatížili někdy, že sem tám mušela i něco zazpívat nebo... ne... normálně by mi tle řek někdo zazpívej, tak řeknu, ty si se zbláznil... (A tam byl Škarda, tak ste musela...) Škarda, no jo... ježiš...dyby to měl člověk drobet napsaný... bylo to určitě pěkný a zajímavý... to myslim si, že pro život... je to... (A měli ste náповědu třeba?) Náповědu... bejvala Kozová tleta stará... potom byla Fialová... ale tu ty neznáš, ale to byli vaší sousedí, jak sou Kubíkojc... tak ta Fialová, ta taky napovídala...a nejvíc asi ta Kozová. Tám byla díra pod zem a tám seděla, když bylo třeba tak... uměla to. (Takže to bylo se všim všudy i s náповědou... kulisy...maskérka, teda říkáte, že ste měli...) hmm... maskérka paní Svatková... (To už v tý době něco bylo...tak malinko, ne nák vás moc...) No to malovala, udělala nás jiný... (Jo? Uplně...) Skoro (Náký světla teda byly... teda osvětlovači...) Určitě tam byly světla...tam bylo zaměstnáno, dyť říkam celej Makov. Kdo nehrál, tak se zúčastňoval takovýhle... jde se, žádněj nediskutoval a šel...všeljaký chalupy tám postavili... (To museli udělat tady, to nebylo pučený nikde...) ne... (To museli tady namalovat, dyť je to namalovaný...) My sme mívali i ve stodole... ne ve stodole, v kolně kulisy... neměli to kam dát, tak sme to mívali... (Uskladněný u vás...) No měli to tu uskladněný, aby jim do toho nepršelo... (A lidí koukam, chodilo asi hodně...tady je vidět i jak sedí lidi v hledišti.) To bylo na nákejch dvě stě lidí a plný to bejvalo...to bejvalo plný. (A to je taky, jak říkáte. Vlastně lidi šli hrát zadarmo nebo... že v tom nehledali jakoby žádněj výdělek a zároveň si člověk řekne, že byli ochotný dát peníze za to - na to divadlo se jít podívat. Dneska už člověk jde jednou...) Dyby někdo hrál ochotnický divadlo Na Lískach, tak já už bych se možná nedonutila. (No vy byste musela, ne? Musela byste se podívat na tu další generaci.) Ze zvědavosti jo, ale ... vono už to možná ani neexistuje...(Ochotnický divadlo někde? V Plánici je teďko... tam hrajou.) Jo... v Plánici je... no voni sou to machří...jako profesionálové...já sem slyšela... v Klatovech u muzea sme byli tady s tim panem... Francíkem a tak tám se taky předváděli náký ty plánický. Letos to nebylo... loni...tak sem si řekla, to vypadá na profíky. (Tak vy ste byli taky profici) Jako [smích] (No ne, když to takhle vyprávíte...tak to bylo... mně to přide hrozně složitý to zorganizovat všechno... dát to dohromady...) Je to tak... mušel ten člověk vo tom kusu něco vedět... ten kerej to řídil... co a jak to funguje, to neni jenom vlézt na jeviště a něco tam klábosit, to muší mít takový souhry... ne...no to fungovalo teda. (No vono zase když je člověk přísněj, tak to pak funguje...když říkáte, že ten Škarda byl...) No ten se s náma nemazlil. S nikym. Ať to byl dědek nebo dívenka tak vojel každýho... (Že neměl strach, že se mu na to jako vykašlete...) Vykašlou...Ne, ty lidi to dělali tak rádi, že se nevykašlali. A ani to nebrali osobně možná. Že to nebrali osobně. Že to brali vopravdu, no tak má to bejt takhle, tak ať na mě houkne. No. A dycky to dopadlo, že lidi tleskali... (A třeba ty hry, který se vybíraly? Bavily vás a nebo třeba byla třeba náká hra, kterou ste hrála nerada...) Mně se to všechno líbilo. No, vona to byla klasika. (No Vy ste hrála většinou...) Já sem v těch klasikach... a nebo dyž se chodilo na ty Lísky, to fakticky... nebo do tý hospody... tam se vešlo sto lidí nebo něco takovýho a vždycky to bylo plný a proto se udělaly ty Lísky, protože aby se ...pokus, jestli se to zaplní i na těch Lískach (A pak to člověka asi baví hodně, když sou tam ty lidi...) No to určitě... a to fakt lidi chodili na to... a nejenom mladý, ale to chodili i všelijaký starší... (A manžel nehrál? Já sem si myslela, že hrál..) Manžel sem přišel, když já už sem skončila... (Jo takhle...) Ten sem přišel v roce 1958 a to já už sem skončila... (Takže Vás poznal jako herečku...) Nu to veděl, že sem hrála divadlo... no dycky mi dal nákou lekcí... (Se mu to nelíbilo? A zase rodičům se to líbilo...) Ale no tak...U nás to byla taková tradice, tak žádněj jako neměl námitek, že by... (Mamina teda možná...když říkáte, že se to nelíbilo ani u taťky...) Ale když já sem chodila, to jí nevadilo...to nějak nevadilo...a tak vono jí nevadil ani tatí, ale nehrála...vona nebyla pro to aktivní... (No vono to zabíralo čas, dneska už by ten člověk

ani nevbětoval ten čas...) *No to bych nechtěla ani. Chodit každé ... ježišmarjá...*
 (Dvakrát v týdnu ste říkala, že ste chodila?) *To se chodilo i dvakrát v tejdnu, určitě dvakrát v tejdnu, jak bylo třeba...jak se to Škardovi pasovalo...* (A to si myslíte, že ste začali trénovat, jak dlouho dopředu...) *No ale tak nákejch 6 tejdnu možná jo...no nákejch 6 tejdnu jo... nejdřív se to četlo, byly čtený zkoušky. Potom nám nařídil se to naučit... no tedko... kam vlézt napřed a kam potom* (A potom ty kostýmy to ste dostali až na to představení...maskér...) *Až na to představení byly kostýmy, ale to fakticky ty ženský všechny tady takový ty ...byly starší než já... ty se zúčastňovaly to furt... se přidělával ten kompars...aby se zaplnilo to jeviště, aby tam furt neskákali dvě... to byla vopravdu taková záležitost společenská... (Vono je to tam velký...) Na tu dobu to bylo velký... (I jako to, myslim... to podium... že potom, když se tam byli dvě, tak to bylo maličký...) No furt něco tam bylo náký takový, že buď něco pozpěvovali a nebo pobrukovali a takový... (Pak se zapojovaly i děti?) A ten děj tam náký dva předváděli...už jak to bylo třeba... No všichni hráli... Kotěšovec, si pamatuju, že hrál ... Kotěšovcová nevim... tam zezdola (Všichni ste byli zapojený...) Hodně lidí bylo... hodně lidí bylo zapojeno a jak bylo takový to... tlety davy, aby se tam ukázaly, tak to bylo fakt z každý chalupy. (Ale byly to teda jenom z Makova nebo i z okolních vesnic?) Taky jeden čas tu byli z Petroviček...si pamatuju (Jako, že hráli s vámi...) Takový ty se mnou starý... ne hráli, ale do těch... když neměl ty davy, aby tam takle stály, tak sme sehnali náký kamarádky z Petroviček... (A chtěly hrát taky?) Nu chodily... byly tady... já si to pamatuju...a mam sestřenici v Mladej Boleslavi a kolikrát mi to připomene, já už nevim, v čom to bylo a přijela sem na prázdniny a chodila hrát taky divadlo. (Tak se zapojili všichni.) Jo, kdo nohy měl...aby tam byl kompars...*

Odbočka k fotografiím:

(Ale tohle by mohly bejt ty Čekanky...ale tady nevim zase tohle ,jestli to neni ta Maryša) *Já si myslim na Maryšu, že to je...* (No tohle vypadá na Maryšu.) *Že to bude ten mlejn.* (Hm, túto vypadá na tu Maryšu a tadyto si myslim, že sou Čekanky nebo voni z toho sou taky ty fotky, jak stojí jich hodně, že vypadá tadyten, že jako ten král nebo ten kníže nebo co to mělo bejt, že má takovej oblek, ale to sou fakt obleky profesionální, koukam jaký mají ty...) *A to takhle přišlo...* (A muselo vám to bejt, ať se děje, co se děje...) *A mušelo nám to bejt...nevim, co je tohle...* (To ste musela mít hlas, mikrofony nebyly, abyste to překřičela... tam v tom... tam jak je to votevřený...) *Já nevim, holt tam byla náká akustika... že to slyšeli... nikdy sem neslyšela, že to neni slyšet..* (A večer ste chodili hrát, že jo...vždycky?) *Večer.. to asi patřilo k tomu, aby ty světla jenom...a nikam jinam nebylo vidět...já bych to ráda, kdybych měla to nahratý, tak bych to velmi ráda všechno zreprodukovala...* (Jako kdyby byly nahraný, jak ste hrála?) *No, abych viděla, jak to vůbec fungovalo...jak to bylo... a to by mi to rozhodně na tu mysl přišlo... mam takový momenty, že si něco představuju, ale abych vo tom něco říkala konkrétního, to už nevim.* (Vždyť ste toho řekla hodně) *No říkam voloviny...* (Neříkáte... takže vod 14ti let a potom ste skončila v tom roce, jak ste měla, jak ste říkala, že ste měla teda děti...) *1957 sem maturovala, potom sem byla v Restauracích a jídelnách v Klatovech zaměstnaná... a to už sem nemohla chodit. Protože byly mzdy a já sem tam mušela i přenocovat, protože sme museli mít ty mzdy hotový.* (Takže práce zavinila, že ste musela skončit.) *No já nevim, prostě možná že už sem se nehodila taky...* (Tak dycky se hodí ten člověk, role sou různý, že jo... ste mladá...) *Já sem žádnéj expert nebyla. To byli tady fakt experti, ta Anča Šenkýřojc, ta když něco hrála v tej Maléřeče... ta to uměla prostě. Ta to uměla... Potom Řezníčková ta hrála dycky nákou takovou dámu, to taky bylo hezký...* (Taky ste to musela umět, když ste hrála hlavní role) *To neměli nikoho, tak to dali mně.* (Aha, tak to jo... musíte se taky pochválit a vychválit, že ste byla dobrá) *Když neměli, tak tu Haničku sem hrála, takový no..* (A to vám přijde málo?) *Haničku v Lucerně... šťastná to žena... nebo kdybych, já si muším tu Lucernu*

někdy sehnat a přečtu si jí a vono mi to něco řekne a nebo tu divadelní knížku, ta by taky stačila. Že to by se to člověku zrepro ... (Že by si vzpomněl, co vlastně tam říkal...) Co tam říkal... no to bylo nejdřív ve mlejně a potom na zámku... (Tak to taky musely bejt kulisy...) No to dycky bylo nějak kout. (Tam je vodník v Lucerně...) Vodník, no vodník... (Jakpa tám udělali vodu? Tam je rybník.) Ten příběh vodněkud, Hanička se ho bála. Von za ní běhal. (Pak lípa, že jo...) U lípy to bylo...prosim tě, ty to znáš. (Dyť sem to četla, já sem to musela přečíst) Jo? U lípy to bylo.. A tam sou zrovna samý jehličnany.) Ale to byl modřín jako... pod tím se to nějak dělalo... (A udělali z modřínu lípu) No a potom se to tám sešlo ten mlynář a... to je pravda...mam takový ťuk ťuk, že něco vo tom vim... ale... (Tak von zase člověk, kdybyste hrála třeba ještě potom dýl, že jo... tak byste si vzpomněla zase něco jinýho... jenže je to zase jenom kousek, období několik let. Neni to celej život.) Kousek života. Tenkrát sem to měla za vobitíž. A fakt, jak támhle u toho rybníka sme se byli vykoupat. A já sem si říkala... nikomu sem to neřekla... já pudu někam do Ptína, tam se skovam a nepřijdu. (A proč?) Protože Škarda na nás byl zrovna nějak zlej. No a copá se může stát, holt nebudou hrát. A takovou myšlenku sem měla, ale neudělala sem to... (A v čem ste zrovna měla hrát?) A von mi potom pochválil. (Aha.) Von mi potom chválil. (A v čem to bylo? Nevíte?) Já nevím... možná že ten Strakonickéj dudák. (Tak ste byla našťvaná, tak to pak pochopil a pochválil Vás, abyste mu neutekla. Ste hrála dobře, tak abyste mu neutekla.) No jo... to neni snadný... musí člověk přimat výtky a seznámit se... jak ten režisér jedná, to sem říkala z toho důvodu, že jiná byla ta Kodídková a jinej byl Škarda. (Takže ste asi radši hrála za tý Kodídkový.) Na těch Liskach taky režírovala, ale tám většinou ten Škarda už. (Tak jí to sebral.) Ta to režírovala...To bylo asi domluvený, protože ta byla v těch Přesticích. Neměla to tak jednoduchý. Měla tu starý rodiče. (Tak zase vono to začínalo teda, že i režisérka byla z Makova. Tak tady vlastně to začínalo jako úplně ochotnický, pak vlastně když... jakpa by se sem ten Škarda dostal, to je takový zvláštní, že z těch Klatov sem přišel.) Holt to měl ze známosti. (Že ho dostali... jako že ze začátku si to vopravdu dělal jako Makov sám všechno. A pak von z Klatov, to byl v podstatě cizí člověk... sem najednou... tak to muselo bejt taky pro ty lidi ... to přijmout, že jo...) No voni ho znali všichni, já nevím vodkud'... to von byl už tady pro ten Makov takovej známěj člověk, ale von věděl, co chce a vždycky to bylo dobře. Vždycky to dopadlo správně. Nesměl si každej dělat, co chtěl. (Sice vás...) Péroval... (Dával Vám zabrat, ale pak to dopadlo dobře.) Jo, mělo to... se to každej naučil. Když takovej 16ti letej slečně vynadá, tak ta si to... žádná neni nadšená, že jo... (No to je jasný. Tak vono to zase musí bejt vocat' pocat', vono kdyby si zase každej dělal, co chtěl, tak by to asi...) Jo, je to tak... (Kdyby si každej dělal...) Dopadlo to dycky slušně. (Počasí taky dopadlo, tak...) Hmm. (Představení neztroskotalo, tak to bylo dobrý.) No nejradši bych, kdybych všechno veděla, já nic nevím. Už z toho... (To je dobrý, tak já to vypnu...)

4. 5 Druhá narátorka (nahrávka č. 2)

4. 5. 1 Okolnosti rozhovoru

Rozhovor s druhou narátorkou byl zprostředkován na základě kontaktu s její dcerou. Ta se později stala také jednou z narátorek. Dceru jsem seznámila se záměrem o nahrání vzpomínek a ta je sdělila své matce. Stručně byla obeznámena s jednotlivými otázkami a smyslem vyprávění. Později mi bylo sděleno, že narátorka s rozhovorem velmi ráda souhlasí.

Druhá narátorka je žena, narozená v roce 1931. Důležitou informací je, že pamětnice, jako jediná, není místní rodačkou. Do obce se přistěhovala s rodinou z Prahy, v roce 1940, když jí bylo devět let. Třetí narátorku bych označila za nejaktivnější ženu z vybraných pamětnic. Ať už k tomu přispěla doba, kdy v divadle působila, či její osobní činnost a obětavost, věnovala se divadlu a různorodým kulturním aktivitám v obci v podstatě celý svůj život.

Rozhovor byl uskutečněn, po předchozí domluvě s dcerou, dne 6. 11. 2014 u narátorky doma v obývacím pokoji. Ze zdravotních důvodů byla po celou dobu rozhovoru přítomna dcera. S touto skutečností jsme byly všechny předem srozuměny. Důvodem pro přítomnost další osoby byl narátorkin zdravotní stav a především nedoslýchavost. Samozřejmě byl rozhovor několikrát přerušen dceřinou přítomností. Pokud narátorka kvůli své nedoslýchavosti nerozuměla mojí otázce nebo pokud si potřebovala vzpomenout na některou situaci či fakt, obracela se na svoji dceru. Přesto si myslím, že zásahy nebyly tak výrazné, aby došlo ke zkreslení výpovědi.

Narátorka nebyla vůbec překvapena nebo znepokojena přítomností diktafonu. Bylo vidět její nadšení a radost z mého zájmu o její život. Dokonce musím přiznat, že jsem skoro nestačila připravit diktafon a narátorka již plna odhodlání začala vyprávět. Většinou nepotřebovala ani návodné otázky. Své vyprávění vedla zpočátku chronologicky, později povídala to, na co si vzpomněla. Ke konci jsem položila doplňující otázky, na které jsem během jejího vyprávění nedostala odpovědi.

Při rozhovoru jsem několikrát byla nucena přerušit nahrávání. Poprvé to bylo na žádost narátorky. Jednalo se o informace, jež nesouvisí s tématem divadla. Obsahem výpovědi byly mezilidské vztahy, přičemž narátorka jmenovala a kritizovala některé osoby z místa bydliště a nebylo jí příjemné její názory zaznamenávat. Jejímu přání jsem samozřejmě vyhověla. Podruhé byl rozhovor přerušen příchodem další osoby do místnosti. Po dobu přítomnosti nebylo nutné nahrávat, protože se jednalo o osobní komunikaci mezi narátorkou a jejím vnukem. Rozhovor se tedy nakonec skládá z několika částí a je dlouhý asi hodinu.

Na narátorce nebyla znát jakákoli nervozita a spíše vystupovala sebevědomě. Ovšem zpočátku byl jistý neklid patrný a viditelný. Narátorka mnohokrát brala do ruky brýle nebo dálkové ovládání na televizi a několikrát s ním po malé ploše stolu pohybovala či brala a pokládala je opakovaně na stůl. Musím přiznat, že mě tato činnost chvílemi

rozptylovala a nemohla jsem se plně soustředit na rozhovor. Po určité době narátorka seděla již v klidu v křesle. Nevím, zda to bylo způsobeno zvyšující se únavou či větší uvolněností.

I když se jedná o nejstarší narátorku vůbec, její povídání bylo velice intenzivní a plné energie. Byla jsem překvapena a ráda, kolik zážitků a vzpomínek mi je ochotná předat. Z celého vyprávění bylo zřetelné, že místní divadelní spolek byl pro ni důležitou etapou v jejím životě. I přes vyšší věk, byla její výpověď velice obsáhlá i po faktické stránce. Později jsem se dozvěděla, že narátorka na aktivity v divadelním spolku často vzpomíná a opakovaně je vypráví svým dětem. Z tohoto důvodu jsou, dle mého názoru, vzpomínky stále v její živé paměti.

Druhá narátorka má za sebou rozmanitý a dlouhý kulturní život. Ani výchova čtyř dětí jí nezabránila účastnit se celý život společenských akcí v obci. V divadle působila až do posledního představení. Po jeho skončení organizovala v místním hostinci dětské besídky, kdy s dětmi různého věku nacvičovala nejrůznější představení či pásma.

4. 5. 2 Přepis rozhovoru

Přepis nahrávky č. 2 – druhá narátorka

Narátor: žena

Rok narození: 1931

Datum a místo nahrávání: 6. 11. 2014, u narátorky doma – obývací pokoj

Zaměstnání: dělnická profese

Rodinná anamnéza: rodiče – řemeslná profese

I. část nahrávky

My sme se sem přistěhovali, bylo mi devět roků z Prahy. A... tak to bylo ve válce... Tak to se tady moc divadlo nehrálo, protože Němec to zarazil... Mam takovej dojem, že asi jednou vo Vánocích a to tě řeknu, to byla taková kuriozita, tomu by asi nikdo nevěřil. Hrálo se na Boží hod a generálka byla v hospodě na Štědrej den. Představ si to, když po Štědrej večeri, tenkrát ty večere ty Vánoce byly takový dost chudý v tej válce. Tak se to potom... po tej večeri, ty hercí sešli v tej hospodě... Nevytopenej sál... Zima nám byla, my sme tam šly jako děti a strašně sme se na to těšily... No a potom se začlo hrát každý Velikonoce na Boží hod. A to ty makováci si museli každej přinést stoličku, protože tolik židli nebylo v tom sále... A voni chodili sem lidi i z Petroviček, z Oujevce, Měcholup, ale převážně bylo těch Makováků, protože těch bylo hodně. Tady bylo hodně lidí, to... já si pamatuju, že byly v chalupě tři generace. (Jo... a dneska je tu nejmíň...) Dneska je tu mnohem míň... Tak to si pamatuju v tej válce... po tej válce...

A první můj vstup do divadla byl, že sem napovídala. (Aha.) Voni zjistili, že umim dobře číst a tady bylo strašně vmladiny, dřív se vdávaly ty holky v šesta v sedmadvaceti letech, tak ty hrály, tak my sme byli takový jenom pro nákej ten štek. Prostě voni byly dobrý všichni, jo. Až potom když se vyvdaly, tak potom nastupovala ta naše generace, že sme začli hrát my... Tak prvně jsem napovídala. A... pamatuju se, že maminka koupila... na ty

Velikonoce nový střevíce s mašličkou... A strejda Toušojc ten se neučil úlohu... [smích], jo... ale von jel podle nápovědy, no učil se taky, ale... tak moc ne... ale von uměl strašně chytat nápovědu. A von tenkrát... hráli Pasekáře a já v tej boudě, pod tim jevištěm v tom sále sem si ukroutila ty mašličky. Já byla bita doma. [smích] Že sem zničila střevíce. No tak... (A kolik myslíte, že Vám bylo let? Kolik Vám bylo let?) No to mně bylo tak 15, 16. (A už ste napovídala?) A už sem napovídala... no. A potom to převzala Kubíková, ta teda taky hrála, ale ta uměla výborně napovídat jako jo, tak... na tu teda fakt byl spoleh, ta i vokazovala v boudě, kdo co má říkat. [smích] Ta se do toho vžila.

No a pak sme... pak sem dostala... Moje první úloha byla Na Lískach, když se vybuďovalo přírodní divadlo. Z počátku...já si pamatuju, když sme se sem přistěhovali, to byl krásnej les, zdravej. Tam nebylo moc velkejch smrček, to byly tak do dvouch metrů, byl tam mladej les. A... tam kde je dneska hlediště, tam byla obrovská jáma, tam rostly zaječiny... a tam potom byl takovej plácek, ten nebyl vosázenej a pořád to bylo divný i tej vomladině i těm starším, proč nevosázeli i ten vršek...No a přišlo se potom na to, když se udělala... to jeviště... Ale ještě chci říct, za války to tam ty mladý tahlo, na ty Lísky... my sme byly děti, vyšly ze školy, tak voni si tam udělali, protože všechno zakázal Hitler... Tak voni si tam udělali volejbalový hřiště... (Jo, vo tom sem četla...) a každou neděli se tam scházela ta vomladina, z Němčic, z Hůrky... a my jako děti sme tam...už sme si myslely, že sme slečny, když nám bylo 15, tak sme tam vočumovaly. Tak voni tam dycky hráli ten turnaj ten volejbalovej... no a pak někdo tady z těch starších ochotníků, přišel na to, že by se tam mohlo udělat divadlo... Tak se tam začlo budovat to jeviště... a musela se zavážet ta díra... a tenkrat tam nebyla žádná eletrika... nic. To ta vomladina se tam všechna sešla, to už mi bylo těch 18 a holky vozily kolečko a kluci tam k tomu Chumu na tom poli kopali a to sme zaváželi všechno ručně... Baterkama sme si svítily, to se dělalo v noci, ráno šli do školy, do práce... a zase šli...to bylo obrovský nadšení vod těch mladejch... udělalo se to jeviště, vysázeli se tam... Pamatuju se, že tenkrat to ještě Zvrstík a tůty všichni byli svobodný, že na zimu vokopali stromy v Haškovci, takový ty... protože tam nebylo... to jeviště... stromy. A voni to na zimu vokopali. A když přišly velký mrazy, tak je vytáhli ty stromy a přesadili je ... a přesadili je a dělali to jeviště a vopravdu neměli žádnýho zahradníka a měli k tomu obrovskej cit. Krásný to bylo... A posadili tam taky merfan, modřín a von rost krásně.

A tvuj děda... byl se mnou starej... byl kluk. Jednou, při jednej zkoušce na ten merfan vlez a von se ulomil. [smích] Tenkrát mu nadávali... Von byl nešťastnej a voni mu nadávali... A já sem říkala ježiš, dyť von naroste... A von se z něj udělal tak krásnej strom... von se rozvětvil...a pak když za dva roky nebo za tři roky zase se hráli...vono se hrálo každej rok... tak pak se dívali, jak ten strom byl krásnej, že říkali, my bysme se tomu Vaškovi měli tedko vomluvit. [smích] Že ho ulomil...Dodnes tam stojí ten merfan. Někerý ty stromy přišly pryč. Ale ... zalejvali to potokem hasičskou stříkačkou, aby se přimly a všechny se přimly. To bylo krásný jeviště.

Pak když se hrála Lucerna, tak tam museli postavit lípu a nechtěli ten merfan zastřešit... Si hrála tenkrat pamatuješ si to a voni postavili...[otázka na dceru] voni museli kůru z lípy sloupat a tak to mezi tim merfanem postavili... tu lípu. A skutečně jí dali, vořezali větve. To dělali všechno tak poctivě a tak vopravdu, jako kdyby tam ta lípa narostla.

[Dcera: ta byla na prostředku vlastně toho jeviště] No a to se hrozně rozkřiklo... vono tady ve okolí nebylo přírodní divadlo v Nýrsku, to už stálo, to je starší, vo hodně, to fungovalo... Ale tady nikde nebylo, sem jezdili lidi zdaleka až z Plzeňska... A zvlášť když hráli Makováci. Tak když se vybuďovalo to přírodní divadlo, tak to bylo na šest set míst. A vono to nestačilo... vono to nestačilo, tak se to muselo znova to hlediště rozšiřovat a udělalo se to na 900 míst k sezení...A pak tvuj strejda by to byl asi, Eman Sedláček, že jo?

[Hmm.] *Tak ten... to byl taky takovej zapálenej člověk pro to... Tak von si vzpomněl, že se tam postaví ještě kabína, tak jak je to hlediště všechno, tak vono se to vyzdívalo potom kolem dokola, takže vono tam v prostředku byla místnost, to si udělali svazáci, tam měli klubovnu. A po těch stranách je to dodnes nevházený, na to už nebyly peníze. Ale zase nahore... se přišlo na to a udělaly se tam místa k sezení a zastřešilo se to... Tak vono to mělo kapacitu dvanáct set míst... A stejně to bylo zaplněný a stejně lidi ještě stáli... A když sme hráli Jaro v podzámčí... tak nám lidi leželi i na jevišti a seděli. A my sme se báli, abysme na ně nešlápli, když jsme hráli. Protože vona to přišla tenkrát filmovat televize pražská a to lidi taky hodně přitahovalo... tak tenkrát to filmovali to Jaro v podzámčí... ty pražáci. Pak tu zvonali...vono vždycky se... tam se udělal parket dřevěnej, teď je tam betonovej... tak voni vždycky... tak tam zvonali tancovat s námi. A lidi byli pyšný, že tam mají lidi z televize... tak. Byli tu dvakrát, pak tu byli podruhý, když se hrála... ale to nebyly na představení, to sem přijeli, aby to byl nákej... šot do televize, když se hrála Lucerna.*

To byla právě ta Anička Kodídků s tím Pepou, vona byla úžasná, ta uměla vokázat všechno, hlavně starce. Ta prostě byla režie. A ta to měla všechno tak v hlavě promyšlený. A vono málo se tu hrály náký vodlehčený divadla...Většinou to bylo... klasika. Pasekáři, Maryša, Její pastorkyně, Bouře, Lucerna, Bílá nemoc a různý, já si to všechno nepamatuju...

To bylo zajímavý, že tady když se hrálo divadlo, tak třeba tři lidi z chalupy hráli... Když se hrála Psohlavci, tak vod Cihlářů hráli všichni... voba rodiče a děti, akorát ta babička ne,[smích] ta už byla přestárlá, jo... A kulisy nám dělal nákej stavitel z Klatov. A to říkali lidi, takový, že nemělo ani Národní divadlo. Ty dopadly dobře ty Psohlavci.

Taky sme hráli jedno divadlo a protože Makov nechtěl... nechtěli lidi podepsat JZD... tak... já tě nevím, co... Paničky Windsorský to byly... (jo, to mam tady taky napsaný...) a voni ty kluky vodvedli na cvičení ...vo generálce... a my sme byli Zvršťák a já nevím asi... No nejhlavnější postavy vodvezli a teďko bylo vyprodáno a mělo se hrát divadlo... A v Klatovech už fungovala Stálá divadelní scéna a tak se tam rozjeli a poprosili ty herce... to byli vlastně profíci, jestli by nepřišli to zahrát. A voni že jo... ale to bylo strašný. Voni to neuměli... voni stáli než u boudy, na těch Lískach, aby to slyšeli. A kluci někde leželi v pangejtu, a když bylo po divadle, tak je pustili. Tak to jako ten režim se na tom podepsal... jednou. No nesmělo se hrát všechno, co bysme chtěli jo... to bylo... tenkrát dost předeepsaný, ale tu klasiku tej Aničce Kodídků jako povolili, to byla... nebejt jí... tak by to asi divadlo nebylo. Protože vona vážně uměla režírovat a uměla to dát dohromady. A vyměšlela si taky.

Já si pamatuju, při tej Lucerně... že jak ty muzikanti lezou, jak je vystrašil ten vodník a voni, že je to hejkal [smích]... a voni lezli z těch stromů... a vona Zvrštíkoví, mladýmu tůtomu řekla, Pepíku udělej kotrmelec, až polezeš z toho lesa...a von ho udělal. [smích]. A lidi mu tleskali, mysleli si, že to tam muselo bejt.

A vona měla takový nápady. Taky sme hráli Reprezentatku domu... Já už sem potom dostávala, asi čtyřikrát sem dostala hlavní roli. A vona si vzpomněla ve čtvrtek před...v sobotu se hrálo a v neděli divadlo. Voni tam postavili do toho... vždycky se snažili, aby tam stála než chalupa a aby tam nebyla žádná místnost nebo něco... že to bylo v přírodě. A voni tam postavili, já nevím, jestli to byla renesance, takovou, takovou...takový... kulisy...dostali sme to z Klatov z divadla. A vona říkala, tam by na tom seděl ten balkon a ty by si z toho balkonu hrála s Lád'ou Cihlařojc. A já sem říkala, ty nemáš rozum. Nikomu to neříkej, já nesnáším vejšky. Já ti na tom nepolezu. Ale polezeš. A von se Kubík, co měl Růžu Kubíkojc, se sem přiřezil, ten hrál divadlo a jak pěkně...Ten se zapojil do toho strašně, tak von vodušel a voni... přišel a nes pod pažďím a to... a voni mu prosim tě,

kdepa si...je zkouška a ty si deš domů a... a von říkal, no nejste blbý, vy chcete balkon, tak já sem šel vyřezat...a von ho vyřezal z překližky...Tak voni se do toho pustili a ten balkon, eště než sme začli zkoušet, tak ho z většího udělali. Já nevím, kde tenkrát vzali dva žebříky nastavený... A když sme měli ten výstup s Láďou, tak polezete na to. (Tak ste musela?) A já sem říkala, Láďo, já to nepolezu, jdi napřed, nebudeš mi koukat pod sukni. Von říkal, hele, ty mluvíš první, musíš napřed. Já sem říkala, dovedeš si to představit, když mam dlouhý šaty široký, jak po tom žebříčku tam polezu, voni nemaj rozum. Lez, já to budu držet. Vono se tě to třáslo všechno i ty kulisy, co stály... A voni dole všichni stáli a koukali, jak to bude...Anča... A já měla říkat, ó ten výhled ta krása a já sem se mačkala na tu kulisu...A Eman Sedláček říkal, krucifix hraj, dyť nahoru nepoletíš a dole tě najdem.[smích]...A Láďa Cihlářojc říkal, Emane vono se to vážně hejbá. To se nejde hrát s tůstím. Tak sme slezli, ale vona se nedala a vona řekla, ne, ten balkon tam bude. Tak strejda mlynařojc přišel ke mně a říkal, hele já tě to zajistím, že se to nebude hejbat, já na to dam pozor. Neboj se. Ale vyhov jí. To v Makově nebylo, aby byla kulisa balkon a hrálo se. No trošku se to hejballo, ale...

Můj muž neměl rád, když sem hrála milovnícký úlohy, von na mě žártil. Maminka říkala, přestaň to hrát. A já sem se s ní hádala... mami, prosím tě, copa by žártil, dyť se tam nic neděje na těch Liskach. A já nejsem z těch, abych si namlouvala. A vona říkala, přestaň hrát ty milovnícký úlohy. A von mi nic neřek, jo. Já sem to tej mámě nevěřila. Až když se hrála ta Representantka domu. Tak my sme potom, když bylo po tom výstupu, tak vona za mnou přišla a říkala, no já jsem koukala za smrčkama, no to bylo tak pěkný...A lidi koukali a říkali jééé, a my sme byli ve vejšce. Von najednou k nám příběh, já tam stála s tou Ančou. A von říká, udělala si si vostudu... Sem měla tenkrat dvě děti. A já sem si sahala po klobouku a na paruku, si říkám, to mam něco roztrhanýho. A Anča mu říkala, Jeníku, copa to říkáte. Udělala si vostudu. A já sem povídala, tak mi řekni jakou. A von říkal, no, tam stáli lidi a strkali do sebe a říkali, hele, ta se krásně bojí. [smích] Vona si vymejšlela. Vona třeba hrály se Čekanky, to hrálo asi 80 lidí. Na ty Psohlavce taky a to byli než makováci. (Na ty Psohlavce?) No, stačili si na to. To byl velkej kompars. A když se hrály ty Čekanky, tak vona zase si vzpomněla. Pepa Šenkýřojc hrál barona... Pepo to by bylo hezký, kdyby ty si přiklusal na kobyle. Všichni sme na to koukali, zase co si vzpomněla. Ale nepudeš až na jeviště, stačí do tý branky. Vilouš Žižkovkejch s tím tatínkem nařezali takovýhle plaňky a udělali k tej době hradbu a altán, ten tam stál. To bylo tak krásný. A tam byla ta brána...a von jako se dostal do toho...a tam ten koč j jejich byl na tej zkoušce, tak se sebral a najednou slyšíme, že ta kobylka jde vokolo....a že von jí přived na to jeviště.... tak vona přerušila tu zkoušku a vrátila to na ten začátek. A von vopravdu ten Vena doved tu kobylu, jenom k tej brance. Von složil...vzadu hrála hudba a von seskočil a poplácal jí a Vena jí vodved. A já sem tomu Venovi měla za úkol ušít košily, aby šla... to už nešlo vobjednat, to už ty kroje tu tejdén byly. A já když sem mu tu košili nesla, von byl svobodnej, tak sem říkala Veno, vem tu kobylu až na jeviště. A von říkal, ty si se zbláznila... já sem povídala, nesmíš mě prozradit... ale vem jí až na jeviště. A von mi slyšel strejda Toušojc. A já sem šla už na to divadlo a potkali sme se. Von vycházel ze vrátek. A teta Toušojc ho doprovázela a von měl na sobě... to se dřív nosilo, takový mongomeráky... my sme se nesměli vokazovat v krojích. To sme měli zakázaný, abysme se šli podívat na lidi... my mušeli bejt zalezlý vzadu. Žádnej se nesměl vokázat... až když se začalo hrát to divadlo. A von měl na sobě ten mongomerák a von hrál zahradníka. A vona na něj koukala a říkala, představ si toho našeho tátu, kdybych já chtěla, aby mi udělal koště, tak mi ho neudělá [smích]. A hele von si došel i pro násadu a koupil si v Klatovech lopatku. A mně to bylo divný, proč na tej holi to koště měl... A když sme přišli k tomu kaštanu Zvrškojc, tak sem se votočila a říkam, strejdo ta teta se za vámi dívá. A pak se votočil a říkal, hele Mařenko, di se voblíct... já sem na začátku, pak už mi nevidíš [smích]... A my sme došli na ty Lísky a

já mu říkám, strejdo, ale je mi to stejně divný, proč tu lopatu, dyť vo tom se vůbec celý tři měsíce nemluvalo. A von říkal, já tě to povim, až vylezeme na ty Lísky... a přišli sme k tomu jevišti a von povídá, di se podívat, jestli tu někdo nechodí... protože mi tu lopatu tam skováš s tím koštětem... Nu vono se to povedlo... já sem mu jí schovala... a von mi říká... ta kobyła, von byl sedlák, ta kobyła až vyleze na to jeviště, jestli tě ten Vena poslechne, tak ta udělá něco a já to zametu. Protože ty Čekanky všechny měly bílý šaty, bylo jich dvanáct. Tak kdyby tam v těch kobylicích... Ted'ko no...tak to začlo... a já sem říkala, strejdo, domluvte mu ještě ať to... když už tu máte tu lopatu a... aby na to jeviště... A von vopravdu tu kobyly na to jeviště vzal... Lidi koukali jako blázní. Von byl taky ten Pepa zděšeněj, protože to nečekal, že von mu tu kobyly tam veme. A vona ta kobyła, když přišla do těch reflektorů... Vo tej zkoušce byl jeden reflektor...A vona určitě cítila ty lidi v tom hledišti. Tak von slez. Vena měl cukr, dal jí cukr, poplácal jí. A jak jí votácel a vodcházal, tak kobyła zvedla vocas a udělala to řídký i to hustý [smích]... A von ten strejda šel a s tou lopatou to...A v hledišti byl nějaký pan Jirka z Nedanic. A von přišel dozadu a říkal, teda Makováci... to je hrozný, vona i ta kobyła, dyž to má udělat, tak to udělá. Von si myslel... ale nebylo to ve scénáři... [smích]

Vona měla hrozný nápady... Nebo si vzpomněla, hrála se Maléřečka... Vona hrála se strejdou Venclíčkojc. Voni hráli cikána a cikánku. Vona ti je tak namaskovala ta, maskovala nás nějaká paní Svátková z Klatov. Krásně dělala paruku všechno. Skutečně věrohodný to bylo. Vona je tak namaskovala, já sem říkala, tebe potkat v lese, tak tam necham všechny peníze. A vona si vzpomněla, že tam chce do tý chalupy, tam stála chalupa, že tam chce do tý chalupy kozu. Voni měli výstup, že tu chalupu šli vykrást. A tej Maléřeče ukradli ty barvy, co sem měla tu paletu a to všechno a vona si nanosila peřiny, ty si tám navěsila a ted' to šatstvo...a ted' to všechno vynášela z tý chalupy. A voni měli krásnou kozu ty Bilkojc, vona měla všechny barvy, taková...no asi šest... taková strakatá, krásná koza... uši tady... ty rohy... A vona v sobotu šla do krámu... a myslim, že tenkrat Kozová jí řekla, hele, to budeš pyšná... bude hrát i vaše koza...no jenomže Bilková řekla, naše koza nebude hrát...vona mluvila rychle...vy ste blázní... vona se nám nevolozlila...až ted'ko v létě... my čekáme na kozlata a vona ještě to, vona to potratí...ne... já vám žádnou kozu nedam...já vám žádnou kozu nedam.... Anča byla v zahrádce...vokopávala si tu zahrádku. A já sem říkala... a já šla do toho krámu, já to slyšela... vona křičela... já sem povídala, schovej se, ta až tě uvidí, ta tě dá! Ježišmarjá, tak se schovala za chalupu, jukala... Bilková vyběhla... nenakoupila... koho potkala, každému...voni chtějí naši kozu... naši kozu.... A já sem povídala... Hele a ty to zajistiš – mi řekla. Já sem povídala, ty nemáš rozum, jakpa já tě zajisitm kozu... já mam hlavní úlohu. Dojdeš na ... na Zvoncích je vojtěška, tak natrháš košík vojtěšky, aby koza neměla hlad. Já sem povídala, hele, Teřlojc nám kozu pučí, je bílá... Já řeknu Čínovci a von tě jí tak zmaluje, že bude taky strakatá... A vona mi řekla, já nechci žádnou kozu strakatou Teřlojc, já chci Bilkojc... Tak sem šla domů a táta mi říkal, můj otec, říkal, copa se tě stalo... já sem říkala, tatí, představ si, co si ta Anča vzpomněla zase... Vona chce kozu. Jakou kozu? No Bilkojc kozu chce a chce s ní hrát divadlo a Bilková jí nedá, že je březí [smích]. A táta mi řek, počkej si na Venu, voni většinou ty muský, v sobotu se dělalo... A ty Makováci většinou jezdili v pondělí a celá ta ves šla na ty Lísky a tam to všechno připravovali... ty kulisy... To byl svátek pro ten Makov... A počkej si na Venu a řekni mu to, až pude. Tak von šel vod autobusu a já sem říkala, hele Veno... Ted'ko de Anča z hospody do chalupy, tady tu... pod tou silnicí... Vona s tebou potřebuje mluvit, já sem mu to neřekla... Jdi za ní, já se budu dívat...Já to mam za úkol, tě chytit...Tak von tám šel...A pak přišel na ty Lísky a já sem tam taky šla. A von říkal, nedělej si starost s tou kozou... Já jí... Vona máma už našla zámek a prostě bude zamčenej ta maštal... Ale Vena, ten nejstarší syn, ten jí na ty Lísky, až máma vovejde na divadlo, tak jí na ty Lísky vodvede [smích]. Von to vopravdu ten kluk udělal. A vona když

tam viděla tu kozu....A já sem povídala, ale budou dvě divadla. Von říkal, jak to myslíš, říkala Anča. No jedno budeš hrát ty s kozou na jevišti a to druhý bude hrát Bílková v hledišti... Až to... Bude mít, co dělat ten Vena, aby... A ten Vena říkal, ne, já mámu udržim... jako... No voni měli s tou kozou takovej úspěch. A vona ta mrcha vona nechtěla z jeviště. Vona se zašprajcla a mekala. A nechtěla...A taky si mysleli, že je to ve scénáři lidi. Taky to vzali, že to prostě říkali, vy máte vychovanej i ten dobytek, že když ho potřebujete, že s vámi hraje [smích].

No, já nevím, co bych tě ještě řekla... [Dcera: Dostaneš otázku a budeš odpovídat...](Ne, tak jako co si vzpomene...) A zajímavý bylo, že ani jednou, když hráli Makováci... pak už tu byly divadelní leta a to se sjížděli... To zařizoval okres a to se sjížděly nejlepší ochotnický soubory – Horažďovice, Sušice, taky Červený Poříčí, Nýrsko, taky předslavský tu jednou hráli. A to bylo asi pět divadel a Makováci to vždycky uzavírali naposled, jo. Tak to byl... To sem chodilo lidí strašně. To bylo, říkali tomu Makovský divadelní leto. A přestalo to potom, všechno to nadšení, když začla televize. Tak už si ochotníci se... tak nějak báli, protože už lidi byli náročný z tý televize na ty hry, na všechno. Tak to už potom tak začlo upadat, že si zase Eman potom vymyslel... to kino. Von sám tu konstrukci udělal, von to byl širokouhlej film. A von udělal šinky a když lidi přišli do kina tak nikde nic a dyž se sešeřilo, tak von zatlačil to kino do toho prostředka, do toho jeviště a zase se sklidilo, že se mohlo hrát i divadlo a vůbec to nevadilo, že se tam promítalo, jo. (No, tak...) Co tě můžu říct. Když sem potom dělala... převzala sem tu funkci po strejdovi Frantojce, předsedu Osvětový besedy, tak když se dělala rekapitulaci na konci roku, tak sedmdesát lidí prošlo vod května do toho září makovským... makovskou silnicí na ty Lísky. Sedmdesát tisíc diváků. (Hm. To je neuvěřitelný...) To bylo navštěv... Ale vopravdu, to tě nelžu.

Dokonce taky nás ta Anča zbláznila a vono nás asi dvanáct jezdilo na kole, po tej válce, to byla dost bída. Já jsem měla takový vošklivý kolo po tátovi, styděla sem se za to. Von stavěl chalupu, tak mi nový koupit nemohl. A my sme každou neděli, za každýho počasí jezdili na Husák do školy a tam nás učili jevištní řeči, učili nás maskovat, a my sme to všechno prodělali. My sme tam jezdili dva měsíce. Namazanej chleba se sádlem a to nebyly řízky... (Až takhle profesionálně?)

Tak sme na ten Husák jezdili. Ale žádněj jsme to nedělali. Prošli jsme to jako jo, všechno, ale málokdo to teda dělal. Ale, byli sme pro to... I ten Kubík tenkrát, už byl ženatej... i ten tám jezdil. To byla dycky taková sranda, voni měli všelijaký hemzy... jo. Taky tam byl někerej ten učitel, že sme si říkali, ježišmarjá josefe, i Anča říkala, vona byla dost na ty nohy vod mládí. Ale jezdila na tom kole, jo ta s námi jezdila, kdyby bejvala vona nejela, tak sme tam nejeli. Ale jezdila, ta nás vždycky kočírovala, jo. To byl vopravdu člověk, kerej se zasloužil.

To byl spolek Josefa Kajetána Tyla, a pak to komunistí přehodili na tu Osvětovou besedu, ale každý divadlo, i když tam hráli cizí, tak za tou boudou, na tom jevišti, k těm lidem byl postaven ten Tyl, po dvou sme vždycky dávali kytky, tak jsme to... aby... vono to bylo v pětilitrovejch flaškách, aby ty flašky nebyly vidět... tak se to zamaskovávalo a ten Tyl tám vždycky byl, jo. To byl spolek Josefa Kajetána Tyla. ... a voni ho to potom... na to... nevopustili jako jo potom.

II. část nahrávky

(No povídejte) Když se přestalo hrát to divadlo, tak ty mladý si sem zvali zpěváky, takže to byl náš Honzík...ty svázací... Kubíkojce Růža, ta to... ta dělala, ta to hodně vedla...tak tu měli Matušku, měli tu Zicha, měli tu Filipovskou, vid'? (k dceři) To přišlo lidí, voni měli koncert vod osmi hodin, i když tam točili pivo... to přišlo tolik lidí... za dvě hodiny ten koncert vodezněl, lidi vodešli a nevědělo se, že v Makově někdo byl. Tenkrát se ještě ty

mladý lidí uměli chovat, pak už to bylo horší. Pak s tima kinama, to už si možná pamatuješ, voni se nám namazali, pak přišli namazaný na ty Lísky. To byly katastrofy... teda to. To sme museli mít i hlídky z těch ... Že prostě chodili zadem, chtěli zadarmo, voni se namazali. (To je furt) A je to furt. To bylo jako... To nás donutilo taky k tomu, že se to kino přestalo hrát, protože pak vyskočily hrozný ceny a my už sme to měli tak a někdy nám to nestačilo, ani co sme vybrali, pokrejt tu režii... tu eletriku, ten dovoz taky. Tak to taky skončilo, to kino.

(A když se vrátím k tomu divadlu? Tak vy ste hrála i jako dítě? A nebo už jako třeba v osumnácti nebo takhle?) Tak vod těch 19ti sem hrála. (Jako dítě ne? Jako malá?) Jako dítě ne, to sem tu nebyla, my sme se přistěhovali po válce – bylo mi 9 let. To sem tu nebyla teda, ale hrála sem ještě vdaná, to už sem měla čtyry děti, když sem ještě hrála. (To ste hrála při dětech?) Při dětech. A když... šli sme hostovat do Nýrska Jaro v podzámčí a to už sem měla tři děti. (A kdepa ste je měla?) Babička mi je hlídala. [smích] Voni chodily na Lísky se mnou. Janině bylo rok a půl, když sem hrála a táta si jí tam vzal a vydržela to tam celou noc.

A taky jednou běžel za těch komunistů světovej festival a voni sem pozvali ty studenty, co... rozdělili je v tom západočeským kraji. A v Makově se hrálo divadlo. A ten okres je sem přivez. A vono jich na tom jevišti... voni se přišli představit a vono jich tam stálo hrozně. A byl mezi nima černochoch. A ty děti šly s tou kytičkou všichni... naše Jana byla maličká, byly jí tak asi dva roky. A voni se tomu černochochovi vyhejbaly. A ted' už tam zůstal jenom von a naše Jana. A vona se rozešla a šla... dala mu tu kytičku a von jí vzal do náručí a dal jí pusku. A nebála se ho. Já sem si říkala, ježišmarjá, voni ho nechají stát. Tomu to bude líto. [smích] Von měl černý ruce, voni mu svítily akorát ty zuby. Tak to sme tu měli taky takovou slávu. Ten Makov byl považovanej, no taky hlavně kvůli tomu, že ty lidi sem hodně šli. A to obecnstvo vopravdu bylo vychovaný.

Taky se mi stalo, že než skončilo kino, tak pro mě někdo ťukal, abych šla ven. A voni jak stály, to nebylo ještě tady... to byla stará hospoda, takže to stály auta u lidí... a tady vod tý hospody... vod toho kaštanu a von někdo šel a uřezal všechny zrcátka... Sedláčkojc to sbírali byly toho dvě nůše. A já sem si sedla u tý kapličky, na tu zídku a brečela sem. A říkala sem, tak tleto, když už se stalo, takhle nám to tu dělají, takovej vandalismus, to už nám sem lidi ani nepudou. A nákej pán vod Plzence řek, paní pudeme sem vždycky, nebojte se, ale je to špatný. Tak potom sem to nahlásila na bezpečnost, tak sem chodili v civilu. Jednou přišla Maruš Tomáškojc, říká, děte se podívat dolů, tam chodí dvě lidi a zkouší, kde sou vodevřený dveře... na tom palouku před vámi... na tom trávníku. Já sem povídala, no já tam nepudu, ted' sem nevěděla co, a vono se najednou votočili a helejte voni dou... ted'ko dou. A voni šli dvě a šli rovnou k Jardovi, do toho vokýnka, jak prodával vstupenky a von vokazuje na mě. Tak voni ke mně přišli a říkali, že sou jako vod policie, že sou tajný. Že sem budou chodit pokaždý a že si tu na to dají pozor. Já sem říkala, tak já sem byla upozorněná, že ste zlodějí, že nám tam...

(A to bylo na kino?) To bylo na kino. To už divadla nebyly. Takže to už začly potíže potom jo, vopravdu veliký. Já sem říkala, Libuš, já s tebou nechci žádný mrzutosti. Vona říkala, teta, já jim nic nedávam, voni si ty flašky nosí sami. To by si viděla, co bylo flašek na těch Lískach pod těma lavicema, to dávali, ráno když sem přišla, litrový vod vína, von tvrdýho alkoholu. Voni se sem šli vyřádit.

(Takže ste hrála od 18ti tak přibližně let? A do kolika? Až dokonce?) No tak do kolika... Jano? Když se hrála posledně... Co sme to měli hrát? Dcera: Lucernu. (1974 tu mam napsáno Lucerna.) No tak to poslední divadlo. (A pak sem tam našla 1976 – Pantofel a kord, a to prej se nehrálo, a to se ňák...ale nevím proč. To je tam napsaný jenom že...) Ne,

to se nehrála. To asi špatný počasí, ale to nebylo asi vod nás, to byl někerej soubor jinej. Dcera: To nebyli Makováci. (Ne?) Já sem hrála... naposled Makovský hráli Lucernu (a dvakrát) a já sem hrála tu Kláskovou. To sem hrála naposledy. Zvrstík hrál Kláska a já Kláskovou. A to tenkrát sem byla vybírat kroje tady ve Stálej divadelní scéně. Jo, a to ještě režírovala... (Dcera: No Anynka) Anča. A vona potom ňák měla lázně a voni jí dali přednostně, tak to dodělával Škarda, tu režii, z Klatov. To byl starší pán. A právě ty makovský měli velkou takovou spolupráci... s těma klatovskejma ochotníkama. Když tady byla třeba ta první schůze, tak voni tu byli. Voni mezi nima byli doktoři a právníci a prodavači a dělníci. Prostě ten spolek byl silnej v Klatovech ochotnickej. Vopravdu, tady nebylo jiný divadlo, než ty ochotníci v Klatovech. Po tej válce, ta divadelní scéna se utvářela až potom dýl... Takže s nima sme měli spolupráci dobrou a voni jako do Makova strašně rádi všichni chodili. Tak von sem přišel a von tu Lucernu dorežíroval. Ale von už byl starší a von měl takovou tendenci, že von rozbil zkoušku. Tenkrát my sme hráli Strakonickýho dudáka a von Žezulka dostal za úkol, ta víla měla doprovod, a já sem hrála tu Rosavu a jak sem mluvila, tak sem to měla podmalovaný hudbou... tak ta kapela měčínská to všechno nacvičovala, ale na zkoušky nechodili, až na generálku, a von tu generálku tak roztrískal, že sme se nedostali akorát do polovičky, do půlky tý zkoušky. A já sem přišla domů tenkrát... a ráno v půl pátý, zima mi byla, byla sem těhotná s našim Honzíkem, s druhým dítětem. [smích] A já neřekla sem to ani mužovi, akorát Zdeňka Pezlojc to věděla, protože mně se dělalo špatně. [smích] (Ale musela ste hrát?) Já sem byla blázen do toho... Protože já měla ráda básně a recitace. Ted'ko sem dostala ve verších úlohu a ještě podmalovanou hudbou...to sem si říkala, to si nenecham ujít. [smích] A von Škarda říkal, co ta holka furt běhá za ty smrčky a Pezlová říkala - já vám to řeknu, ale vim to než já a nikdo jinej a dyž to prozradíte, tak vona nebude hrát, vona jí to máma zatrhne. Vona je těhotná. Mně bylo špatně. [smích] A von to tak rozflákal, že ten Žezulka přišel a říkal, pro krista pána lidi, dyť vy nic neumíte. To byl kapelník vod tý muziky. Dyť vy nic neumíte, dyť to nemáte vůbec nazkoušený. Ty vodešli ve tři hodiny, ty už se na to vykašlali. Já sem povídala, když dopadne špatně generálka, tak uvidíte, zejtra to dopadne dobře, ale měla sem z toho strach. Přišla sem domů a potichouнку sem šla, bylo už pět hodin a ted' sem si sedla do tý postele v tom kabátu [smích]. Měla sem i rukavice na ruce, to byla taková zima tenkrat. A táta...Janu sem měla v postýlce takhle v rohu. A von se takhle votočil, asi slyšel a zase se votočil, že bude spát a pak mu to, votočil se znova a sed si a říká – kam deš? Já sem říkala, kam bych šla? Já sem přišla. [smích]. No a dopadlo to dobře teda... pak se to rozjelo. Vona přijela ta Anča z těch lázní, vzala nás na ty Lísky všechny... v jednu hodinu sme tam museli všichni bejt a vona to s námi přejela všechno. Pak když přišli ty muzikanti... vona u nich seděla, a když sem zašla na to jeviště, tak už řekla, kdy začnou hrát... a voni to nacvičený měli. Takže to fakt štěklo dobře.... Akorát sem říkala tomu muzikantovi, v sobotu, hele, ty bys mně moh pomoc, mně to jde dost těžko... Já sem vyhořela právě na tom vězení, proto sme přišli tak dlouho... von mořil jenom mě ten Škarda, jo. Jarda Venclíčkojc říkal, lidi zalehněte na dobrý dvě hodiny, ta pude nejmiň třináctkrát zpátky. [smích]

Já někdy chodila i na ty zkoušky k těm klatovskejm. Ředitel byl velkej ochotník, když sem pracovala v Šumavanu, tak řek, přijď se tam podívat taky... von sem taky chodil na divadlo. Tak voni tenkrát se s ním strašně tám chytli. Taky. To mi ho bylo až líto...jo, ale von měl takový svý mouchy prostě, von si nedal říct jo... My sme říkali, pane Škarda, prosim vás, nerozbijete tu generálku, von jí rozbil. (Ale Vás moc nerežíroval teda? Nebo taky?) Ale ještě ho sem, když se hrála Lucerna, (k dceři: ty si hrála Haničku), tak ho sem pozvali, aby si tu čestně zahrál toho starýho vodníka. Ale von fakticky musel bejt za smrčkem a tam seděla náповěda a ta mu to házela, von už si nepamatova, jo. Ale... zahrál ho. Tak to mu jako ještě vzdali tu čest, že ho sem dali. Ale jinak jako Anča byla... to se

nedá porovnat. Ta zahrála v Její pastorkyni, tu Maryši mámu to šel mráz po zádech (...) V Matce hrála, to se hrálo ještě tady v tom sále. Do tý přírody se dávaly, takový hry vybírala, aby tam byla muzika, aby to bylo v krojích a aby tam bylo hodně lidí. Protože když hraje v takovém velikém prostoru šest lidí, tak je to špatný.

(A víte, kde se braly kostýmy? Kostýmy, kde se braly?) Hodně. (Ale kde?) [Dcera: Kde? Kde ste si půjčovali kostýmy?] V Praze, v Praze ta Dilie. To sem je vždycky musela všechny změřit, taky ještě než sem hrála divadlo... to sem dostala. Tak sem je musela všechny změřit. A poslali sme to a voni poslali ...už ve čtvrtek to přišlo, tak sem měla za úkol to v tom sále vytrídít, každému dát tu cedulku, on si to každěj vodnes. A tu generálku už třeba hráli jenom v zástěře nebo v klobouku nebo si dal vestu. Už jako si z toho kroje něco vzal. A ty posílali teda ty kroje v takovém pořádku a krásný kroje, teda posílali. Z toho moravskýho slovácka sme měli tu Maléřečku, to bylo vybavený dycky dobře. No a pak sme chodili do tý Stálý divadelní scény, protože ta nám to pučovala zadarmo. Ale tám sem taky... Tenkrát sem dělala tu Lucernu, tak sem říkala tej paní... já tomu nerozumím, musíte mi pomoc pro krista pána, a vona říkala vybírejte, já vám pomůžu, poradím. a taky sme to vybrali dobře...jo, taky tu měli hodně těch krojů.

(No a kulisy? Ty si tvořili tady místní? Kulisy?) Dcera: Kulisu, když kreslili různý ty domy a ty balkony? To si malovali tady sami všichni? Ne?- No...kulisy sme si malovali sami. Kulisy si malovali sami a nebo sme je měli... dostávali sme je z tý divadelní scény a voni už nám je nechali. Ale na ty Psohlavce nám dělal kulisy stavitel v Klatovech Miloň Starý, ty byly nádherný, teda...

III. část nahrávky

Tak říkal Franták, von byl tenkrát tím předsedou, říkal... udělá se jeviště v podzemí, tak se dělalo jeviště v podzemí. To je zakrytý, akorát ten prostředek se nechal... to se nechal pro nápovědku. A do toho se lezlo takhle ze strany vod Teřlů, tam byl takovej tunel a tam se lezlo a tam seděli a ta Hubička to... ta opera plzeňská jí tu hrála. A byli překvapený, že voni měli jako v divadle normálně seděli dole a hráli tam. Tam se vešlo těch 50 nebo kolik muzikantů, se tam vešlo. Ale to byla nepředstavitelná dřina. To sme holky, všichni sme tam dělali, všechno se to vyhazovalo, vodváželo se to. Ale udělalo se to... No a fungovalo to a bylo to než pro tu jednu operu Hubičku, pak se to zakrylo a šmitec. (A už se to nepoužívalo...) Pak se to nepoužívalo než ta nápovědka.

(No, tak to bude asi všechno.) Akorát jednou... (Nebude...[smích].) Jedno špatný počasí bylo, když se hrál Fučík. To nás donutili hrát Fučíka. Tenkrat ho hrál Bořík tūtoho Boříka táta, toho starýho Boříka táta a režiroval to Škarda. A von to tak rozbi, l že my sme se vůbec za tři měsíce nedostali nacvičit třetí jednání. [smích]. Já sem tenkrát hrála s Láďou Cihlářojc... a měla sem přijít na jeviště... a my sme se bránili... A Anča říkala, no podržte se, budeme mít na jevišti cimru a bude tam i vánoční stromeček. No my sme všichni říkali, no to snad sou padlý na rozumu... na tom okrese. Dyt'... A to nešlo, to se tam scéna musela udělat, protože se to vohrávalo v tom bytě těch Jelínků... a já sem na to jeviště měla přijít s pláčem, že mi zavřeli, že gestapo mi zavřelo toho Mirka. A já sem to ani jednu zkoušku nedokázala... brečet. Já sem se furt smála.[smích]. A už na mě byli všichni steklý, teda to sem viděla. Že už... ale já sem to nedokázala. A Zdeňka mi říkala, ta hrála se strejdou mlynářojc ty Jelínkojc, a na tom jevišti byl eště jeden, ten Mirek, to byl taky ten proti tomu gestapu. A voni dycky... Zdenka už se trásla... ten taky a Mir... ten Fanda Kolářojc ten z toho měl srandu, jo. A von mi dycky provokoval a já sem se rozesmála... A ZPÁTKY. A ted'ko když přišlo divadlo, tak já... Jarmila Forkojc, tady, co bydlela u Velišků, co bydlí Kubík ted'ko. Tak vona napovídala a já sem povídala Jarmilo, di domů a přines mi velkou cibuli. A vona říkala, na co to ty blbče chceš?[smích] Já sem říkala, přines mi cibuli

a rozkroj mi jí... a já... v tom kabátě, já si jí dam do toho. A vomažu si ten vobličej a já budu slzet... protože já to nedokážu brečet [smích] To... to nedokáže každě, já bych to nedokázala se rozbrečet...A von tě tam stál, takhle za těma kulisama... ted' tam všichni byli nahnaný, čekali na tu mou scénu, co udělám. Byli nervózní, já sem to věděla, že sou nervózní. A přišel ke mně jeden, já nevím, kdo to byl a říkal, podívej se na něj... von měl takovou tu ruku trošku zchromlou, von ji takhle držel a... a takhle tě měl přehozenej ten bílej šál, takový černý šaty... Ty když tam nezačneš řvát...ten skočí a ten tě na tom jevišti rozbije hubu. Voni vodevřeli a strčili mi do toho jeviště. A já sem se strachy tak rozeřvala, že sem měla vokno. Nevěděla sem, co mam říkat... Zdeňka na mě koukala, mlynář... ten Fanda se takhle votočil, koukal... A já sem šoupala nohou... já sem nikdy nechtěla, aby mi napovídali... že mi to ruší... já sem říkala, já to umím... sledujte text a když to zapomenu... hod'te mi to, mně to stačí.A ted' já jí šoupu tou nohou, jestli mi hodí... Nešlo mi to a vona z tý boudy říká, ty blbče, to řveš po tej cibuli [smích]. A já sem vopravdu brečela a von ve středu sem potom přijel to zhodnotit, tatínek říkal, ty nejdeš do hospody... já sem říkala, ne! To nejdu. Ten by mi tam dal. A von potom přišel, šli sme spolu do práce, do Měcholup na autobus, to sem byla ještě svobodná a von říkal, chválil tě, jak si to zahrála, že si ho trápila a že si to uměla. Já se povídala, nu ale proč? Strachy z něj...Protože mi řekli, že mi tám rozbije hubu [smích]. Cibuli sem jí dala a povídala sem, vem si jí zpátky, už jí nechci. No to bylo hrozný... Von taky všechno rozbil. No a to přšelo. To nás zachránilo. To sem říkala, to nás má pán Bůh rád. Přišla taková bouřka, lidi si nandali pláštěnky, vzali si deštníky a že nepudou. A my jak sme potom stáli to další jednání na jevišti s tím Láďou, tak Láďa říkal, ty si hezká. Jak přšelo, tak ty malůvky, tak mi to šlo... Já sem povídala, ty nejsi vo nic lepší.[smích] No a von vystoupil a řekl, aby se nezlobili, že je to vo zdraví. Že sme nalahko voblečený a že už sme propučený už na tom jevišti, že se hrát nedá. Tak to musíte zopakovat příště. I toho Fučíka by bejvali ty lidi brali. Ale my sme byli rádi, protože sme to neuměli. [smích] (Jo, jak to zkazil, jak to vždycky ten Škarda na tej...) A bylo to tím, že von tak ty zkoušky vždycky rozbil všechny, jo. To sme si říkali, až přijde na třetí jednání, to nevíme, jak tam budeme chodit, co tam budeme dělat. My byli úplně zničený z toho. (Takže Vás počasí zachránilo.) To počasí nás zachránilo... (Ne navopak) To bylo za všechny ty leta, co se na Liskach hrálo, prvně u makovskejch, jo...že přšelo... a to nás zachránilo to počasí. No a hned sem šla a hned sem říkala v pondělí ty kroje a hned sem to všechno se vodvezlo do Točníka a povídala sem, vodvez to...ať nás nikdo nenutí... už to hrát. Protože to neumíme...

Vono bylo těžký vybírat, protože voni to zakazovali ty hry všechny... (Musel člověk poslouchat.) Muselo se poslouchat. Vona taky byla jiná kázeň i mezi námi těma mladejma... kdyby sme třeba byli jako dneska ty mladý sou... to je všechno doba... a to se nemůže ani nák vytýkat těm mladejm... Ne, to všechno přináší doba. My sme prožili válku, takže to bylo hrozný. Pak přišlo to... konec tý války... nu a to nebyla televize, dlouho... ten von zakázal... divadla zakázal. Akorát kino myslim, že vo válkách, vo válce běželo. Ani i zábavy nesměly bejt. Takže pouť byla na černo, jo a... to tady byla četnická stanice v Předslavi a tady bylo pět četníků, ty měli tady ten obvod...ty Myslovice a tady ten Pečetín a tůto všechno měli... tady furt byl četník, každě den. Když ne vobden. Takže to bylo dost všechno hlídaný a to gestapo v těch Klatovech to bylo účinný, to bylo silný jako jo. Takže sme si prožili, takže sme to vítali.

4. 6 Třetí narátorka (nahrávka č. 3)

4. 6. 1 Okolnosti rozhovoru

Třetí rozhovor byl zprostředkován vnučkou narátorky, s níž se znám od dětství. Narátorka byla předem seznámena s připravenými otázkami a s cílem, pro který byl rozhovor vytvořen. Po předchozí domluvě jsme se setkaly 6. 11. 2014 u narátorky doma. Přivítání bylo milé a rozhovor jsme nahrály v obývacím pokoji.

Třetí narátorka se narodila v roce 1946. Do divadla vstoupila až v osmnácti letech na přání svých rodičů a působila v něm jen několik let. Důvodem k ukončení divadelních aktivit byla rodina a děti. I její manžel několikrát v divadle vystupoval.

Bohužel musím konstatovat, že informací, jež by mohla narátorka zprostředkovat, nebylo mnoho. Záznam je nejkratší ze všech a čítá asi půl hodiny. Velmi časté byly pouhé krátké a výstižné odpovědi na mé otázky. Vzpomínky jsou ovlivněny poměrně krátkým časovým obdobím, kdy byla třetí narátorka členkou ochotnického spolku. To také mohlo zapůsobit na stručnost a strohost odpovědí. Celý rozhovor byl veden formou otázka a odpověď. Na druhou stranu musím zmínit, že mi narátorka zapůjčila několik dobových fotografií.

4. 6. 2 Přepis rozhovoru

Přepis nahrávky č. 3 – třetí narátorka

Narátor: žena

Rok narození: 1946

Datum a místo nahrávání: 6. 11. 2014, u narátorky doma – obývací pokoj

Zaměstnání: dělnické profese

Rodinná anamnéza: rodiče – zemědělství

(Tak první otázka by byla, kdo Vás vůbec přivedl k divadlu? Jestli si vzpomenete, jestli rodiče hráli nebo někdo takhle z Vašich příbuzných.) *Určitě rodiče hráli.* (Voba?) *Oba.* (Takže maminka i tatínek...) *No.* (Takže Vás přivedli rodiče teda k tomu a sourozenci třeba...?) *Sourozenci nehráli, ty hráli jenom v pohádce, ty už hráli dýl jo, až po mně.* (A Vy ste hrála, to Vám bylo kolik třeba?) *Asi 18.* (Jste začla v 18ti a třeba jako dítě ty dětský role, třeba někdo říká, že hrál i takový jenom, já nevím, tam někde v tom davu nebo něco takovýho, ne?) *Ne.* (To vůbec.) *Ne.* (Takže třeba tady a vzpomenete si na nějakou hru, v který ste hrála?) *Jo, vzpomenu. Zlatá nit.* (Jo, tak to byla asi taky pohádka...) *No, potom...* (A třeba co ste hrála si vzpomenete?) *Representantka domu...* (Jo, jo a třeba v tej Zlatej niti si vzpomenete, co ste hrála? Jestli hlavní role nebo něco takovýho...) *No. Tu hlavní roli, ale já teď si nevzpomenu, jak sem se jmenovala.* (A tam ste teda hrála?) *Prostě jednu mladou holku...* (Jo, takhle...) *Jako nebyla to hlavní role, to byla taková vedlejší...* (Jo a ještě na něco si vzpomenete třeba...) *Hmm.* (Já je tady mam teda napsaný ty hry všechny snad... Takže třeba vod těch 18ti a hrála ste jak dlouho? Až do toho posledního roku,

myslíte? Nebo že ste...) *Já sem hrála do té doby, než sem se vdala, takže 3 roky.* (Ste hrála jenom...) *Hmm.* (A manžel hrál?) *No, ten hrál taky jeden rok... Ale to bylo dýl... To už byl ženatý. Já sem vod dětí nemohla chodit na zkoušky, jo, tak hrál jenom von.* (No, takže vod toho 1954, jo to tady je... no ale to tady vůbec nemam tu Representantku domu, to mam až v roce 1966) *Jo? No tak to sem se spletla. Je možný, že sem tam... Jo, jo.* (Možná sem to popletla. Já nevim, já sem to dneska vopisovala, tak možná, že sem to...) *Ty určitě ne, to sem popletla já.* (Protože v roce 54 tady sem našla teda tu hru Zlý duch Lumpacivagabundus, to ne?) *Ne.* (Bouře.) *Ne to sem nehrála.* (Bouře a Psohlavci.) *Ne* (A potom tady mam, no ale já tu Zlatou nit mam taky až v roce 1959. Tak tam nevim, jestli to tam mam špatně teda, protože to už bylo na těch divadelních létech. Tak nevim, jestli si vzpomenete. Jestli ste hrála, když byly ty divadelní léta., když sem jezdily ty ochotnický divadla) *Hele, je možný, že sem se spletla... Já sem řekla 3 roky a vono to bylo víc...* (Protože Zlatá nic, Reprezentantka, nákou možná českou klasiku... Nehrála ste třeba v nějaký české klasice nějaké? Maryša nebo něco takovýho...) *Ne.* (Strakonické dudák, Jaro...) *Ve Strakonickém dudáku taky sem hrála, ale taky něco jenom malýho, nákou vílu.* (Tak to není malý, tak ty byly důležitý, ty víly...) *No.* (To byla taková pohádková taková hra... Potom mam tady ty Veselý paničky, Zlatou nit, Jaro v podzámčí, Lidé bděte, Ďábelské klíče, ale tam už ste asi nehrála. Nevim.) *Ne.* (To je 62 třeba rok.) *To ne.* (Ale tak je možný, že ste jednou potom jednou šla hrát. A nebo to pozdě 1973, 74? To už je zase dlouho?) *To je dlouho. To sem určitě nehrála.* (No a jak Vás to bavilo? Jestli to bylo pro Vás spíš povinnost nebo zábava nebo jak ste to...) *Ne. Určitě zábava. My sme dělali, co sme mohli. Dobře sme se scházeli na ty zkoušky. To si pamatuju, že byla ta režisérka spokojená. A taky s náma byly jednou trable, že jo, když mě nechtěli pustit z práce víš? Musela sem se dovolovat, když sem měla vodpolední... (A vás režírovala paní Kodídková nebo pan Škarda?) *No, paní Kodídková.**

(A jak na ni vzpomínáte?) *Dobře.* (A pana Škardu ste nezažila teda?) *Copa režíroval Škarda?* (Voni se nák střídali, to takhle jako já nevim.) *Kdyby si mi to napověděla, jo? Tak bych ti řekla. Ale já ted' nevim. Jedno divadlo si pamatuju, že tady ten Škarda režíroval.* (To voni vzpomínaly právě, že byl takovej přísněj hodně, že ta Kodídková. Tak sem myslela, jestli ste ho taky nezažila, že byste porovnála, jestli...) *Dyť já nevim, který to divadlo už režíroval.* (Hmm. To já taky ne, protože voni každej to tam tak nák trochu řekne jináč a... a taky každej má jinou vzpomínku... taky se to několikrát některý hry se vopakovaly několikrát.) *Von totiž takhle. Von taky někdy jenom dělal kritiku, ten Škarda, jo?* (A to znamenalo co?) *Na tuhletu režisérku na Kodítkovou.* (A to znamenalo co?) *Vona si ho pozvala, aby jí to zkontroloval.* (Když ste měli zkoušku?) *Když už sme měli generálku, víš?* (Aha. Tak jí to zkritizoval?) *No, tak já ted'ko nevim, jak to myslíš třeba, víš?* (Aha. Ale na tu Kodídkovou teda vzpomínáte ráda teda?) *No určitě, vona byla milá, taková příjemná, všechno mělo tak připravený, jo? Že, to se musí nechat.* (Takže vás nemuseli nutit jít hrát? Dělali ste to rádi.) *Nemuseli mě nutit, jo... já sem za jedno chtěla udělat radost rodičům, ne... a pak sem toho teda měla plný voči [smích], ale zvládla sem to.* (Vono to bylo asi náročný, ne? Když se potom... Jakpa často ste zkoušeli třeba?) *No, často. I třikrát za tejdén.* (A nák večer sem slyšela, že...) *No, večer.* (A vy ste chodila do práce?)

No. (Protože někdo vypráví, že při škole vlastně... že třeba hrál už při škole... a pak právě, že když nastoupili do práce, tak že už hrát nemohli... Tak sem právě myslela, jestli ste taky nehrála dřív. Takže při práci Tak to bylo o to náročnější asi.) *No* (A třeba dokázala byste třeba popsat, jak probíhala nějaká zkouška třeba? Z nějaký hry třeba? Jestli si něco pamatujete nebo takhle?) *Ne, to vůbec ne.* (A jaký byly ohlasy třeba Vašeho okolí? Jak to třeba vnímali... třeba kamarádi nebo takhle...) *No, tak hele.... Voni byli různý. Někdo se tomu smál, vid'? A někdo nám to záviděl, že sme se ulili vždycky a mohli sme jet se... (Jo, tak to*

je zajímavý... A vzpomenete si třeba, jak se tady sháněly kostýmy třeba nebo jaký ste měly kostýmy? Nebo kulisy nebo něco takového?) *To nevim. Jak to paní režisérka dělala...* (Ale kostýmy ste si teda dostávali, nemuseli ste si doma připravovat) *Ne, to nám všechno přišlo. Kdyžtak sme si je upravili na sebe, víš?* (A ty kulisy taky, asi teda byly připravený...) *Jo. Mě nejvíc bavilo, když mě...* (Maskovala maskérka.) *To se mi líbilo.* (A paruky ste prej taky měli?) *Hmm.* (Takže všechno bylo takový, jak profesionální) *No, to mi nejvíc bavilo, když nás upravovala.* (A nedošlo třeba někdy ke zrušení představení? Třeba z důvodu počasí nebo něco takového, si nepamätujete? Kdyby nebyli třeba herci.) *To si nepamätuju, že by zrušili divadlo, ne.* (A vy ste teda přestala hrát kvůli těm dětem?) *No, když sem se vdala.* (A Vaše děti hrály?) *Ne...to už byla televize a to se přestalo hrát...* (A takže na to vzpomínáte... jak na to vzpomínáte na tu dobu, když ste hrála? Jako v dobrým nebo...) *V dobrým, protože sme se sházeli no. Byla to taková zábava. Mě to nepřipadalo jako protivná práce, jo? Bylo to zábavný.* (Ale musela ste se to učit... Když ste to třeba neuměla nebo uměla naopak... Tak já nevim, pro mě je to nepředstavitelný dneska...) *Jak říkam, já sem chtěla udělat radost rodičům, tak sem se to učila a přitom mi to i bavilo. No. Taky sme dělali ty zájezdový hry. Kampa sme to jeli? Do Horažďovic, myslim...a potom ještě někde v Nýrsku asi.* (A bylo vždycky publikum?) *Vždycky.* (Že to mělo úspěch.) *Hmm.* (A nevzpomenete si, s jakou hrou ste jeli třeba takhle.) *Ne. Já si tě na to nevzpomenou...* (No třeba někdo že hrál i jako dítě. Tak sem se právě, se divim, že ste nehrála jako dítě, protože... Když Vaši rodiče hráli...) *To sem nehrála vopravdu. Vopravdu, to si nepamätuju... že bych hrála.* (Že právě většinou když hrajou ty rodiče, tak je k tomu jakoby přivedou... Nu tak a Vás k tomu přived teda... takže rodiče Vás k tomu přivedli, ale až v těch 18 letech, jak říkáte.) *Nu rodiče...Rodiče mi tam nepřivedli, ale souhlasili s tím a měli takový přání jo? Abych hrála. Ale jinak si na mě vzpomněla ta paní Kodídková, vzkázala mi... když to dávala dohromady, vona to obsazovala, víš?* (Vona prej byla šikovná.) *Hmm.* (Říkali.) *Ta to obsazovala.* (Že vybírala i ty hry, který se budou hrát a tak...jakoby jak na to vzpomínáte, jestli v dobrým nebo špatným...) *Určitě v dobrým, protože tenkrát ještě ta televize nebyla, tak sme měli takovou zábavu.*

4. 7 Čtvrtá narátorka (nahrávka č. 4)

4. 7. 1 Okolnosti rozhovoru

Rozhovor se čtvrtou narátorkou byl domluven po předchozím osobním setkání. Narátorka s rozhovorem souhlasila, ačkoli hned na počátku přiznala, že z divadelních let si pamätuje hlavně dvě poslední sezóny, kdy sama účinkovala. Dne 11. 11. 2014 jsme se sešly u narátorky doma v obývacím pokoji.

Poté co jsem narátorku seznámila s otázkami, byla sama schopna plynule vyprávět. Téměř jsem jí nemusela do jejího monologu vstupovat. Sama dokázala postupně odpovědět na všechny předkládané otázky. Rozhovor se čtvrtou narátorkou byl velice příjemný a bezprostřední. Z počátku měla narátorka obavy z nahrávacího zařízení, ale hned při první otázce ostych zmizel. Narátorka měla se způsobem a průběhem rozhovoru zkušenost, protože byla přítomna u vyprávění její matky. Tento fakt možná také zapůsobil na plynulý způsob vyprávění.

4. 7. 2 Přepis rozhovoru

Přepis nahrávky č. 4 – čtvrtá narátorka

Narátor: žena

Rok narození: 1955

Datum a místo nahrávání: 11. 11. 2014, u narátorky doma – obývací pokoj

Zaměstnání: školství

Rodinná anamnéza: dělnické profese

(Takže kdo vás přivedl k divadlu?) *No tak k divadlu mi přivedla samozřejmě naše mami, že jo, takže to je... moje máma vlastně dělala v tej vsi pořád něco... vlastně byla tou předsedkyní tý Osvětový besedy, takže se tady pořád něco dělo. No a v tich divadlech já jsem vlastně, co by holka, taky už hrála... (Už vodmala teda... uplně?) Vod malička. Ne jako každej ok, vždycky se jako našla nějaká, nějaký to divadlo, kde ty děti byly. A vona mi potom... čím sem byla starší, tak tím víc mi jako do toho zapojovala, ale v tom směru, jako že přines, udělej, nakresli a takhle... jo. (Ne hrát, ale takhle?) No ale pomáhala sem jí, když potřebovala, tak sem jí vždycky pomohla a brala sem to jako samozřejmost. Já sem v tom vyrůstala a mě to i bavilo, jako mojí mámu, tak to bavilo i mě. Protože geny mam po ní. [smích] Takže... (A co sourozenci, tak vy ste čtyři?) Naši kluci ne, ty naši kluci ne. No a ten malej, ten byl vlastně ...Mirek ten je vo deset let mladší než já...takže ten ne. Kluci ty se vůbec nezapojovali, vůbec. To nebyla šance, aby tam jako... Mně se to teda líbilo, já vlastně pracovala sem, vybrala sem si zaměstnání, kde sem pracovala s dětma, takže mě bavilo i práce s těma velkejma, dospělejma lidma. Takže mně se to jako líbilo. (No a hrát jako hra... role... vyloženě že ste hrála, tak to byly teda ty malý role jako dítě?) No jenom tak pár těch malejch roliček. (No a potom?) A pak už byla jenom tadyhleta Lucerna ne, to vlastně vymysleli, že by zkusili zahrát divadlo s tou generací těch dětí těch divadelníků. (Jo, protože já jsem tam četla, že byla vlastně těch 6 let uplně pauza, nějak, že to uplně bylo...) Voni tady potom, před tím tady taky hráli hlavně třeba i ty cizí... ne.. ty soubory. A nebo tady vlastně byly i kulturní akce, že tady byly různý ty skupiny a podobně. Tuto už třeba sem se zúčastňovala, to sme pomáhali pořádat, protože můj muž vlastně potom dělal i v kině, promítal tam. Jo. Takže my sme takový prolezlý tím vším. (Ale váš muž nehrál.) Muj muž ne. Ten byl v tej době... když sem hrála já tu Haničku, jo, já sem vlastně hrála... moje první velká role... no velká role. Moje největší životní role byla Hanička... v tej Lucerně no. Tak mně se to teda líbilo, to jako byla vlastně taková skromná mladá holka, jo. Takže mně se to hrozně líbilo. Mně to jako sedlo. (Tak to byly ty dva roky. Voba dva roky ste hrála?) Voba dva roky to bylo stejný. Ten první rok sem jako... mě překvapila i samotná ta tréma, protože já sem ztratila hlas při tom divadle a musela za mě zpívat tady Libuš Tomášků. No Libuše. Segra Pepíka. Tak ta za mě zpívala vzadu a já sem potom šla na to jeviště... a pak sem hrála. (Jako přímo na jevišti ste ztratila hlas nebo jako na generálce?) Ne. Před tím. Na generálce všechno dobrý a jak sem měla strach. Protože sem byla prvně mezi tolika lidma, ne. To vlastně bylo plný... to tam slyšela si ty lidi uplně dejchat, přitom to je přírodní kino, ale to uplně bylo naducaný tima lidma a to... to mě normálně porazilo. Všichni mi tam za tou scénou jako léčili, dej si štamprdlí a podobně, ale to se mi taky nechtěla, protože říkam, pak zase zapomenu co... tak prostě sem se bála no tak... jako přešlo mi to, ale jako ten... s tím svým slabým hláskem sem to zahrála... ten další rok už to bylo dobrý, už sem se nebála... to už... (Ale takže ty lidi byli i když... potom jakoby... , vlastně to divadlo upadalo tím, že? Proč? Když ty lidi stejně byli.) Já vůbec nevím proč, protože nás to bavilo, vlastně tám bylo pár se mnou... ty vrstevníci, jo, ty děti těch divadelníků, tak ty tam vlastně hráli a všem se to líbilo. To byly ohromný večery, protože já*

do dneška si to pamatuju, že vlastně sme tām seděli a vždycky bylo nějaký to číslo, nějaký ten díl, kde se dělala ta zkouška a my sme si tam seděli a povídali a to byla obrovská atmosféra, to bylo tak hezký. Jo, to jako... Myslíme si, že by se to pokračovalo i dál, ale nevim proč. Já nevim. Já sem byla mladá holka, jezdila sem do Varů do školy. Takže já sem vždycky v tej vesnici byla sobota, neděle. A většinou muj muž byl v tej době na vojně, takže sem ještě sedla do auta nebo na autobus a jela sem za ním, jo, takže... Já sem to tady spíš jakoby obíhala. (Jo, ale... že mi přide zajímavý, že říkáte že tam bylo hodně diváků, a přitom sem si já myslela, že to bylo jako že, jak říkala třeba Vaše mami, že lidi chodili spíš do kina a do toho divadla ani tak nechtěli chodit nebo že říkala, že taky asi byl ten divák náročněj, tak sem si třeba myslela, že vy budete povídat, že už tam třeba tolik lidí nebylo, že ty lidi přestali chodit.) Ne... Na ty Lucerny bylo hodně lidí. Na vobě dvě ty představení to bylo hodně lidí. Ale byla to ta generace těch starších lidí. (Jo, že se na to přišli podívat...) Jenom ty, co to pamatovali, jo, takže určitě by to, kdybysme začali my, tak ta naše generace už by tam asi nechodila, to si myslím, jako že to takhle upadlo tím směrem, že už je to... je to ten generační problém. (A že to drželi jenom ty...) No... Ty starý. (A taky to jádro asi, že jo... Že ty co jakoby k tomu fakt měli ten vztah, že potom ty vokolo... ty už jim to bylo jedno, jakoby...) Ano, přesně. Ale jako mně se to hrozně líbilo, protože to bylo vidět, jak ty lidi, tůty ty starý... ty rodiče, jo. Tak jak byli zodpovědný a jak se k tomu stavěli a bylo to ...pro mě to bylo úžasný teda. Já sem tām seděla mezi nima uplně, a říkala sem si, ty bláho, to je bezvadný, jak voni se dokázali dát dohromady a jak to prožívali a jak zkrátka chtěli ukázat, že ještě jako něco... nejsou zapomenutý. Bylo to pěkný. Byly to hezký večery. Teta Zvršku vždycky přinesla čaj, grog, jo... tak sme tam... (To bylo na kině teda nebo v hospodě?) To bylo na kině. To bylo v létě. Takže já sem zažila ty zkoušky v tom kině, že se tām sedělo a povídalo a večer se šlo společně domů. Bylo to hezký jako. Jako do dneška to mam uchovaný v hlavě, jako že se mi to líbilo. (Že je asi pravda, že potom ta generace fakt, jakoby už vlastně byli starší a starší, že voni už nemohli a ve vás to nebylo tolik asi zakotvený, jako v nich, že jo...) Přesně. Já si myslím, že právě z každý ty rodiny, kde ten divadelník byl, že už těch dětí tolik nechtělo jako ta generace... I když třeba Zvrškojc děti... Pepík eště... no to sme taky... no ale my sme potom účinkovali... my sme jako děti, když skončily ty divadla, tak vlastně sme dělali ty divadla, ty besídky v tej hospodě. (No jo, ale ...když ste hrála Lucernu, tak Vám bylo kolik?) No 19 asi nebo 18, já nevim, málo mi bylo. (A pak ste dělala eště besídky.) No to dělala mami besídky pořád, co sme byli malý. To byly besídky. (Já myslela, že až když skončilo to divadlo.) Kdepa... (To už bylo zároveň s tím.) To šlo všechno vod malička, to bylo právě v tej hospodě místo těch divadel. To si myslím, jako že ty makováci se chodili na ty svý děti koukat vod malička. A pak si řekli, copa kdyby s těma dětma se udělali... ale vono stačilo jenom tohle. (Takže ty besídky byly už ...když byla éra divadel teda?) To nevim, já si to pamatuju, že vlastně sem byla malá. (A chodila ste na besídku. Ale to znamená, že v 73, 74 byla ta Lucerna a před tím se 6 let se teda zpátky se ty divadla nehrály. Ale předtím jo, takže to muselo bejt už v tej době, když ještě byly ty divadla, tak už možná bylo...) Já si myslím no, já si to přesně jako nepamatuju, ale myslím si, že mezi tima divadlami, co se nic nedělalo, tak že ten Makov aspoň dělal tuhleto pro ty děti...no... ty Vánoce... (A pak se v tom pokračovalo, i když ty divadla skončily.) To ste vlastně byli potom eště i vy, po tich divadlech, ty si taky určitě byla na besídce jako dítě. (Já ne, já už sem nebyla, vždyť sme to minule říkaly... Byly tām Vaše děti?) No já nevim, asi jo. Byly tām. David tām byl. (No tak jo, ale ty sou nejstarší. Já sem tak s Janou.) Tak vy už ne. Ale jako David, Lenka....tak tuhlety děti... ta generace eště tich mejch dětí dělala ty poslední besídky tady. A pak už byl konec. (No babi říkala... po tej revoluci, že pak jak vona skončila... Potom ještě chvíli možná...) No vono už to potom, já nevim. Ta revoluce tak nějak změnila i ty lidi, nebo já nevim. Každý si tak nějak sed doma do toho svýho a začal přemejšlet nad těma svýma věcmi. A už se to nedalo

takhle dohromady. Nebyl ani čas. Každý si vzal práci a další práci, aby vůbec něco dokázal a tak. (A ta režisérka, teda jak na ní vzpomínáte, kdo Vás režíroval?) Mě režírovala ta Ančička nebo jak jí říkali, no a voni jí říkali všichni Sudička teda.[smích] (A to ještě nikdo neříkal) No mi asi jak sme byli mladý, tak sme měli různý přezdívky, že jo a podobně. No jako jo. Vona byla taková, měla v sobě takovou tu energii a měla svý představy a podle těch jejích představ si to musela jako hrát. To jo. Ale myslím si, že měla dobrý představy. Jako jo. Protože já, jakožto nezkušený člověk a divadelník, tak sem jí ve všem docela jako poslechla. I když naše mami, zkušený režisér a divadelník taky, doma mi vždycky říkala, hele takhle to nedělej a udělej to takhle. A tak sme žili dycky takový ty kompromisy a podobně, a tak to si pamatuju. Ale jako nevzpomínám na ní vůbec ve zlým, ale. Já toho v tej hlavě moc nemam, protože jako bylo pro mě to divadlo důležitý, ale už sem měla toho kluka a už sem měla jiný zájmy. A udělala sem to, líbilo se mi to. Vůbec mi nenapadlo říct ne, ty si se zbláznila, já nebudu hrát divadlo, to ne. Já sem to brala jako, že to bude takový vzrůšo, ne vzrůšo, já nevím, no jako ... povinnost to se mi taky zdá dost takový těžký. Ale jako když mi řekli, hele mohla by si hrát tu Haničku, tak jo... (Nenapadlo, proč ne...) Jo, proč ne. Neměla sem k tomu vůbec žádný důvod jako... takže to takhle bylo. Ta režisérka, ta byla dobrá. V pohodě. Je fakt, že vopravdu a mně se líbilo na ní, že jako řekla, co si myslí. Řekla ne!, takhle ne! A musíš to udělat takhle a šla na to jeviště... normálně to předvedla tomu člověku, ale perfektně. No a sedla si a řekla tak a teďko to udělej ty... to normálně bylo takovýhle, jako sou ty režiséři současný... když to vidíš... vona na nás neřvala teda...to ne. [smích] Ale předvedla to. Jako měla svojí představu a ... A vim, že Eva, ta její... co to bylo... neteř, ta hrála tu kněžnu a ta jí hrála teda tak jako kněžnu úplně jako hrozně moc kněžnu, taková arogantní, taková úplně mi překvapilo jakým způsobem tu kněžnu vona hrála, protože když sem viděla ty divadla, v televizi, tak ta kněžna je jiná, no. Jo, ale vona jí dala, takovej tenhle ten svůj... a proč ne, že jo. Tak každej ten režisér má svojí představu, a kdyby režírovali čtyři režiséři stejnej, tak to pokaždý je jiný...stejný to divadlo... takže v pohodě. (Ale je pravda, že když jsem to četla, tak bych taky neřekla, že je jako arogantní, že je spíš taková jako vesnická, že byla v tom jakoby ta kněžna, si myslím...) No jako já jí znam a líbila se mi. Byla taková pro lidi. Vona jí pojala jako já kněžna. Mě to trochu tahalo jako za uši, protože já tu aro... Ne nebyla to arogance, ale byla... zkrátka jí řekla, budeš to hrát takhle a vona jí poslechla, ta Eva, jo. Takže vona měla sytej hlas. Takže když řekla, já kněžna, tak mi už drnčela hlava. Ale bylo to její a asi se to lidem líbilo, protože pak sem vlastně přijela, nevím, jestli to bylo první rok nebo...teda první to představení nebo druhý, televize česká a natáčeli to a vybrali si tu kněžnu. (Jako že nahráli tu scénu s tou kněžnou? Sem se Vás chtěla zeptat, jestli ste neztratila hlas...)

Nahráli tu scénu. Mě nenatáčeli... jako režisérka řekla, bude se tam dávat tuhleto, tak tam šlo tuhleto. Já sem byla i ráda. Pamatuju si... to si pamatuju do dneška. Že to bylo před kinem. A bylo skoro plný kino lidí, protože vono se jim to protáhlo těm pražákům a tu kněžnu desetkrát vraceli, byl to výstup dejme tomu desetiminutovej a vona se jim pořád nelíbila, že to takhle říká, tak ten, co to tady natáčel, ten klip, tak jí desetkrát vracel, aby to udělala. Vona byla úplně nešťastná, já sem si říkala, ještě, že sem tam nebyla. To byla taky blbost vod toho pražáka, jo... protože von to zase chtěl podle svýho.

(Ale měl to nechat, aby viděli ty lidi, jak to vypadalo.) Přesně. Von jí desetkrát vracel snad. No to bylo hrozný. A vona teďko před těma všema lidma, co čekali na to kino, tam musela takhle... (Na kino nebo na divadlo?) Na kino, to bylo při kině. Jako voni přijeli vodpoledne, jenže se jim to nějak protáhlo, jo a vlastně lidi se scházeli na kino, tam to bylo osvětlený... (Jo, takže to nebylo uprostřed tý hry.) Ne, ne. Přijeli zvlášť, extra. (Aha. Já myslela, že to třeba natočili uprostřed tý hry.) Přijeli právě ukázat do televize, předvést, jako že vesnice taky žije divadlem, no ale tenkrát ji vraceli hrozněkrát. To bylo hrozný

teda. Já sem seděla v tom hledišti a říkala sem si, ještě že tam nejsem, protože já bych mu řekla, víš co? Nazdar. (Tak tam nebyl ta autentičnost vůbec.) Ne. Nebyla. Vůbec. To ztratilo úplně všechno. (To to mohli nahrát klidně někde jinde.) Jo. Pak nám řekli, kdy se to bude natáčet a dyž sme se na to koukli, tak to byl šot deseti, ne deseti, já nevím třiceti vteřin nebo minuta. (A pak nějaký záběry.) No no, takže ani vona tam moc toho nenamluvila, jako jo, protože jí vraceli. Ale jako divadlo to bylo krásný a mně se to moc líbilo. Sem ráda, že tu zkušenost mam. Bylo úžasný bejt i v těch krojích, protože taky to je něco nezvyklýho, ne? A ty kroje vopravdu přivezli nádherný, ty byly krásný ty kroje. Já sem se ještě potom šla se fotit sem do vobilí, mam někde fotky, ale už nevím kde, ted'ko jak sme se stěhovali z Klatov, tak já eště to nemam všechno daný do kupy. To si říkam, necham si to na zimu. Tak tam sem i s tím copem, měli sme paruky nádherný. Jak říká mami, přijely sem ženský z toho kulturního střediska a vopravdu... i ta maskérka takhle, jo... pomohly nám. A bylo to hezký. (A to byly už ty kroje, jak říkala Vaše mami, že sháněla z tý Stálý divadelní scény z těch Klatov?) No. A ty klatováci vopravdu byli fajn, že to vlastně půjčili taky, že... a bylo to pěkný... nebylo to ani, aby to bylo špinavý, abysme to museli doma vyprat, vyžehlit. To byly vopravdu krásný věci, který už byly připravený. Vo to... to bylo taky hezcí. že ty kroje... vopravdu k tý inscenaci pasovaly, tak jak se to vidí v tej televizi. Tak to samý sme vlastně měli my. (Skoro... To byli profesionálové.) Jooo. Makováci to byli profíci. Až na mě [smích], ten první rok, no jako. Ten hlas sem ztratila a ta zkušenost... Byli sme nezkušený všichni, jo. Třeba ten vodník, ten Zdeněk Boříkojc, ten dělal vodníka. A vona mu říkala, takhle nemůžeš mluvit, to si pamatuju zase na tu Ančičku... vodník skřehotá, a von říkal, ne, to dělat nebudu. A vona říkala, to budeš. Tak von jí řek, tak jo, já to budu dělat, ale až bude divadlo, až budu namskovanej, zmalovanej, tak až budu v tom, tak mi to snad to... A vopravdu potom jakoby skřehotal, změnil ten hlas, ale nedokázal to na těch zkouškách. Protože sme byli... neměli sme tu zkušenost s tím divadlem, no. Byla to první velká akce v tom našem životě, tak sme se trošku jako báli. No vono nás tam moc už těch mladších taky nebylo... No tam byla taková ta mezigenerace ještě ne? Tůhlety ty nejstarší, pak něco mezi, a pak sme tam pár... Vím, že tam byly víly, a ty víly, taky naše mami, no jo ale dy' voni musí mít nákej tanec mít, ne? Tak... naše Jana to udělá. Tak já sem si... ta mi dycky do všeho na to... Tak jsem taky. Někde sem si to už taky našla a našla sem si hudbu, ještě se Sedláčkem starým, tak sme podle tý hudby nacvičili... šla sem za svou kantorkou ve Varech, za tělocvikářkou, jestli by mi nepomohla, takhle nějaký cviky a natočili sme ten vilí tanec, taky. Taky ty víly byly nádherný... měly krásný ty šaty, řízy, ne? Řízy a vypadalo to moc hezky. Von na to pustil ty reflektory a říkal, já sem tě úplně brečel, jaký to bylo krásný. [smích] Tak sem si říkala, no od chlapa to docela bylo milý. No tak sme se taky snažili. Je vidět, že ty lidi zkrátka všechno dělali ve svej režii a udělali to a bylo to pěkný. To se mi líbilo. Tak já když sem dostala ten úkol, tak já sem šla, jo... tak jo. A udělal sem to. Jako vůbec by mi nenapadlo říct ne. Protože mi to jednak bavilo a já sem vlastně v tom žila. Naše mami vždycky přilítla, něco udělala z nějakýho polotovarů, tady máte jídlo a běžela. (Pořád na divadle.) No, to si pamatuju. (Ta tam byla pořád.) No byla. A vona to dělala ráda, naše máma, moje máma má široký srdce a do toho se jí vejde spousta lidí a kdyby mohla, tak by dělala do dneška, protože jí to i bavilo, ale ted' už to taky nejde... už je tady stáří a zdravotní důvody a trápí se trošku... tím svým zdravíčkem. A tak si říkam, bylo to hezký a ta režisérka byla perfektní. No tůty Makováci, si myslím že jako, zkrátka se rozhodli, že to zkusí ještě aspoň jednou, takovej ten poslední záchvěv, že to zkusí a vopravdu se to povedlo, ale víc už by asi nezmohli. Taky už tady byl určitej věk, že jo, všichni byli... a taky nemohli v tom věku hrát nějaký mladý postavy apod. A ty mladý to nechtěli už, tady už jich moc nebylo, kdo by chtěl hrát. Tak to taky asi takhle, skončilo. Možná, že by se zahrálo divadlo ale vo pěti letech, jako to ted'ko v současnosti je. Dva herci přijedou na divadlo a monology... a to je všechno, jo... (Jasně, když pak někdo

vypráví, když se hráli Psohlavci a Čekanky a bylo tam 80 lidí, tak dneska by je tady ani nesehnali.) *A vo to to bylo krásnější. Vo to to bylo ... jako ten efekt, vo tom to bylo.* (Dneska tady ani tolik těch lidí není...no nevím dneska) *Nebylo to nadšení už. Už nebylo to nadšení. Jako já sem říkala klidně, třeba i ten Zdeněk Boříkov, dyť je to pěkný a můžeme to zkusit a řekneme tím vostatním, ale když sme vo tom takhle mluvili, ta naše generace, tak už... a to ne a takový, na tom to skončilo taky určitě, protože nebyl by zájem, ale určitě by nebyl, jak to říkala naše mami, protože ta naše generace už vo to jako nestála. Mě by to třeba zajímalo, že když sem v tom třeba hrála, že to tady bylo, taky sem se vobčas někam šla podívat na takovýhle divadlo... ale ty ostatní, kdo o to nemá zájem, tak už by na to nepřišel...určitě ne. (Že by asi nepřišli, jak hrát, tak ani do toho hlediště.) No. Přesně. (Že už nebylo takový to... Začla éra těch kin...) Právě no, ty kina nahradily to divadlo. (Hm. ale já nevím, někdo to říká tak jakoby, že to kino to jakoby přetlouklo, ale to asi nebylo, to bylo prostě tím vývojem...) Ne. Kino, bylo místo toho... (To prostě to bylo souběžně nebo navázalo na to...) Jak to říkala mami, že vlastně ten Sedláček si vzpomněl, že by tohle mohl udělat. a vlastně taky sám hodně věci tam udělal, že jo... i svařil ty rámy a podobně... a nechtěli, aby to úplně zaniklo, tak zkusili to kino a v tej době to bylo perfektní, že jo. Kdepa tady v okolí někde bylo kino, a tak ty lidi tam vopravdu chodili. A to byly obrovský návštěvy... perfektní. Já sem tam chodila jako malá holka, dokud... nesmělo se do kina, že jo, do určitýho věku a pak sme chodili pořád... a bylo to navštěvovaný, když tady byli... (Čelisti...) no... takovýhle věci...to bylo hrozný a pak vlastně muj muž tam taky... potom za nim přišli... von potom Sedláček ňák skončil, byly tady ňáký různý dohady... přišli za mým mužem a za bývalý muž Polákový, ne, Jaruš...tak ty tam promítali taky pár let. Tenkrát ty zájmy byly, protože voni dostávali docela pěkný filmy. Šlo to, docela. Ale, ted' už je to taky. Je to... taky taková posloupnost v těch filmech, že na ty vesnických kina jdou ty filmy s obrovským zpožděním (Dlouho) A tady nejsou zajímavý filmy...*

To ztroskotalo na tom nezájmu těch mladejch lidí, nikdo nechtěl. Voni chodili i se nenápadně ptali. Já vim... myslím, že i plánovali ještě nějaký další divadlo, ale to už zkrátka ztroskotalo, no nešlo to. (No nedonutí je...) Ne...Nedonutí je, tak zase na druhé straně je dobrý, že to bylo, že jo...

V. Analýza rozhovorů

Analýza čtyř předchozích rozhovorů s bývalými aktivními divadelními ochotnicemi nepřinesla příliš velké množství informací o historickém dění ve spolku. Většina výpovědí popisuje a zprostředkovává pozitivní a vtipné vzpomínky na divadelní léta. Vybrané pamětnice nám nemohou z několika důvodů předat konkrétnější či více obohacující informace o dobových souvislostech.

První překážkou je samozřejmě věk narátorek. Všechny jsou dnes v důchodovém věku a paměť v tomto životní období občas nepracuje tak, jak by si mnozí lidé přáli. Druhý problém představuje časová vzdálenost, jež od jejich aktivní činnosti uplynula. U některých pamětnic je to doba vzdálená až sedmdesát let. U nejmladší narátorky samozřejmě o paměti nepochybuji, ale divadelní spolek zanikl v době, kdy sama stihla odehrát pouze dvě představení, z kterých je schopná své vzpomínky reprodukovat. Dalším důvodem je samotné zapojení a pozice, jež pamětnice v divadle zastupovaly. Všechny narátorky byly herečkami. Nebyly zapojeny do organizačních záležitostí divadla. Kdyby například ještě dnes žila tehdejší režisérka či režisér, doplňujících informací ze zákulisí by bylo mnohem více. Vybrané pamětnice během rozhovorů několikrát připomněly, že se k záležitostem tohoto druhu nedostaly a vlastně se o ně ani nezajímaly. Poslední překážku tvoří množství respondentů. Čtyři narátorky nemohou tvořit a tvořit reprezentativní vzorek, který by byl schopný vypovídat objektivně o fungování divadla v celé jeho šíři.

Výpovědi tedy použijeme k analyzování divadla ve vztahu k dobovým a společenským proměnám. Díky získání rozhovorů od dvou různých generací, přesněji matky a dcery, budeme analyzovat i generační rozdíly ve vnímání divadelního ochotničení.

Ochotničení – kultura.

Ochotnické divadlo v Makově znamenalo pro všechny čtyři narátorky nejen zábavu a potěšení. Všechny aktivity spojené s touto kulturní činností představovaly i sdružování, integraci a sounáležitost všech obyvatel a tedy celé obce. Všechny narátorky k divadlu vedli jejich rodiče. Ačkoli se některé pamětnice snažily v tomto trendu pokračovat, jen jediné z nich se podařilo přivést k tomuto druhu kultury alespoň jedno ze svých čtyř dětí. Naproti tomu nejmladší narátorka neměla podmínky pro přivedení vlastních dětí k divadlu, jež by představovaly čtvrtou generaci ochotníků, protože jí v tom bránil všeobecný vývoj

celé společnosti. I proto bylo nemožné nadchnout pro tento druh volnočasové aktivity celou nastupující nejmladší generaci.

S postupem času tedy divadlo v Makově zaniklo a vystřídala jej jiná, méně společenská, kultura. Divadelní hry byly vyměněny za promítání nejrůznějších filmů v místním kině. I tato činnost se s příchodem nových mediálních vymožeností stala pro mladé nadbytečnou a nezajímavou. Jde tedy o plynoucí všeobecný vývoj. Jako divadlo bylo v Makově nahrazeno kinem, tak je v dnešní době kino vyměňováno za taneční zábavy.

Proč divadlo? Touha po kultuře.

Nejstarší generace prožívala svoje mládí během druhé světové války. Zákaz veškerých společenských aktivit znamenal o to větší zájem o jakýkoli druh kulturního využití. „*My sme se sem přistěhovali, bylo mi devět roků z Prahy. A... tak to bylo ve válce... Tak to se tady moc divadlo nehrálo, protože Němec to zarazil... Mam takovej dojem, že asi jednou vo Vánocích a to tě řeknu, to byla taková kuriozita, tomu by asi nikdo nevěřil. Hráló se na Boží hod a generálka byla v hospodě na Štědrej den. Představ si to, když po Štědrej večeri, tenkrát ty večere ty Vánoce byly takový dost chudý v tej válce. Tak se to potom... po tej večeri, ty hercí sešli v tej hospodě... Nevytopenej sál... Zima nám byla, my sme tam šly jako děti a strašně sme se na to těšily... No a potom se začlo hrát každý Velikonoce na Boží hod.*“⁹⁸ Nadšení pro tento druh kultury popisuje předchozí citace.

Pokud bychom chtěli hledat nějaký důvod pro nezájem o ochotnické divadlo v Makově u pozdější generace, považuji za něj politické a historické události minulé. Nejmladší generace, která nezažila omezení, zákazy a strach s nimi spojený, neměla v sobě vžitou obrovskou touhu po něčem společném, kulturním či integračním. Pokud by se tedy v době normalizace nedostali s výběrem repertoáru do konfliktu s vládnoucí mocí, jež měla také svoje představy a omezení. I válečné období jako takové přispělo k tomu, že byla pro lidi mnohem důležitější pospolitost a soudržnost, než je tomu dnes. „*Vono bylo těžký vybírat, protože voni to zakazovali ty hry všechny... (Musel člověk poslouchat.) Muselo se poslouchat. Vona taky byla jiná kázeň i mezi námi těma mladejma... kdyby sme třeba byli jako dneska ty mladý sou... to je všechno doba... a to se nemůže ani ňák vytykat těm mladejm... Ne, to všechno přináší doba. My sme prožili válku, takže to bylo hrozný. Pak*

⁹⁸ Rozhovor s druhou narátorkou vedla Sedláčková Vendula, 6. 11. 2014.

přišlo to... konec tý války... nu a to nebyla televize, dlouho... ten von zakázal... divadla zakázal. Akorát kino myslim, že vo válkách, vo válce běželo. Ani i zábavy nesměly bejt. Takže pouť byla na černo, jo a... to tady byla četnická stanice v Předslavi a tady bylo pět četníků, ty měli tady ten obvod...ty Myslovice a tady ten Pečetín a tůto všechno měli... tady furt byl četník, každej den. Když ne vobden. Takže to bylo dost všechno hlídaný a to gestapo v těch Klatovech to bylo účinný, to bylo silný jako jo. Takže sme si prožili, takže sme to vítali. ⁹⁹ Že i na tak malé vesnici bylo nebezpečné porušovat zákazy, potvrzuje předchozí výpověď. Když nemohla být kultura, nahradili ji místní, alespoň na určitou dobu, sportem. *„Ale ještě chci říct, za války to tam ty mladý tahlo, na ty Lísky... my sme byly děti, vyšly ze školy, tak voni si tam udělali, protože všechno zakázal Hitler... Tak voni si tam udělali volejbalový hřiště... (Jo, vo tom sem četla...) a každou neděli se tam scházela ta vomladina, z Němčic, z Hůrky... a my jako děti sme tam...už sme si myslely, že sme slečny, když nám bylo 15, tak sme tam vočumovaly. Tak voni tam dycky hráli ten turnaj ten volejbalovej... no a pak někdo tady z těch starších ochotníků, přišel na to, že by se tam mohlo udělat divadlo...“* ¹⁰⁰ Válečné období a s ním spojené mnohé represe pozměnily myšlení a chování celé této generace ochotníků.

Příchod k divadlu? Tradice.

Vesnice představuje společnost menšího množství lidí s velkou mírou sounáležitosti. V tomto semknutém prostoru je obvyklé pravidelné přenášení nejrůznějších tradic. A jednou z těchto tradic bylo v Makově i divadlo. Potvrzuje to i fakt, že všechny narátorky přivedli k divadlu jejich rodiče, jež sami aktivně hráli či se jinak ve spolku angažovali.

Některé děti byly k divadlu vedeny od útlého dětství. *„(Povídejte, jak Vás tatínek vodil do hospody?) Tak mi taky vodil do tý hospody a i ty děti sme tam měly... vždycky udělali pro ně taky takovej nějakej výstup, že sme řekly jedno slovo a nebo nic a jenom sme se tam ukázaly.“* ¹⁰¹ Popřípadě to bylo přání samotných rodičů, aby se děti v divadle objevovaly. *„(Že právě většinou když hrajou ty rodiče, tak je k tomu jakoby přivedou... Nu tak a Vás k tomu přived teda... takže rodiče Vás k tomu přivedli, ale až v těch 18 letech, jak říkáte.) Nu rodiče...Rodiče mi tam nepřivedli, ale souhlasili s tím a měli takový přání jo? Abych hrála. Ale jinak si na mě vzpomněla ta paní Kodídková, vzkázala mi...“*

⁹⁹ Rozhovor s druhou narátorkou vedla Sedláčková Vendula, 6. 11. 2014.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Rozhovor s první narátorkou vedla Sedláčková Vendula, 31. 10. 2014.

když to dávala dohromady, vona to obsazovala, víš? (...) (Takže vás nemuseli nutit jít hrát? Dělali ste to rádi.) Nemuseli mě nutit, jo... já sem za jedno chtěla udělat radost rodičům, ne... a pak sem toho teda měla plný voči [smích], ale zvládla sem to. ¹⁰² Z dalšího rozhovoru je i patrné, že jedna z narátorek obdivuje svého otce a vidí v něm dokonce herecký vzor. Svoje ochotnické počiny hodnotí spíše sebekriticky. *„A můj otec hrál teda hodně i takový vždycky Vávru v Maryše a takový jako ty důležitý, hlavní role. Teda abych se pochlubila. (...) (Takže k divadlu vás přivedli rodiče, tatínek... Takže ste pokračovala...) Jo, to jo.[...] Já nevím, jestli sem byla dobrej pokračovatel, ale hned mi najednou přišli, a to bylo ještě něco do tý hospody. Někdo jim tám něco vynechal nebo vybuch a já sem tám šla a už sem dostala roli ňákou.* ¹⁰³

Nejmladší narátorka se do divadelních aktivit zapojila až těsně před úplným zánikem spolku, přesto neodmítla nabídku se na jevišti objevit. Patří tedy k poslední generaci, jež v divadle vůbec působila. Její vrstevníci již neměli pro tento druh kultury takové pochopení. *„Vůbec mi nenapadlo říct ne, ty si se zbláznila, já nebudu hrát divadlo, to ne. Já sem to brala jako, že to bude takový vzrůšo, ne vzrůšo, já nevím, no jako ... povinnost to se mi taky zdá dost takový těžký. Ale jako když mi řekli, hele mohla by si hrát tu Haničku, tak jo... (Nenapadlo, proč ne...) Jo, proč ne. Neměla sem k tomu vůbec žádnéj důvod jako... takže to takhle bylo.* ¹⁰⁴

Zapojení do divadelního spolku znamenalo obětovat mnoho volného času, ačkoli lidé měli mnoho svojí vlastní práce. Jelikož se zkoušky uskutečňovaly v místním hostinci, ne vždy se ochotnění setkalo v rodině s úplným pochopením. V minulosti byla hospoda pro vesnici důležitým místem. Jak se říká, vesnici dělá hospoda, která představuje místo k potkávání, vyprávění a sdílení životních zážitků. *„(Takže Vaše rodiče taky hráli?) Tatí můj, můj otec. Mami ne. Ta byla docela nepřítel toho. Protože to bylo... to nebylo jenom jít hrát divadlo. To se dva měsíce zkoušelo a chodilo se do hospody. Ted'ko si dali nějaký pivo, dvě. Ten mušel na pole, vono to bylo jako je to ted'... To nebylo nic jinýho.* ¹⁰⁵

Jádro divadelního spolku J. K. Tyla tvořili starší a zkušenější ochotníci. Tito amatérští herci postupně přiváděli do spolku své děti. Ty je postupně nahrazovaly v rolích, jež sami dříve zastávali. Vlastní zkušenosti a znalosti spojené s divadelními aktivitami

¹⁰² Rozhovor s třetí narátorkou vedla Sedláčková Vendula, 6. 11. 2014.

¹⁰³ Rozhovor s první narátorkou vedla Sedláčková Vendula, 31. 10. 2014.

¹⁰⁴ Rozhovor se čtvrtou narátorkou vedla Sedláčková Vendula, 11. 11. 2014.

¹⁰⁵ Rozhovor s první narátorkou vedla Sedláčková Vendula, 31. 10. 2014.

předávali rodiče nastupující generaci. Tradice byla na prvním místě a díky ní mohl spolek dále fungovat.

Velikost spolku.

S tradicí částečně souvisí i množství žijících obyvatel na tehdejší vesnici. Počet obyvatel byl mnohem větší, než je tomu v Makově a ve všech okolních vesnicích dnes. „*A to ty makováci si museli každé přinést stoličku, protože tolik židlí nebylo v tom sále... A voni chodili sem lidi i z Petroviček, z Oujevce, Měcholup, ale převážně bylo těch Makováků, protože těch bylo hodně. Tady bylo hodně lidí, to... já si pamatuju, že byly v chalupě tři generace. (Jo... a dneska je tu nejmíň...) Dneska je tu mnohem míň...*“¹⁰⁶

Největší úbytek způsobila v minulosti hlavně politická situace, zejména kolektivizace obce. Do té doby žilo v Makově velké množství lidí. Ti si na všechny divadelní aktivity a organizační záležitosti s nimi spojenými vystačili sami. Na drama Psohlavci a její náročnost si vzpomněly dvě narátorky. „*To bylo zajímavý, že tady když se hrálo divadlo, tak třeba tři lidi z chalupy hráli... Když se hrála Psohlavci, tak vod Cihlářů hráli všichni... voba rodiče a děti, akorát ta babička ne,[smích] ta už byla přestárlá, jo... (...)* Vona třeba hrály se Čekanky, to hrálo asi 80 lidí. Na ty Psohlavce taky a to byli než makováci. (Na ty Psohlavce?) *No, stačili si na to. To byl velkej kompars.*“¹⁰⁷ Divadlo neznamenovalo jen hrát určitou inscenaci, ale podílet se i na přípravě ostatních záležitostí. „(A to byla asi taky velká hra, jako na přípravu... ty Psohlavci, to bylo složitý...) *To bylo, ale to z každý chalupy prostě se každé zúčastnil, když bylo třeba ten ...to masový takový, aby tám lidi byli, tak to málo bylo chalup vodkaď se nikdo nezúčastnil, ty lidi všichni na to... tím žili teda tady... (...)*... a skutečně málo, všude byl aspoň jeden, kerej se zúčastnil. *Když nehrál, tak tám připravil eletriku nebo něký chalupy stavěl a takový, že celá ves tím žila.*“¹⁰⁸

Kompars byl důležitý hlavně proto, že jeviště v přírodním areálu Na Lískách bylo obrovské a nebylo vhodné, aby hráli například pouze dva herci. Pokud obec nebyla výjimečně schopná kompars obsadit, pomohli jí lidé z vedlejších vesnic. „(A potom ty kostýmy to ste dostali až na to představení...maskér...) *Až na to představení byly kostýmy, ale to fakticky ty ženský všechny tady takový ty ...byly starší než já... ty se zúčastňovaly to*

¹⁰⁶ Rozhovor s druhou narátorkou vedla Sedláčková Vendula, 6. 11. 2014.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Rozhovor s první narátorkou vedla Sedláčková Vendula, 31. 10. 2014.

furt... se přiděloval ten kompars...aby se zaplnilo to jeviště, aby tám furt neskákali dvá... to byla vopravdu taková záležitost společenská... (...) (Všichni ste byli zapojený...) Hodně lidí bylo... hodně lidí bylo zapojeno a jak bylo takový to... tlety davy, aby se tam ukázaly, tak to bylo fakt z každý chalupy. (Ale byly to teda jenom z Makova nebo i z okolních vesnic?) Taky jeden čas tu byli z Petroviček...si pamatuju (Jako, že hráli s vámi...) Takový ty se mnou starý... ne hráli, ale do těch... když neměl ty davy, aby tam takle stály, tak sme sehnali něký kamarádky z Petroviček... “¹⁰⁹

Jedinec – Vztah k divadlu.

Vztah k divadlu starší generace byl opravdu hluboký. Mladší generace neměla příliš velkou snahu si k divadlu hlubší vztah vytvořit a neměli k tomu ani moc příležitostí, neboť se objevil jiný způsob, jak trávit volný čas. I když se z nejrůznějších důvodů i starší generace postupně s divadlem loučila, našla se i výjimka. Nejstarší narátorka se věnovala kulturním aktivitám v obci celý život. „(A když se vrátím k tomu divadlu? Tak vy ste hrála i jako dítě? A nebo už jako třeba v osumnácti nebo takhle?) *Tak vod těch 19ti sem hrála. (Jako dítě ne? Jako malá?) Jako dítě ne, to sem tu nebyla, my sme se přistěhovali po válce – bylo mi 9 let. To sem tu nebyla teda, ale hrála sem ještě vdaná, to už sem měla čtyry děti, když sem ještě hrála. (To ste hrála při dětech?) Při dětech. A když... šli sme hostovat do Nýrska Jaro v podzámčí a to už sem měla tři děti. (A kdepa ste je měla?) Babička mi je hlídala. [smích] Voni chodily na Lísky se mnou. Janině bylo rok a půl, když sem hrála a táta si jí tam vzal a vydržela to tam celou noc.(...) (Takže ste hrála od 18ti tak přibližně let? A do kolika? Až dokonce?) No tak do kolika... Jano? Když se hrála posledně... Co sme to měli hrát? Dcera: Lucernu. (1974 tu mam napsáno Lucerna.) No tak to poslední divadlo. (...) Já sem hrála... naposled Makovský hráli Lucernu (a dvakrát) a já sem hrála tu Kláskovou. To sem hrála naposledy. Zvrštitík hrál Kláska a já Kláskovou. “¹¹⁰*

Co znamenalo divadlo pro jedince, dokresluje následující citace. „*Já sem byla blázen do toho... Protože já měla ráda básně a recitace. Ted'ko sem dostala ve verších úlohu a ještě podmalovanou hudbou...to sem si říkala, to si nenecham ujít. [smích] A von Škarda říkal, co ta holka furt běhá za ty smrčky a Pezlová říkala - já vám to řeknu, ale vim*

¹⁰⁹ Rozhovor s první narátorkou vedla Sedláčková Vendula, 31. 10. 2014.

¹¹⁰ Rozhovor s druhou narátorkou vedla Sedláčková Vendula, 6. 11. 2014.

to než já a nikdo jinej a dyž to prozradíte, tak vona nebude hrát, vona jí to máma zadržne. Vona je těhotná. Mně bylo špatně. [smích] ¹¹¹

I pro jinou narátorku bylo divadlo důležité. Divadelní aktivity ale musela ukončit po maturitě, kdy nastoupila do zaměstnání v jiném městě a musela se starat o rodinu jako třetí narátorka. „(A chtělo se Vám?) *Takže sem udělala. Já do toho byla taky divá. Já byla do toho taky divá. Dycky mi nařídili ňákou písničku a tenkrat sem měla ještě ňákej hlas taky.* (Takže Vás to bavilo?) *Asi jo. jo[...]*“ takže vod 14ti let a potom ste skončila v tom roce, jak ste měla, jak ste říkala, že ste měla teda děti...) *1957 sem maturovala, potom sem byla v Restauracích a jídelnách v Klatovech zaměstnaná... a to už sem nemohla chodit. Protože byly mzdy a já sem tam mušela i přenocovat, protože sme museli mít ty mzdy hotový.* ¹¹²

Sama narátorka se snaží přiblížit danou dobu a smysl pro aktivní zapojení ve spolku i popisem toho, jak člověk tehdy asi přemýšlel. „(A vzpomenete si, jak často ste chodili na ty zkoušky?) *No tak jednou dvakrát tejdně určitě...(A vodpoledne teda ňák...protože voni chodili do práce...) No navečer... To se chodilo navečer. Přišlo se vo půl noci a ráno ty lidi šli do práce a žádněj z toho neměl nic. To nebylo, aby až se vyberou peníze, tak se rozdělí, to absolutně nebylo. To byla Osvětová beseda no a tej Osvětový besedě přišly asi ty peníze... já nevím, já sem se o to nezajímala a nikdy sme nic nedostali... ani skleničku limonády. (...)* *No jo... snad lidi tak nemysleli jako ekonomicky, jako myslí dneska... protože to fakt bylo jít tám a nic za to... ale asi se tím lidi... nebo mušel mít ten člověk v sobě něco, že to dělal rád a že se mu to líbilo samotnému... (Hmm.) A nevděčný to taky bylo... to víte, že zase se tám našli takový, který řekli... ta vypadá...* ¹¹³

Ze všech výpovědí je čitelné, že narátorky se zapojovaly do kulturní činnosti rády a bez jakéhokoli nároku na odměnu. Cílem nebylo něco získat, ale něco nezištně předat dál. Ať už v hraní viděli druh kultury, vzdělávání, výchovy nebo jen zábavu, rády se na tomto druhu společenského vyžití podílely. Pokud se tedy přesuneme k zániku divadla, způsobily ho všechny předchozí zmiňované faktory. Touha po kultuře již mezi mladými nebyla a často není. Tradice většinou nic neznamena. Obec se postupně vylidnila, takže z hlediska diváka i herce zde nebylo a není skoro žádné zastoupení. Ochota obětovat volný

¹¹¹ Rozhovor s druhou narátorkou vedla Sedláčková Vendula, 6. 11. 2014.

¹¹² Rozhovor s první narátorkou vedla Sedláčková Vendula, 31. 10. 2014.

¹¹³ Tamtéž.

čas pro něco, co není finančně ohodnocené, je mezi lidmi spíše výjimkou. Jen sporadicky dnes mezi mladými najdeme nadšení, které sdílela tehdejší generace.

Politika.

Jak už bylo uvedeno v předchozí části analýzy, ani nejmenší vesnice nebyla bez vlivu vládnoucí politické reprezentace. Proto se do fungování divadla promítly i politické záležitosti. Za války byly kulturní aktivity zakázány a v 50. letech opět více či méně usměrňovány.

Nejvíce politika zasáhla do chodu divadla v 50. letech, kdy bylo ochotničení vnímáno jako kulturně-agitační činnost. „*To byl spolek Josefa Kajetána Tyla, a pak to komunistí přehodili na tu Osvětovou besedu, ale každý divadlo, i když tam hráli cizí, tak za tou budou (...) a ten Tyl tám vždycky byl, jo. To byl spolek Josefa Kajetána Tyla. ... a voni ho to potom... na to... nevopustili jako jo potom.*“¹¹⁴ Tyl byl v době komunistického režimu velice propagovaným umělcem. Myslím si, že spolek J. K. Tyla v Makově ideologicky zapadal do představ vládnoucího režimu, již svým názvem. V některých letech se spolek představil i v Klatovech v kasárnách. Jednalo se nejspíše o tehdy populární hrání pro vojenskou posádku. Dalším odvětvím kulturní ideologie byly přehlídky a festivaly. I vznik festivalu *Makovské divadelní léto* jako přehlídky nejúspěšnějších souborů v kraji je toho důkazem. „*A taky jednou běžel za těch komunistů světovej festival a voni sem pozvali ty studenty, co... rozdělili je v tom západočeským kraji. A v Makově se hrálo divadlo. A ten okres je sem přivez.*“¹¹⁵

Zánik svobody a samostatnosti spolků a jejich převedení pod zřizovatele, v tomto případě Osvětovou besedu, mělo vliv na vlastní hospodaření. Ačkoli byla činnost financována Osvětovou besedou, zároveň byly spolky omezovány v dramaturgické oblasti. „*To nebylo, aby až se vyberou peníze, tak se rozdělí, to absolutně nebylo. To byla Osvětová beseda no a tej Osvětový besedě přišly asi ty peníze... já nevím, já sem se o to nezajímala a nikdy sme nic nedostali...*“¹¹⁶

V roce 1956 bylo představení ohroženo tzv. maďarskými událostmi. „*Byly maďarské události... to bylo náč, jako tady 68... tak to vtrhlo náč do Maďarska... a zavolali vojáky... byli vojáci zavolaný... vono to bylo zrovna v ty dny, kdy bylo zrovna to*

¹¹⁴ Rozhovor s druhou narátorkou vedla Sedláčková Vendula, 6. 11. 2014.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Rozhovor s první narátorkou vedla Sedláčková Vendula, 31. 10. 2014.

představení... takže před tím nastoupili... a myslím si, že zrovna Tomášek... a já teda nemůžu říct kdo... (...) a přišli sem nějaký muský z Petrovic a ty je zastupovali... (Jo, že to...) Prudce rychle se to naučili... a zastupovali... ale details zase nevím... to fakt tůto bylo... (No tak to je zajímavý...) (...) No... no prostě by to bylo nebylo... no a nás se to vcelku netýkalo... ty maďarský události... no ale bylo to Československo a vojáci mušeli tām... “¹¹⁷

Další omezení nastalo v době zakládání JZD. „*Taky sme hráli jedno divadlo a protože Makov nechtěl... nechtěli lidi podepsat JZD... tak... já tě nevím, co... Paničky Windsorský to byly... (jo, to mam tady taky napsaný...) a voni ty kluky vodvedli na cvičení ...vo generálce... a my sme byli Zvršťák a já nevím asi... No nejhlavnější postavy vodvezli a ted'ko bylo vyprodáno a mělo se hrát divadlo... A v Klatovech už fungovala Stálá divadelní scéna a tak se tam rozjeli a poprosili ty herce... to byli vlastně profici, jestli by nepřišli to zahrát. A voni že jo... ale to bylo strašný. Voni to neuměli... voni stáli než u boudy, na těch Lískach, aby to slyšeli. A kluci někde leželi v pangejtu, a když bylo po divadle, tak je pustili. Tak to jako ten režim se na tom podepsal... jednou. No nesmělo se hrát všechno, co bysme chtěli jo... to bylo... tenkrát dost předepsaný, ale tu klasiku tej Aničce Kodídků jako povolili. “¹¹⁸ Klasika nebyla příliš omezována, vždyť právě česká klasika se stala součástí komunistické ideologie. Jako příklad můžeme uvést již zmíněného Aloise Jiráska, Josefa Kajetána Tyla či Julia Fučíka.*

Posledním zásahem do dramaturgie bylo uvedení hry Lidé, bděte! I když by se mohlo zdát, že nátlak na divadelní dramaturgii zapříčiní menší návštěvnost v divadle, nebylo tomu tak. „*Akorát jednou... jedno špatný počasí bylo, když se hrál Fučík. To nás donutili hrát Fučíka. Tenkrát ho hrál Bořík a režíroval to Škarda. A on to tak rozbil (zkoušku), že my jsme se vůbec za tři měsíce nedostali nacvičit třetí jednání. Já jsem tenkrát hrála s Láďou Cihlářů... a měla jsem přijít na jeviště s pláčem, že mi zavřeli, že gestapo mi zavřelo toho Mirka. (...) No a to přešlo. To nás zachránilo. To jsem říkala, to nás má pán Bůh rád. Přišla taková bouřka, lidi si nandali pláštěnky, vzali si deštníky a že nepůjdou. (...) No a on vystoupil (Škarda) a řekl, aby se nezlobili, že je to o zdraví. Že jsme nalehko oblečený a že už jsme propučený už na tom jevišti se hrát nedá. Tak to musí zopakovat příště (řikali lidi). I toho Fučíka by bývali ty lidi brali. Ale my jsme byli rádi,*

¹¹⁷ Rozhovor s první narátorkou vedla Sedláčková Vendula, 31. 10. 2014.

¹¹⁸ Rozhovor s druhou narátorkou vedla Sedláčková Vendula, 6. 11. 2014.

protože jsme to neuměli. To jsme si říkali, až přijde na třetí jednání, to nevíme, jak tam budeme chodit, co tam budeme dělat.“¹¹⁹ Bez ohledu na ideový záměr byl zájem ze strany diváků velký.

Zánik? Změna.

Všechny okolnosti uvedené výše zapříčinily ve spolku šestiletou divadelní pauzu. I když se poté ještě na dvě sezóny hlediště zaplnilo, již rok 1967 znamenal pro divadlo definitivní konec. „*A přestalo to potom všechno, když začla televize. Tak už si ochotníci se... tak nějak báli, protože už lidi byli náročný z tý televize na ty hry, na všechno. Tak to už potom začalo upadat, že si zase Eman potom vymyslel... to kino.*“¹²⁰ V této době měla mladá generace k dispozici filmová představení promítaná ve zdejších kině či již fungující televizi. Samotný vstup televizního vysílání a jeho využívání k trávení volného času potupně ničil mnoho kulturních aktivit. Zalíbení v divadle představoval pro mladší generaci pouhý druh zábavy a pro volný čas si našla aktivity modernější, ale méně kulturní. Starší generace se podílela na rozšiřování povědomí hlavně o české divadelní klasice a v divácích zanechávala umělecký zážitek. Zájem o tento typ kultury nebyl mezi mladými rozšířen a soustředil se na návštěvy filmů nejrůznějších žánrů. Pro divadlo musel také každý obětovat mnoho svého volného času. Naproti tomu příprava na promítání filmů je svojí časovou náročností nesrovnatelná.

Se změnou kultury se proměnil bohužel i divák. Návštěvnost divadelních představení byla obrovská. To platilo později i pro kino. Zatímco průběh divadelních představení neměl žádný negativní vliv na chod obce, s otevřením kina se vše změnilo. „*Když se přestalo hrát to divadlo, tak ty mladý si sem zvali zpěváky, takže to byl náš Honzík...ty svázáci... Kubíkojc Růža, ta to... ta dělala, ta to hodně vedla...tak tu měli Matušku, měli tu Zicha, měli tu Filipovskou, vid'? (k dceři) To přišlo lidí, voni měli koncert vod osmi hodin, i když tam točili pivo... to přišlo tolik lidí... za dvě hodiny ten koncert vodezněl, lidi vodešli a nevědělo se, že v Makově někdo byl. Tenkrát se ještě ty mladý lidi uměli chovat, pak už to bylo horší. Pak s tima kinama, to už si možná pamatuješ, voni se nám namazali, pak přišli namazaný na ty Lísky. To byly katastrofy... teda to. To sme museli mít i hlídky z těch ... Že prostě chodili zadem, chtěli zadarmo, voni se namazali.* (To

¹¹⁹ Rozhovor s druhou narátorkou vedla Sedláčková Vendula, 6. 11. 2014.

¹²⁰ Tamtéž.

je furt) *A je to furt. To bylo jako...*¹²¹ Vztah ke kultuře, jež je předávána živými osobami, v tomto případě příbuznými a známými, je silnější, uctivější, kultivovanější.

Zrušení divadla ale neznamenalo úplný zánik veškeré divadelní kultury v obci. Během posledních divadelních sezón organizovala nejstarší narátorka dětské besídky. Zapojovala děti ze širokého okolí a poté se s nimi pokusila sehrát i divadlo. *„To šlo všechno vod malička, to bylo právě v tej hospodě místo těch divadel. To si myslím, že ty makováci se chodili na ty svoje děti koukat vod malička. A pak si řekli, copo kdyby s těma dětma se udělali... ale vono stačilo jenom tohle.*“¹²² Poslední nadějí v ochotnickém divadle byl tedy pokus starší generace obnovit divadlo s vlastními dětmi, které chodily na besídky. Myslím si, že přivést děti k aktivitě bylo o něco jednodušší, než pracovat s dospělými ochotníky. K těmto činnostem jsou děti vedeny zpravidla rodiči. Ale když jsou starší, většinou se nepodaří, aby v takových volnočasových aktivitách pokračovali.

Obnova? Zánik.

Jak vypověděla sama nejmladší narátorka, vztah její generace k divadlu byl jiný a o obnovu v roce 1973 se snažila spíše starší generace. Důvodem k zániku tedy nebyl jen nezájem diváků ale i herců. Nová nastupující generace v sobě neměla tak silně uložený odkaz svých rodičů v přístupu k divadlu a také měla jiné zájmy. *„Tohle ty Makováci, si myslím jako, zkrátka se rozhodli, že to zkusí ještě aspoň jednou, takový ten poslední záchrvěv, že to zkusí a vopravdu se to povedlo, ale víc už by asi nezmohli... Byl tady už určitý věk, že jo... všichni byli... a taky nemohli v tom věku hrát nějaký mladý postavy apod. A ty mladý to nechtěli už, tady už jich moc nebylo, kdo by chtěl hrát. Tak to taky asi takhle skončilo. Možná, že by se zahrálo divadlo, ale vo pěti lidech, jako je to teďko v současnosti. Dva herci přijedou na divadlo a monolog a to je všechno.*“¹²³

I hlediště, na posledních dvou představení, bylo plné, ale: *„Ale byla to ta generace těch starších lidí. (Jo, že se na to přišli podívat...) Jenom ty, co to pamatovali, jo, takže určitě by... kdybysme začali my, tak ta naše generace už by tam asi nechodila, to si myslím, jako že to takhle upadlo tím směrem, že už je to... jo to ten generační problém.*“¹²⁴ I když se divadlu její matka věnovala celý život, sama přiznává: *„Já toho v tý hlavě moc nemám,*

¹²¹ Rozhovor s druhou narátorkou vedla Sedláčková Vendula, 6. 11. 2014.

¹²² Rozhovor se čtvrtou narátorkou vedla Sedláčková Vendula, 11. 11. 2014.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Tamtéž.

protože jako bylo pro mě to divadlo důležitý, ale už sem měla toho kluka a už sem měla jiný zájmy. ¹²⁵ Některí dokonce přemýšleli o zachování divadelních aktivit, ale nepodařilo se. *„A už nebylo to nadšení. Já sem říkala klidně, třeba i ten Zdeněk Boříků, vždyť je to pěkný a můžeme to zkusit a řekneme těm ostatním, ale když sme o tom takhle mluvili, ta naše generace, tak už... A to ne a takový, a na tom to skončilo taky určitě, protože nebyl by zájem, ale určitě by nebyl... jak to říkala naše mami, protože ta naše generace už o to nestála. Mě by to třeba zajímalo, že když jsem v tom třeba hrála, že to tady bylo, taky sem se občas někam šla podívat na divadlo. (Že by nepřišli, jak hrát, tak do toho hlediště?) Přesně... Ale vono to právě ztroskotalo na tom nezájmu těch mladejch lidí, nikdo nechtěl. Voni chodili i se nenápadně ptali. Myslim, že i plánovali i nějaký další divadlo, ale to už zkrátka ztroskotalo, to už zkrátka nešlo, nešlo to. Na druhý straně je dobrý, že to bylo.* ¹²⁶

I když nejmladší narátorka přiváděla ještě svoje děti alespoň na besídky, veškeré aktivity po revoluci skončily. *„... ta generace ještě mých dětí dělala ty poslední besídky tady. A pak už byl konec... No vono už to potom, já nevim. Ta revoluce tak nějak změnila i ty lidi nebo já nevim. Každý si tak nějak sedl doma do toho svýho a začal přemejšlet nad těma svejma věcma. A už se nedalo takhle dohromady. Nebyl ani čas. Každý si vzal práci a další práci, aby vůbec něco dokázal a tak.* ¹²⁷

Pro revoluci tedy společenská kultura v Makově zanikla. Ale ne tak úplně. Letní lesní kino Makov stále funguje, i když návštěvy jsou stále menší a menší. Vše je způsobeno novými multimediálními objevy. Kino, jež mělo dříve na jednotlivá promítání obsazená všechny místa v hledišti, navštíví za celou letní sezónu několik desítek lidí. Je to způsobeno i zpožděním, se kterým se filmy na vesnickém plátně objevují. Někdy se jedná i o půlroční promítání po premiéře ve větších městech. A také si dnes lidé raději filmy pořídí nelegálně z pohodlí svého domova.

V souvislosti s tématem kultury v obci Makov musím na závěr zmínit, že společenské aktivity úplně nezanikly. Jen je dnes mnohem těžší nalákat diváka a účastníka takovýchto akcí. Jedním z kulturně-hudebních počínů je pěvecký soubor LADA, ve kterém shodou okolností první narátorka působí ještě dnes.

¹²⁵ Rozhovor se čtvrtou narátorkou vedla Sedláčková Vendula, 11. 11. 2014.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Tamtéž.

Závěr

Předkládaná práce mapuje ochotnickou činnost spolku J. K. Tyla, který fungoval od 30. do 70. let 20. století v malé vesnici Makov na Klatovsku. Cílem bylo zpracovat dochované písemné materiály a doplnit je o získané informace s pomocí metody orální historie.

V práci jsem se nejprve zabývala historickým vývojem spolku a s ním spojeným ochotnickým životem v obci od meziválečného období do počátku sedmdesátých let dvacátého století. Spolek byl založen v roce 1933 po odtržení od spolku Mládí. Středem mého zájmu byl vybraný repertoár spolku, jenž byl srovnán s obecnými dobovými tendencemi českého amatérského divadla. Skoro celý vývoj divadelního repertoáru místního spolku odpovídal obecným zákonitostem, na které měl největší vliv aktuální společensko-politický stav v zemi. Jen výjimečně se objevily nepatrné odchylky, jež ale zásadně neodporovaly vládnoucím politickým normám. Je tedy patrné, že i na tak malé vesnici byly dodržovány předepisovaná kulturní omezení v oblasti výběru divadelních her. Spolek byl aktivní od meziválečného období do roku 1967. Nejstarší generace se pokusila činnost v roce 1973 obnovit, ale podařilo se jí to pouze na dvě sezóny.

V následující kapitole jsem analyzovala získané rozhovory. Rozhovory byly postupně nahrány se čtyřmi narátorkami, jež se jako herečky aktivně účastnily ochotnického dění v Makově. Již na počátku výzkumu se objevilo mnoho překážek, které zabránily získání podrobnějších dobových informací. Zejména se jedná o fakt, že pamětnice nebyly zapojeny do žádných organizačních záležitostí, ani se o ně nezajímaly. Hlavním úkolem pro všechny zmiňované byla herecká úloha.

I přesto, že jsem se tedy mnoho zpřesňujících informací nedozvěděla, bylo možné díky analýze rozhovorů popsat působení a vliv ochotnického divadla na danou společnost. Rozhovory nejprve pomohly najít důvody pro založení divadelního spolku či pro ochotnění vůbec v době druhé světové války. Dále se odkryl pohled na divadelnictví z hlediska jedince, rodiny a zastřešující obce. Zde se projeví okolnosti jako tradice, sounáležitost, pospolitost a soudržnost na vesnici. Důležitým analyzovaným problémem je i proměna diváka divadelních a následně filmových představení. Díky srovnání dvou rozhovorů vedených s matkou a dcerou, se objevilo zajímavé téma mezigeneračních proměn a jejich vnímání divadla. V závěru jsem nemohla opomenout důvody pro zánik

divadla. Se všemi předchozími jevy a postupnými změnami nejen na vesnicích souvisí i zrušení divadla. Proměny v chování a myšlení lidí, dále vznik nových volnočasových aktivit zapříčinily nenávratný konec divadelního spolku.

Literatura

Literatura a publikované zdroje

CÍSAŘ, Jan et al. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Vyd. 1. Praha: IPOS - Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998. ISBN 80-7068-129-2.

JIRÁSEK, Alois. *M. D. Rettigová: Veselohra o 3 jednáních*. 1. vyd. Praha: Umění lidu, 1951. Divadlo lidu; Sv. 53. Doslov František Černý.

LANGER, František. Hry I. První vydání. Praha: Divadelní ústav ve spolupráci s Nadačním fondem Františka Langerera, 2000. Spisy Františka Langerera, svazek 6. ISBN 80-7008-101-5. Obálka knihy.

SVOBODA, F. X. *Čekanky: veselohra o třech dějstvích*. III. vydání. Praha: Orbis, 1959. Hry lidového jeviště, svazek 75. ISBN 56/VIII-20.

ŠRÁMKOVÁ, Vítězslava a Jiří VALENTA. *Místopis českého amatérského divadla A - M*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, Útvar ARTAMA, 2001. ISBN 80-7068-154-3.

VANĚK Miroslav, HOUDA Přemysl, MŮCKE Pavel (eds.). *Deset let na cestě: orální historie na Sovinci 2002-2011*. 1. vyd. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2011. ISBN 978-80-87398-12-8.

VANĚK, Miroslav a Pavel MŮCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 1. vyd. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze, 2011. ISBN 978-80-7285-145-4.

VANĚK, Miroslav, Pavel MŮCKE, Hana PELIKÁNOVÁ. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7285-089-1.

Ve službách Thalie II.: české divadlo ochotnické. Soubor dokladových statí. Liberec: Vydavatelství V. Talík za spolupráce ÚMDOČ v Praze, 1946, str. 246.

ZAJÍČEK, Karel. *Královna Dagmar: hra o 4 dějstvích*. III. nově upravené vydání. Praha VII.: L.J. Peroutka.

Archivní prameny

Almanach vydaný SDH v Makově u příležitosti II. setkání makovských rodáků, konaného 30. září 2000.

Kronika obce Předslav. III., IV. díl.

Osobní archiv. Časopis *Vlasta*. Ročník 1954. Str. 4-5.

Osobní archiv. STRÁNSKÝ, Jaroslav. Spolupracovník domu osvěty v Klatovech. *Malá vesnička s velkým divadlem*. 1954.

Periodika

J. S. *Z ochotnického života - Makov*, OD, 1958, č. 10, IV. ročník. Str. 259.

J. SVOBODA. *Makov*, OD, 1959, č. 10, Str. 237.

SVBD. Makovské divadelní léto. *Ochotnické divadlo*. Č.1. Ročník VII. Praha: Ministerstvo školství a kultury v naklad. Orbis, 1961, str. 189.

SVOBODA, BENEŠ. Dva tisíce diváků na jednom představení vesnických ochotníků, *Ochotnické divadlo*. Č.1. Ročník IX. Praha: Ministerstvo školství a kultury v naklad. Orbis, 1963, str. 234-235.

Internetové zdroje

Centrum orální historie. <<http://www.coh.usd.cas.cz/cs/oralni-historie>>.

Centrum orální historie. Badatelský řád. *Centrum orální historie, Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR*, v. v. i..

<http://www.coh.usd.cas.cz/moodle/pluginfile.php/205/mod_resource/content/10/badatelsky_rad_dacan.pdf>.

Databáze českého amatérského divadla <<http://www.amaterskedivadlo.cz/index.php>>.

Historie ochotnického divadla na severním Plzeňsku. Vydal Nadační fond Mariánská Týnice ve spolupráci s Muzeem a galerií severního Plzeňska za finančního přispění Plzeňského kraje z Grantového programu Plzeňského kraje v oblasti kultury pro rok 2006. Vydání první. <<http://www.ustrcr.cz/cs/jiraskovska-akce-historicky-kontext>>.

KRYSTÝNEK, Jiří. *Na křižovatce umění: sborník k počtě šedesátin prof. dr. Artura Závodského, DrSc. Burian, Jaroslav (editor)*. Vyd. 1. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1973. *Valašsko a Těšínsko v dramatech Františka Sokola Tůma*.

<http://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/120931/SpisyFF_181-1973-1_31.pdf>.

KŘEMENÁK, Bořivoj. *Panenské sliby aneb Magnetismus srdce*. Komédie o 5 dějstvích. Jihočeské divadlo v Českých Budějovicích. Redaktorka A. Kožíková. Obálka V. Koutecký. <<http://www.jihoceskedivadlo.cz/archiv/porad/791-panenske-sliby>>.

Obec Předslav – oficiální stránky obecního úřadu <<http://predslav.cz/>>.

Univerzita Karlova v Praze Fakulta humanitních studií: Pracoviště Orální historie – Soudobé dějiny <<http://www.fhs.cuni.cz/ohsd/stranka/Studijni%20materialy.html>>.

Ústav pro studium totalitních režimů. ČINÁTL, Kamil. Antologie ideologických textů: Jiráskova akce. ISBN 978-80-87211-45-8. <<http://www.ustrcr.cz/cs/jiraskovska-akce>>.

Ústav pro studium totalitních režimů. ČINÁTL, Kamil. Antologie ideologických textů: Jiráskova akce - historický kontext. ISBN 978-80-87211-45-8.

<<http://www.ustrcr.cz/cs/jiraskovska-akce-historicky-kontext>>.

VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel a PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7285-089-1.

<http://www.fhs.cuni.cz/ohsd/stranka/studijni%20materialy/Naslouchat_hlasum_pameti.pdf>.

Zpravodaj obecního úřadu Předslav. Číslo 27/2013

<<http://predslav.cz/texty/Zpravodaj027.pdf>>.

Zpravodaj obecního úřadu Předslav. Číslo 28/2013.

<<http://predslav.cz/texty/Zpravodaj028.pdf>>.

Zpravodaj obecního úřadu Předslav. Číslo 29/2013.

<<http://predslav.cz/texty/Zpravodaj029.pdf>>.

Orální svědectví

První narátorka – narozena roku 1938, divadlu se věnovala od svých dětských let až do maturity. Hrála divadelní role převážně v české klasice.

Druhá narátorka – narozena roku 1931, v kulturních a divadelních aktivitách pracovala celý svůj život. Ve svých 14ti letech začínala jako nápověda, později hrála ve většině divadelních her. Po zrušení divadla se podílela na fungování přírodního kina a organizovala dětské besídky v místním hostinci.

Třetí narátorka – narozena roku 1946, v divadle působila jen několik let.

Čtvrtá narátorka – narozena roku 1955, jako dítě vystupovala v některých inscenacích. Na prahu dospělosti se objevila ve hře Lucerna, poté divadlo zaniklo.

Resumé

Tato bakalářská práce se zabývá historickým vývojem ochotnického divadelního spolku J. K. Tyla v obci Makov na Klatovsku. Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí. V první části je popsán vývoj divadelního spolku a interpretován výběr divadelního repertoáru. Zvolené divadelní hry jsou porovnány s všeobecnými trendy v celém českém amatérském divadle.

V druhé části jsou zpracovány rozhovory s bývalými aktivními divadelními ochotnicemi. Získané rozhovory jsou analyzovány a dokreslují celý vývoj divadelního spolku.

Summary

This bachelor work deals with historical progress of an amateur theatre society of J. K. Tyl in the village of Makov, Klatovy. Bachelor work is divided in two parts. In the first part, there is described the progress of theatre society and there is also interpreted the range of theatre repertoire. Chosen dramas are compared with universal trends in the whole Czech amateur theatre.

In the next part, there are dialogues with former active amateur actress. Gained dialogues are analysed and they help to evaluate the whole progress of this theatre society.

Klíčová slova

ochotnické divadlo, repertoár, orální historie, vývoj

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta
M. D. Rettigové 4, 116 39 Praha 1

Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce
Evidenční list

Jsem si vědom/a, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byl/a jsem seznámen/a se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinen/povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Poř. č.	Datum	Jméno a příjmení	Adresa trvalého bydliště	Podpis
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				